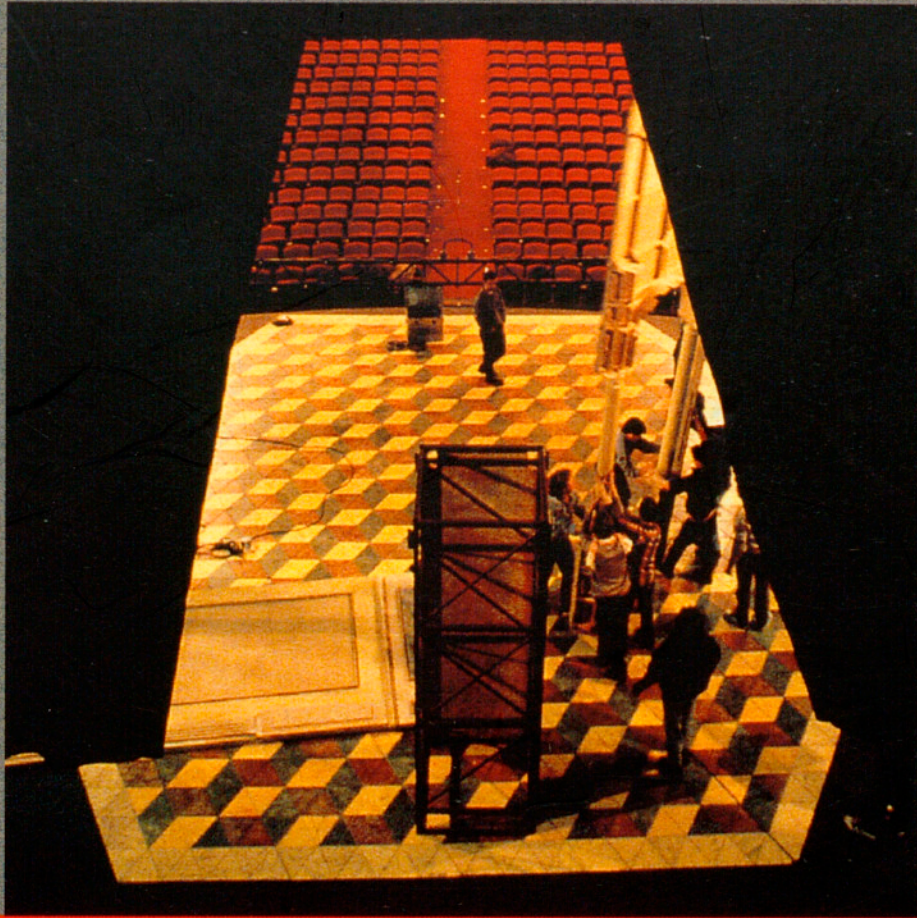

Pep Vila

El teatre

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

34 GUIES

EL TEATRE

Pep Vila

79 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA de GIRONA

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 79

Sèrie: Guies (Núm. 34)

Primera edició en català: Octubre de 1998

Tiratge: 1.100 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa de Girona

Director de la col·lecció:

Joan Domènech

Consell assessor:

Gabriel Alcalde, Narcís-Jordi Aragó, Joan Badia,
Lluís Bayona, Xavier Besalú, Martí Cama, Narcís Castells,
Ramon Ceide, Josep Clara, Josep M. Corretger, Jordi Dalmau,
Marta Franch, Víctor Gay, Àngel Jiménez, Jordi Mascarella,
M. Aurora Martín, Enric Mirambell, Joan Miró, Joan Nogué,
Narcís Puigdevall, August Rafanell, Josep M. Rus,
Erundí Sanz, Carles Sapena, Josep Vicens,
Mariàngela Vilallonga, Carme Vinyoles.

Maquetació:

Pep Caballé

Redacció administració:

Pujada de Sant Martí, 5. Telèfon 972 20 57 00.

Apartat de Correus 11. 17080 Girona

Secretaria i Distribució: Fina Poch

Infografia:

Palahí Arts Gràfiques, SL. Girona

ISBN: 84-86812-89-5

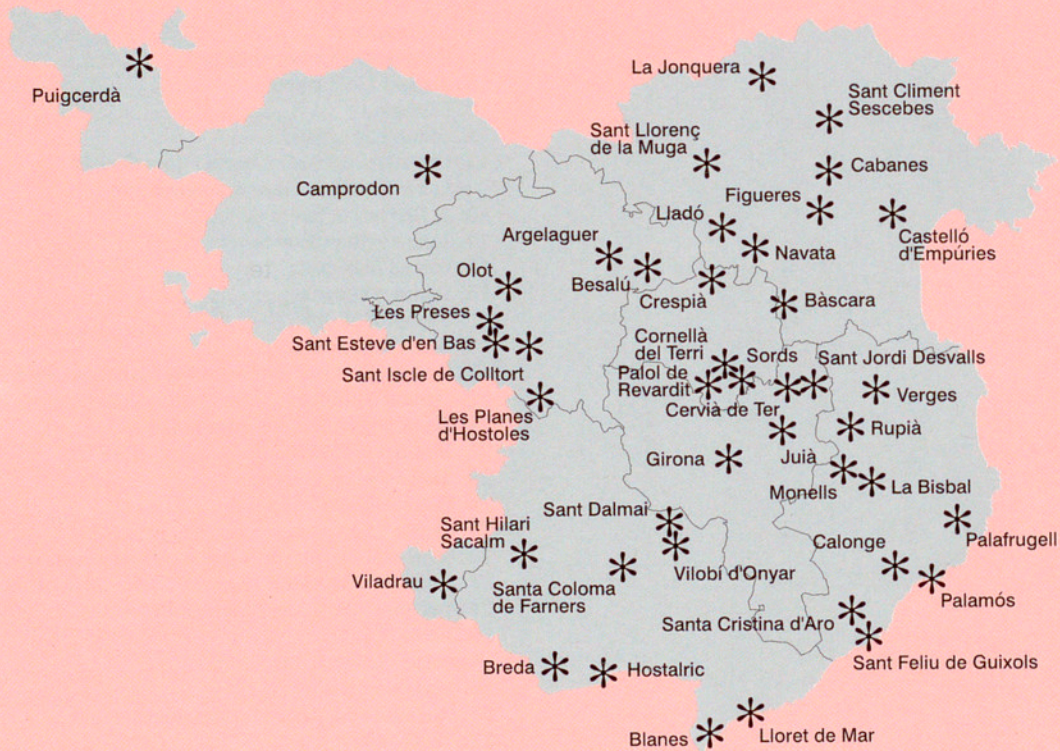
Dipòsit legal: Gi-1128/98

LA NOSTRA PORTADA

Interior amb tramoies del Teatre Municipal de Girona.
(Foto: Jordi S. Carrera).

Índex

Situació	5
Cronologia	6
1. L'estudi del fenomen teatral	8
2. Els orígens	10
3. El drama litúrgic	12
4. El bisbetó, les epístoles farcides, la sibil·la	14
5. Cicle nadalenc	16
6. Carnestoltes	18
7. La Passió	20
8. Permisos i control ideològic	22
9. Joglars i teatre profà	24
10. Corpus	26
11. Teatre humanístic	28
12. Consueta de Santa Àgata i Sant Eudald	30
— Les interioritats de la representació	32
13. El Barroc i el teatre de sants	34
14. Teatre veterotestamentari	36
15. Festes públiques	38
16. Teatre d'hospital	40
17. Segles XVIII-XIX	42
18. Teatre napoleònic	44
19. Prohibicions per a representar teatre en català	46
20. Teatres estables	48
21. Companyies teatrals i dramaturgs	50
22. Teatre a la Bisbal	52
23. Sant Feliu de Guíxols	54
24. Banyoles	56
25. Òpera	58
26. Sarsuela	60
27. Teatre i Renaixença	62
28. "La infanticida", de Caterina Albert	64
29. 1900-1935	66
— Àngel Guimerà, heroi popular	68
30. Vodevils i cuplets	70
31. Guimerà i Sagarra, els més representats	72
32. 1936-1939	74
33. 1940-1954	76
— Els franquistes i el teatre a Palafrugell	78
34. 1955-1974	80
35. 1975-1995	82
36. Un nou llenguatge teatral	84
37. El fòrum d'Olot i altres experiències	86
38. Teatre de la tradició	88
39. Teatre amateur	90
40. Vocabulari teatral d'urgència	92
— Bibliografia, agraïments i procedència de les il·lustracions	94

Situació

Traço en aquestes pàgines un marc-inventari que descriu d'una manera sumària l'evolució històrica del teatre a les comarques gironines fins al dia d'avui, en el qual també té cabuda la producció en llengua castellana a mans d'autors del país. Des de la segona meitat del segle XVII fins a mitjan segle XIX el nostre teatre té problemes per escollir la llengua que s'ha d'emprar a l'escena. El drama romàntic, l'òpera i sarsuela, el teatre que s'escenifica en escenaris estables, gairebé tot és en castellà. A més, el català de final del segle XIX es debat entre la proposta d'un idioma medievalitzant, de tradició literària, enfront el català del carrer, que es parlava entre la menestralia i unes classes socials molt determinades.

Com que l'activitat teatral té un component d'espectacle, encara que no tot espectacle sigui teatre, a més dels cicles històrics (nadalenc, passionístic, hagiogràfic, Corpus, etc.) hi he inclòs també algunes notícies sobre les activitats dels joglars, les festes públiques i els entremesos que formaven part del lleure en aquelles celebracions tan assenyalades i significatives. Fins arribar a èpoques recents, coneixem la major part del nostre teatre, sobretot el profà, a través de notes d'arxius i biblioteques, perquè els manuscrits s'han perdut per avatars històrics diversos. Altres vegades, el teatre popular era una activitat oral i improvisada de la qual no posseïm cap rastre del text ni de la forma com es va representar.

Haig de dir d'entrada que és impossible donar compte en aquest Quadern de molts dels dramaturgs locals, de tot el teatre amateur o professional representat, i les obres escenificades en festes majors, en casals, casinos o escenaris parroquials. Són gernació les representacions que cada any es fan a les comarques gironines. Valgui aquest treball com una eina de divulgació en la qual, per damunt de tot, s'ha volgut vertebrar un nucli i una continuïtat històrica de l'espectacle teatral.

Cronologia

1320 Instauració de la processó del Corpus a Barcelona.

1360 Redacció de la Consueta de la Catedral de Girona que conté referències sobre drames litúrgics representats per Nadal i Pasqua.

Segles XIV-XV Presència del drama litúrgic a Girona i Sant Joan de les Abadesses.

1492 Festes a Girona amb motiu de la celebració de la conquesta de Granada.

1542 Representació d'una comèdia en llatí a Girona i de *L'Eunuch* de Terenci a Puigcerdà.

Segle XVI Misteri de Sant Eudald i de Santa Àgata de Sant Joan de les Abadesses.

1769 S'utilitza el "Pallol", antic dipòsit de grans i magatzem militar, com a Teatre de Comèdies de Girona.

1816 Primeres notícies de vida teatral a Olot i Figueres.

1838 Representació de *Norma*, de Bellini, inici de la primera temporada d'òpera a Girona. *El rei Micomicó*, d'Abdó Terrades.

1839 Naixença de Frederic Soler "Pitarra".

18-10-1842 Inauguració del Teatre Principal a Olot.

1845 Naixement d'Àngel Guimerà i Jorge.

1847 Trasllat del Liceu al nou edifici de la Rambla de Barcelona.

1850 Creació d'un teatre a Palafrugell. Constitució a Banyoles de la *Sociedad Teatral Bañolense*. Inauguració del Teatre Principal de Figueres.

1860 Inauguració del "Teatro de la Reina" a Girona amb l'òpera *La Traviata*.

1861 Naixença de Santiago Rusiñol.

1863 Fundació del Teatre Romea a Barcelona.

1865 Arribada de Frederic Soler "Serafí Pitarra" a Hostalric.

1867 Edicte contra la proliferació del teatre català.

1868 El "Teatro de la Reina" a Girona passa a anomenar-se "Teatro Principal".

1871 Naixement d'Ignasi Iglésias.

1872 Naixença d'Adrià Gual.

1880 S'estrena a Olot la famosa obra de pastorets *El Nacimiento del Salvador o la rendición del esclavo*, d'Antoni Molins i Ignasi Rubió.

- 1887** Inauguració per Nadal del Teatre Vidal (Saló Torrent) a Sant Feliu de Guíxols.
- 3-8-1887** Reobertura del Teatre Principal a Olot.
- 188?** Teatre Calderón a Palamós.
- 1888** *Mar i cel*, d'A. Guimerà.
- 1895** Naixement de Josep Maria de Sagarra i Castellarnau.
- 1896** *Terra Baixa*, d'A. Guimerà.
- 1898** Caterina Albert és premiada als Jocs Florals d'Olot amb el monòleg *La Infanticida*.
- 1912** Teatre Carmen de Palamós.
- 1913** Creació de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic.
- 1914** Inauguració del teatre cinema Jardí a Figueres.
- 1917** Estrena de l'adaptació escènica de *L'Auca del senyor Esteve*, de S. Rusiñol.
- 1920** *Senyoreta Enigma*, de Miquel de Palol.
- 1931** Proclamació de la República.
- 1931** Fundació del Premi Ignasi Iglésias per estimular la producció de textos dramàtics.
- 1933** *El cafè de la Marina*, de Josep Maria de Sagarra.
- 1936** Creació a Figueres d'una Escola de declamació i art dramàtic.
- 1936-39** Guerra Civil.
- 1940-1946** El teatre en llengua catalana va estar parcialment prohibit.
- 1948** Estrena de la *Primera història d'Esther*, de S. Espriu .- *La Fortuna de Sílvia*, de Josep Maria de Sagarra.
- 1954** *La ferida lluminosa*, de Josep Maria de Sagarra.
- 1961** Creació de la companyia "La Gàbia" de Vic.
- 1962** Aparició dels "Joglars".
- 1967** Primers treballs de l'escenògraf Fabià Puigserver.
- 1985** Creació del Fòrum de Teatre d'Olot.
- 6-1-1990** Inauguració del Teatre-Auditori municipal de Sant Feliu de Guíxols.
- 1995** Inauguració del Teatre municipal de Banyoles.
- 1997** Inauguració del Teatre de Salt.

L'ESTUDI DEL FENOMEN TEATRAL

1

8

Ens manquen encara moltes recerques aprofundides que donin llum a la història puntual del teatre a cada capital de comarca, a les poblacions més importants. No s'ha fet el buidatge de molts arxius, ni s'han tractat suficientment les revistes i periòdics locals on sortia publicada des de mitjan segle XIX la cartellera teatral. S'ha fet un esforç de síntesi important en les monografies dedicades a Girona, Figueres, la Bisbal i Olot. Són més desiguals i secundàries les que tracten de l'espectacle a Palafrugell i Palamós, totes consignades en la bibliografia. Com que les ciutats abans esmentades ja compten amb sengles llibres sobre la història del teatre local, he optat per dedicar alguns capítols a unes

quantas poblacions on hi ha atestada una activitat teatral, sobre la qual no hi ha cap monografia. La clau de les absències és, però, nombrosa. M'avanço així als retrets que em pugui fer algun lector o lectora per no haver concedit un espai a parlar del seu poble. Atesa la fisonomia d'aquesta col·lecció, és obvi que voler resumir sis-cents anys de la història del teatre imposa moltes restriccions. Potser també algú es demanarà per què no hi ha cap referència al món dels titelles i del circ. En aquest, com en d'altres temes del món de l'espectacle, he topat amb un obstacle no fàcil de superar: la manca de documentació històrica que anés més enllà de l'arribada de grups de passavolants en festes

assenyalades. Faig vots perquè els Titellaires de Sant Marçal arribin a centenaris. Ens manquen aproximacions sobre la vida teatral a Banyoles, Blanes, Lloret de Mar, Puigcerdà, Ripoll, Sant Feliu de Guíxols, Sant Joan de les Abadesses, Santa Coloma de Farners i molts altres pobles amb una rica vida associativa i cultural. Per no parcel·lar-ho encara més, he preferit arraconar tot allò secundari i marginal de cada història, i encabir el més significatiu dintre de l'evolució i de l'emmarcament general de cada període. Ara bé, he dedicat una mínima atenció a esquematitzar el teatre en algunes poblacions -no totes les

OBRA MONUMENTAL EN PREPARACIÓ

HISTORIA DEL TEATRE CATALÀ

PER FRANCESC CURET

Primera obra en son genre a Catalunya. — Comprén des de les tradicions i orígens més remots del Teatre Català fins als nostres dies. — Obra seriosament documentada i escrita amb amenitat d'estil. — Serà, davant de les generacions venideres, un pulcre i detallat inventari del Teatre Català: autors, actors, obres, música, escenografia, dances... Mai s'haurán vist aplegats tants dats, fins el més insignificant en aparença; de manera que tractem de donar a llum una publicació que sigui guia, consulta i record fidelíssim del nostre art dramàtic.

Escrita en forma atraienta, no's limitarà a ressenyar fets i a amagatzemar dats, degudament classificats, sinó que serà una història comentariada i crítica.

S'hi descriurà l'ambient en que's desenrotllaren les diverses èpoques del Teatre Català, cabent-hi les institucions que per analogia deuen constar-hi: talmant com els Chors den Clavé, els balls i cavalcades d'«El taller embut» i «El gavilán», carnivals, etc.

Hi haurán anècdotes i un sens fi de documents inèdits, o quan menys del tot oblidats per l'actual generació.

Ademés, les obres catalanes traduïdes en llengües forasteres i els seus intérprets.

Nombrosos gravats :: Quadres sinòptics i estadístics :: Làmines soltes :: Apendix curiosos :: Planes de música

Anunci de la revista
"Teatre Català" de 1913.

que voldria- sense una història més o menys contrastada.

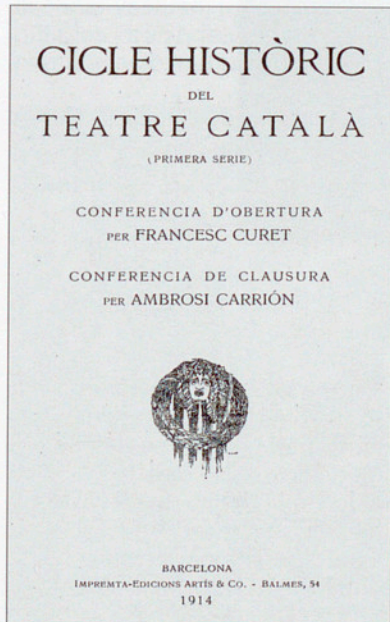
Els arxius, les publicacions teatrals, els autors locals són també molt importants, i pesen molt en aquest panorama en el qual he procurat connectar els fets teatrals amb els històrics i socials de cada moment. A l'arxiu del monestir de Sant Joan de les Abadeses trobem una interessant col·lecció de peces teatrals, impreses i manuscrites, del segle XIX. El Palau de Peralada guarda una col·lecció completíssima de teatre de tots els temps, èpoques i llengües. El fons de Joan Casulà, amb un inventari molt precari, conservat

L'erudit i crític Manuel Milà i Fontanals (1818-1884) fou un dels primers estudiosos del teatre català antic.

Francesc Ubach i Vinyeta (1879-1960) és l'autor d'una primera aproximació als orígens del teatre català, premiada als Jocs Florals de Barcelona de 1876.

a la Casa de Cultura de l'Hospici d'Olot, constitueix potser una de les col·leccions de teatre del segle XIX més importants de Catalunya, perquè aquest "parracaire de la cultura" va adquirir la biblioteca de Serafi Pitatarra, considerat el pare del teatre català modern. Unes cinc mil obres catalanes, castellanès, peces bilingües, exemplars únics, esperen la visita i l'estudi dels investigadors.

La història del teatre català està per fer. Disposem d'estudis generals i de monografies com

Portada d'un llibret de 1914, que recull un cicle històric dedicat al teatre català.

ara el de Xavier Fàbregas (1978) i Francesc Curet (1964). Tot i les aportacions de molts estudiosos, tenim encara moltes llacunes, períodes mal estudiats, al costat d'altres sense documentació per les incúries del temps. El poeta i dramaturg Joan Oliver va dir en una ocasió que pitjor que no tenir tradició és tenir-la dolenta. A Catalunya, entre una enorme grisalla, tenim un grapat d'obres interessants des del punt de vista de l'espectacle, més enllà de la idea de teatre que es fabrica cada societat, cada període històric. Vegem-ne una panoràmica.

S'aixeca el teló.

ELS ORÍGENS

2

10

Parlem de teatre sempre que hi ha consciència d'una ficció escènica o representació que demana un desdoblament de l'actor. Els seus orígens cal buscar-los en l'evolució dels ritus col·lectius, en el caràcter sagrat que tenien certes experiències que oficients i espectadors compartien, en les quals la recitació es recolzava amb la mímica, el cant i la música. De fet el drama és una reproducció escènica d'un tema colpidor. Com ja va dir Aristòtil, el teatre presenta una acció de vida, uns personatges en acció.

La troballa a Emporion d'un cap de pedra que representa una màscara d'actor tràgic, d'una altra de tràgica en ceràmica i

Actor còmic grec amb la seva màscara.

d'altres decoracions escèniques no és prova suficient per determinar que hi hagués un teatre en aquella colònia d'origen grec. A Tarragona, capital de la província hispano romana més gran, hi hagué un gran teatre, les ruïnes del qual ens han arribat mal conservades. De Barcelona posseïm pedres amb màscares escèniques gravades que

podrien pertànyer a la decoració d'un teatre.

Perduts els vestigis de l'antic teatre romà i grec, l'escena occidental neix als segles XII i XIII de l'evolució dels trops litúrgics. El teatre medieval era, abans que tot, un espectacle visual i pedagògic destinat a renovar la fe entre el poble creient. Des que el món és món,

els elements còmics i tràgics s'han trobat a escena per aconseguir desvetllar l'interès de l'espectador, que per unes hores es trobava a la taula dels déus, oblidant neguits i preocupacions.

El teatre ha anat evolucionant com ho ha fet la societat. L'obra que puja a un escenari és efímera, mostra les seves grandeses i misèries mentre es representa. És cert, però, que avui podem recuperar-la a través de la televisió, el cinema o el vídeo. També podem llegir a casa nostra una bona obra de teatre. La màgia del teatre és, però, representació, posada en escena, vestuari, joc, tensió, pujades i baixades de teló, comunicació immediata, etc.

Com veurem al llarg del recull, des de l'època medieval fins als nostres dies, el teatre com a espectacle de masses, lloc de reunió, mirall on es reflecteixen els desigs i neguits de la complexa ànima humana, ha estat vist sempre amb prevenció pels governants i salvadors de la pàtria.

La cerimònia, el teatre, la festa sempre han estat experiències emocionals i religioses alhora, perquè l'home sempre ha tingut desig d'abraçar una transcendència, tocar el cel, reconciliar-se amb el medi i el grup humà amb el qual conviu i del qual forma part. Durant una funció, l'espectador s'acosta a un conjunt de continguts emocionals que sovint té adormits. En el calendari litúrgic bastit pel cristianisme hi ha un moment per a tot. Cada període o cicle, ja fos el nadalenc, el de carnestoltes o el de pasqua, tenia un paper assignat. Per això, el teatre antic respectarà escrupolosament aquest ordre reglamentat per les autoritats religioses o profanes. L'escenari és l'univers.

Fragment d'un retaule romànic del segle XIII sobre la vida de sant Andreu, en el qual uns joglars practiquen els seus jocs acrobàtics.

Tipus d'actor grec del segle V aC. Escultura provinent de l'Àsia Menor.

EL DRAMA LITÚRGIC

3

Escena del drama litúrgic Les Tres Maries, representat a Barcelona en època moderna, dintre d'un cicle dirigit per Josep Romeu.

12

És sabut que, des de temps molt reculats, l'Església, a través de drama litúrgic en llatí, i més tard amb la incorporació de les llengües vulgars, amb textos més evolucionats, difongué amb interpolacions en els trops litúrgics i amb representacions, a dintre i fora del clos de les esglésies, fragments de l'evangeli i d'obres pietoses que refermessin entre els creients el valor testimonial d'uns moments clau de la vida i mort de Jesús, com són el del naixement i el de la seva resurrecció. El primer drama que neix a les abadïes benedictines es troba a la *Regularis Concordia* (964) del benedictí Ethelwold, bisbe de Winchester (Anglaterra). La primera resurrecció llatina fou

executada a Tours (França) al segle XII.

Sota les denominacions de l'*Officium Pastorum*, visita dels pastors al pessebre, *Ordo Prophetarum*, o relació profètica dels anunciadors del seu naixement, l'*Officium Stellae*, episodi de l'adoració dels mags, evoluciona lentament fins als nostres dies el drama nadalenc.

La representació de la resurrecció de Crist ja la trobem en la primera obra del nostre teatre litúrgic, una *Visitatio Sepulchri*, la dramatització del trop *Quem quaeritis in sepulchro* (qui cerqueu al sepulcre) del segle XII, provinent de la catedral de Vic, lligada al drama *De Tribus Mariis*, en la qual les

dones s'apropen al Sepulcre, i en trobar-lo buit, un àngel els anuncia la resurrecció de Jesús. Una representació semblant es feia al monestir de Sant Joan de les Abadesses. També la consueva de 1360 de la catedral de Girona recull el drama *De Tribus Mariis* (fol. 58r). S'entrava cantant al cor *et hic fit representacio per Marias ad sepulchrum*. És a dir, que hi havia un sepulcre al cor per fer l'escena. Possiblement els actors eren eclesiàstics (sacerdots, diaques o canonges). No sabem si també hi intervenien escolars, nens del

cor o obrers lligats al culte de l'Església. De ben segur que era difícil l'escenificació d'un passatge tan vigorós i ple de realisme durant el matí del Divendres Sant, tal com diu l'Estatut de 1539. En la seqüència dramatitzada sobre Maria Magdalena, *Dic Nobis Maria*, una altra peça gironina del segle XV, Magdalena -tot fent camí- relata als apòstols i als deixebles de Jesús el miracle de la Resurrecció, encara que és una explicació del prodigi sense moviment escènic.

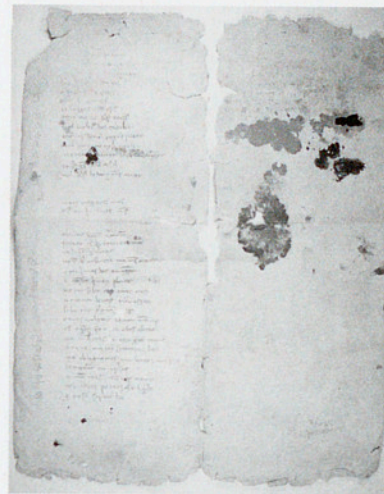
Altres obres sense identificar representades a Girona foren el *Partus Beate Virginis*, el martiri del *Beati Stephani* (sant Esteve),

la representació del "Centurió", de la "Magdalena", "Sant Tomàs", etc. Amb tota raó, Girona era anomenada des de molt antic ciutat "mare de totes les cerimònies". Segons Xavier Monsalvatje, un misteri sense especificar s'havia escenificat a l'Edat Mitjana a Sant Eudald de Jou, pàrroquia de Montagut, a la Garrotxa.

Una notícia que ha passat totalment desapercibuda dels estudiosos del teatre medieval català són les representacions del drama litúrgic pasqual, la *Visitatio Sepulchri*, el drama de les Tres Maries al sepulcre i del trop nadalenc *Quem quaeritis in praesepe*, l'adoració dels pastors al pessebre, celebracions que durant els segles XIV i XV es feren al monestir de Sant Joan de les Abadesses. La primera notícia d'aquestes representacions a Sant Joan la donà el liturgista mossèn Josep Gudiol i Cunill (Vic, 1872-1931), en un article, "Oratoris de Pasqua", (*Gazeta de Vich*, núm. 237, 1916), treball que per la seva raresa ha passat gairebé inadvertit dels nostres investigadors, fins que el musicòleg Eusebi Puigdemont

La catedral de Girona havia estat als segles XIV i XV escenari de representacions de drames litúrgics.

Fragment de l'obra de teatre català més antiga que s'ha conservat. Drama passionalístic del segle XIV provinent dels Arxius del Regne de Mallorca.

va glossar-lo a l'opuscle *La música a Sant Joan de les Abadesses* (Programa de la Festa Major de 1990).

"Una de las cosas que más deben excitar la curiosidad de los anticuarios en esta iglesia de Gerona es la multitud y singularidad de sus ritos antiguos. Yo creo que así como por la gravedad de los oficios eclesiásticos mereció esta catedral ser llamada 'madre de las ceremonias.'"

(Jaime Villanueva, *Viaje literario a las iglesias de España*, XII, p.193).

EL BISBETÓ, LES EPÍSTOLES FARCIDES I LA SIBIL·LA

4

14

Una altra cerimònia litúrgica molt popular era la del Bisbetó. Es tractava d'una paròdia d'inversió en la qual, per la festa de sant Nicolau, patró dels escolans, un nen era elegit bisbe o papa pels seus companys de convent o d'església. Antigament era una festa molt celebrada en els nostres monestirs. El fet que el bisbetó anés vestit amb les robes i dignitat d'un bisbe, i que parodiés cerimònies com la missa o l'administració de sagraments, comportà ben aviat problemes, ja que moltes autoritats religioses no veien amb bons ulls aquestes llicències, encara que només fossin tolerades una vegada a l'any. Tenim notícies de la seva celebració a Elna, Girona,

Montserrat i Perpinyà. A Girona es feia a la Catedral i a l'església de Sant Feliu. El 28 de desembre de 1475 el Capítol de la Catedral volgué reformar aquesta paròdia i "féu ordenació moderant los estils que eren introduïts en la funció i comprenia les esglésies Catedral i Col·legiata". En 1539 es tornen a dictar disposicions per corregir els abusos.

L'epístola farcida (amplificada amb la interpolació de fragments vernacles en el text llatí), com la de sant Esteve, és una mostra de l'ús de la llengua vulgar en l'àmbit litúrgic. L'incloem dintre del teatre litúrgic perquè la seqüència del martiri del sant es dramatitzava. En posseïm manuscrits

provinents de Girona i de Sant Iscle de Colltort, a la Garrotxa. Vegem-ne uns versos extrets de l'edició feta per Josep Romeu a *Teatre Hagiogràfic*:

Et lapidabant Sthephanum invocantem et dicentem:

Lo sant viu les pedres venir,
dolses li són, no quer forgir;
per son Senyor sofer martir,
e comensà axí a dir:

– *Domine Jhesu, accipe spiritum meum.*

– Senyor Déu qui lo món he nos trasquest d'infèrn pregon,

*Festa de Sant Nicolau
a l'escolania de
Montserrat.*

Il·lustració sobre el cant de la Sibila.

he donest-nos lo teu sant nom,
resip mon sperit amont.

A Girona, la consueta de 1360 manava que a les segones vespres de Nadal, en la commemoració de sant Esteve, *fiat Repraesentatio martyrii B. Stephani* (que es fes la representació del martiri de sant Esteve), encara que aquest ja devia ser un entremès autònom, avui perdut.

El *Cant de la Sibila*, interpretat musicalment en moltes esglésies catalanes durant la nit de Nadal, anunciava la celebració del judici final amb

l'adveniment de la figura de Crist. S'havia fet a la Catedral de Girona, i actualment és encara un espectacle viu a Mallorca i l'Alguer que es recita abans de la missa. El text llatí i català deriva d'un vers grec d'Eusebi de Cesarea present en la seva *Oratio Costantina*. També li donem un valor dramàtic perquè el cant l'interpretava un cantor vestit de profeta o de dona que aguantava una espasa. L'evolució d'aquest cant donà lloc al primitiu drama *Ordo prophetarum*, en el qual un grup de profetes explicava els seus designis sobre la vinguda del Messies. També posseïm un text dramàtic sobre la figura de la Sibila i l'Emperador.

La cerimònia del Bisbetó

Reducíase a que en las visperas de San Juan Evangelista daba principio sus funciones el que llamaban el obispillo. Era éste un niño de los del coro, que se elegia el dia de Sant Nicolás de Bari para hacer de obispo y remedar las funciones episcopales. Figuraba la administración del Sacramento de la Confirmación por toda la octava de los Inocentes, y como se nombrase otro niño para hacer el papel de Abad de S. Félix, se armaban contiendas y alborotos, que lloraban los hombres sensatos, y que pudieran mirarse como una censura práctica de las discordias reales y verdaderas, que pudo haber habido entre el obispo y el abad. No hemos hallado noticia de la introducción de estas escenas; únicamente sabemos, que en el año 1475 el arcediano de Besalú, que era D. Andrés Alfonso, propuso enérgicamente al cabildo la abolición total de esta y otras indecentes representaciones.

(Enrique Flórez, *España Sagrada*, tratado LXXXIII, pàg.18).

Un moment d'una representació mallorquina del cant de la Sibila.

CICLE NADALENC

5

*Representacions
de pastorets.*

16

Dintre d'aquest cicle, i ja en català, es representen els diversos episodis del naixement i adoració dels pastors amb una llibertat de composició que es perllonga al llarg dels segles XVII, XVIII i XIX, on ja trobem misteris plenament secularitzats amb un to còmic.

Devem a l'arxiver Josep Maria Marquès la coneixença d'una notícia de l'Arxiu Capitular de Girona molt important per la seva antiguitat, sobre una representació de l'adoració dels reis mags a Santa Maria de Castelló el 8 d'octubre de 1363. A un tal Massanet, beneficiat de Santa Maria de Castelló, se li tramet una advertència per haver contrariat una representació teatral en la qual s'escenificava

davant de l'església, en honor de Déu i de la Verge Maria, la *Història dels tres reis mags*. Aquest i altres clergues havien fet malbé un cadafal objecte de la representació.

La segona notícia més reculada és de Sant Hilari Sacalm. En 1920 Francesc Carreras Candi localitzà pels volts d'aquesta població una obreta nadalenca senzilla, poc evolucionada, de lèxic arcaic, copiada en el manuscrit del segle XV "Lo passament de la Verge Maria", editada dues vegades.

Llegim-ne uns versos en els quals l'ÀNGEL relata als pastors la bona nova del naixement del nen Jesús: "Jo.us vinch d'anunciar,/ pastós, que an Ballem vullau

anar,/he trobareu un rey potent;/ fill de Déu és verament,/ qui tot lo moón vol salvar./Hanau-lo, donchs, hadorar".

LOS PASTÓS: "Companyons, sens tardar/ anem-lo'n adorar".

A final del segle XVII, en 1686, una *Representació Nadalenca*, obra bilingüe en català i castellà cantada a 8 i 9 veus, amb el text escrit per un membre del capítol de la catedral de Girona i música de Francesc Soler, és, a parer del musicòleg Francesc Civil, el qual en va fer l'edició, una escena pastoril que possiblement es cantava o es

representava glossada a matines de la Nit de Nadal. Uns anys abans, en 1652, el compositor Verdalet de la catedral de Girona havia escrit i musicat una nadala llatinocatalana que comença amb la veu del tenor, que feia: *Quid vidistis, heus pastores, hac note tan fulgente.*

De la biblioteca Lambert Mata de Ripoll ens ha arribat un fragment d'un *Col·loqui de dos pastors en llengua gascona per la vigília de Nadal*, una mostra de teatre plurilingüe, una convenció molt estesa en el teatre popular peninsular del segle XVII.

Durant el segle XVII les representacions de misteris

nadalencs eren molt populars. Disposem dels permisos que els pobles demanaven al Bisbat per a escenificar-los amb les degudes licències. D'entre aquestes autoritzacions recullo les següents: 1664 - Calonge: Llicència per a representar el misteri del *Naixement la nit de nadal*, amb hàbits pastorils. 1667 - Monells: en la nit de nadal, el misteri del *Naixement del Fill de Déu*. 1669 - Malgrat: la *Tragèdia i Presa de l'Unigènit Fill de Déu*. 1671 - Argelaguer: el *Naixement de Unigènit Fill de Déu*. 1672 - Monells: el *Naixement de l'Unigènit Fill de Déu*, la nit de Nadal, etc.

En l'època moderna trobem els famosos pastorets olotins, *El Nacimiento del Salvador o la rendició del esclavo*, d'Antonio Molins i Gelada i Ignasi Rubió. Fou estrenada en 1880 per L'Asociación Escuela de Obreros Olotenses, sota el patrocini de la Sagrada Família. L'obra encara avui es representa, i té una curiosa història, ja que fou acusada de plagi. A. Molins fou autor també de *La adoración de los Magos*, la segona part del *Nacimiento*, que és una *zarzuela en un acto y en verso* que fou impresa a Olot.

Quadre dramàtic d'una escenificació de pastorets.

Portada d'una obra dels Pastorets de Betlem, del prevere Miquel Saurina (1887).

Altres obres representades arreu de les comarques gironines eren *Lo Bressol de Jesús*, els pastorets d'en Garrofa i en Pallanga (1891) de Frederic Soler "Serafí Pitarra", *L'Estel de Natzaret* de Ramon Pàmies (1906); *Els Pastorets o l'adveniment de l'Infant Jesús* (1916) de Josep Maria Folch i Torres. Juntament amb moltes adaptacions d'autors locals, són obres que encara avui es representen als nostres escenaris. En tornarem a parlar en un capítol dedicat al teatre de la tradició.

CARNESTOLTES

6

Full de figures per a representacions d'obres xineses, corresponent a l'obra Escenas de Carnaval. Editada per l'imatger Llorens, de Barcelona.

18

El Carnestoltes (carns llevades o prohibides) és un període de gatzara, d'excés i de festa associativa, d'hedonisme col·lectiu que se celebra encara avui dia el diumenge, dilluns i dimarts abans del dimecres de Cendra. Avui dia, però, la societat de consum li ha llevat tota mena de reivindicació i de revulsiu.

El seu origen l'hem de buscar en el conjunt de ritus que ens va deixar el poble romà associats a les tres festes d'hivern, molt semblants en contingut i forma en tota l'àrea mediterrània: les Saturnàlies, Lupercàlies i Matronàlies. Durant l'època medieval trobem una abundant literatura satírica sobre els excessos carnals i els costums

de Carnestoltes, sempre contraposats a una Quaresma viscuda per l'església amb molt de rigor i de recolliment. Arreu d'Europa tenim notícies de la presència de grups de persones que es passegen pels carrers amb màscares, i de la recitació de discursos burlescos sobre els temes més punyents de la vida quotidiana. El Carnestoltes és la fusió de dues realitats, una de sagrada i una de profana. En la primera hi ha un ritus protagonitzat per un oficiant que discurseja, llegeix el testament i ofereix la possibilitat de catarsi a les masses. Carnestoltes és el símbol d'un ordre antic on tot estava permès. La segona realitat, la profana, és quan la col·lectivitat s'apodera d'aquest ritual màgic i trenca per uns dies

la rutina quotidiana. A la festa es dona via lliure als sentits per damunt de la raó, hi ha el desig de viure per damunt les convencions repressives de la societat. Des de molt antic, es feien balls de màscares, entremesos, disfresses amb paròdies de jocs dramàtics i escènics.

Durant els segles XVI i XVIII són famoses les festes i els saraus entre les classes més burgeses i elitistes. A final del segle XVIII i XIX la seva popularitat es va estendre entre les classes populars amb cavalcades, balls, rues i la participació col·lectiva en la cerimònia de l'enterrament del Carnestoltes, festes que ben sovint tenien un fort regust

Bando
 D. Rafael Parrot, Alcalde de
 esta Villa:
 Atendida el escandaloso abuso y
 inimaginable inmundicia ha ocurrido
 en esta población en la propi-
 edad del carnaval, de truhanes y
 los vollos con voz de maldad, vici-
 osos cadotes, la paz interior y bu-
 na armonia de varias familias,
 publicando vilesos danzarios y
 muy frecuentemente fingiendo im-
 portancia, calumnias, y ofendiendo
 por fin las buenas costumbres con
 expresiones obscenas, Bando:
 Advertencia. Todas personas de mala-
 quieros edad y sexo a quien se justifi-
 que que luego hecho cadotes, o que
 sea cogido infraganti, o que se le
 encuentre en truhanes, vilesos, o que
 un pariente de las dhas. personas
 de burlas, o que se le encuentre
 o calumnias, o que se le encuentre
 que diesen lugar a formacion de
 causas.
 San Feliu de Guixols 3 de Mayo 1844.
 El Alcalde
 Rafael Parrot

Ban de 1844 signat per l'alcalde Patxot de Sant Feliu de Guixòls prohibint les màscares i els crits carnavalescos.

anticlerical i antimilitarista. Eren molt concorregudes les festes de Carnaval de Sant Feliu de Guixòls glossades pel periodista Gaziell, mentre que de la Bisbal se n'ha ocupat l'escriptor Pere Lloberas. Igualment tenim notícies de Girona, Palamós, Cassà de la Selva, etc. A Sant Feliu, hi havia danses de cavallets i saraus. L'alcalde Rafael Patxot publicà un ban en 1847 en el qual tolera l'ús de màscares durant els tres dies de carnaval, de deu del matí a les cinc de la tarda. Fora d'aquest horari hi haurà multes per als

contrafactors de fins 300 rals. La gatzara viu entre nosaltres fins arribar al període de la Guerra de 1936. La societat civil, a través dels casinos i altres entitats de lleure, organitza balls, festes on es permeten les disfresses, saraus, cercaviles pels carrers, etc. La festivitat de Carnestoltes ha segrestat, dintre dels paràmetres de la cultura popular, una literatura dramàtica i festiva poc ambiciosa, de verb fàcil, amb acudits grassos i fora mida. Pel que fa al teatre, Ignasi Sobravia va escriure a final del segle XVIII la *Comèdia del famós i divertit Carnestoltes*, obra que va gaudir d'un gran èxit popular, en la qual explica la vida i la mort de Carnestoltes a mans de la Quaresma. Ben

Carnestoltes

“Els balls de carnestoltes, els més populars, avui fosos del tot, eren curtes i veritables representacions a ple aire, per carrers i places, escenes dramàtiques o petits sainets, de temes faceciosos o heroics, com episodis de romanço de cec, dels que eren cantats i venuts al mercat els diumenges. No recordo que cap d'aquells temes fos anterior al segle XVII. És molt possible que el de “La Gitana” vingués de més lluny, però segurament havia estat rejuenit de centúria en centúria, i la versió que en corria pel Baix Empordà, a final del segle XIX, no era pas de data massa llunyana. Ara, l'estil d'aquelles farses matusseres sí que problemàticament era molt remot i els orígens es perdien aneu a saber on, potser a l'Edat Mitjana”.

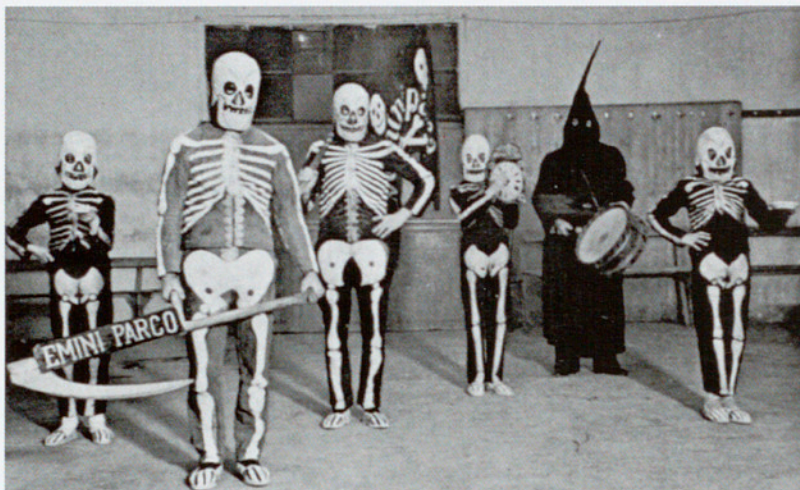
(GAZIEL: *Sant Feliu de la Costa Brava*, Barcelona, Aedos, 1963, pàg. 240)

sovint, els sermons, discursos, tot una literatura de canya i de cordill, són una font d'informació històrica local perquè tradueixen els neguits d'una petita col·lectivitat. L'altaveu de la festa serveix per recordar, en clau d'ironia, personatges i fets quotidians.

*Documents sobre
 carnivals guixolencs.*

LA PASSIÓ

7

Un moment de la famosa "Dansa de la Mort", ballada a Verges pels volts de 1950.

20

El poeta rossellonès Josep Sebastià Pons ja posà de relleu que l'obra del teatre català per excel·lència, la més representativa de tots els temps, era el "drama de la passió", que escenifica els moments crucials de la vida, mort i passió de Crist. Ara per ara, només podem parlar de fragments, de versos esparsos, alguns d'aquests encara molt provençalitzats i arcaïtzants, que recullen només papers d'actors o versos fragmentaris d'unes composicions molt més àmplies que donen fe de l'antiguitat i pervivència del drama català de la Passió, la popularitat del qual arriba fins als nostres dies amb els espectacles representats a Verges o Sant Climent Sescebes.

La passió era un catecisme teatral, com ho eren els vitralls en el camp visual, on, per damunt de tot, interessa l'espectacle. Del "Cicle de la Passió" hi ha abundants notícies d'arxiu, impresos i manuscrits encara sense catalogar o massa poc coneguts. D'Olot i de Girona es conserven dues passions manuscrites de final del segle XVII. També posseïm llicències que el bisbe dona per a la seva representació. En 1671 a Palamós es demana llicència per a representar el dijous sant, a l'església, el *Davallament de la Creu*. 1672, a Palol de Revardit el *Davallament de la Creu* i el *Despediment de Jesús i la Presa de Nostre Senyor*, en "lloc i amb hàbits decents".

- 1673 - Bàscara: la *Mort y passió de Crist* al cementiri.
- 1673 - Besalú: el *Davallament de la Creu* i l'*Entrada a Jerusalem*, a l'església parroquial.
- 1673 - Palamós: el *Davallament de la Creu*.
- 1677 - Cabanes: la *Presa de Jesucrist*.
- 1679 - Sant Jordi Desvalls: l'escenificació del *Via-Crucis*.

A la ciutat de Girona tenim notícies que el *Davallament*, l'acte de davallar el cos de Crist de la Creu, s'executava en 1560. Juan Gaspar Roig i Jalpí,

historiador, examinador sinodal del bisbat de Girona, en el seu llibre sobre aquesta ciutat, *Resumen historial de las grandezas y antiguedades de la ciudad de Gerona*, publicat en 1678, explicà la cerimònia del *Davallament* que tenia lloc el Divendres Sant a l'església de Sant Fèlix de Girona. En 1680 trobem encara ressenyat el *Davallament de la Creu*, representació mimada que havia estat prohibida pels sinodes gironins de 1684 i del 1689, i pel concili de 1685. Acabada la representació es feia la processó del "Davallament", que sembla que s'acabava amb la desfilada del pas del misteri del Sant Sepulcre que posseïa aquesta església.

Escenes de la Passió de Verges, amb un grup d'armats.

Al segle XVIII es representava a Girona una passió impresa que segueix el model del trinitari Antoni de Sant Jeroni, tal com es feia també a Mieres. A la plaça i a l'església de Sant Esteve d'en Bas s'escenificava al segle passat l'episodi del Sant Sopar, el text del qual és del segle XVII. De Banyoles, ens ha arribat un inventari d'un antic teatre, amb la llista de tots els estris que feien servir per representar la passió.

A Figueres foren impresos al segle XIX dos textos de la passió que sabem que es representaven. Als anys 30, mossèn Agustí Burgas, inspirat en la celebre passió alemanya d'Oberammergau, a la qual havia assistit, representava al Patronat Parroquial de la Catequística de Figueres, amb motiu dels festivals de la passió, *I.N.R.I.*, drama sacre en quatre jornades, amb 60 participants a escena que pertanyien al Patronat.

No entrem a parlar de la Dansa de la Mort ni de la seva mitologia com a representació escènica, amb la figura d'un esquelet que amb la dalla sega per iguals totes les vides humanes, perquè Jordi Roca, en aquesta mateixa col·lecció, n'ha fet una anàlisi molt acurada en parlar de la passió de Verges.

Un saió de la Passió de Verges.

Actor de la passió de Verges que representava el paper de Simó, amb corbata i rellotge.

PERMISOS I CONTROL IDEOLÒGIC

8

22

A l'Arxiu Diocesà de Girona es conserven les llicències que diversos pobles demanen al bisbe per a representar diversos misteris i balls de cavallets. Aquests decrets permeten creure que durant el segle XVII, de 1613 fins a 1679, que és quan abasten aquestes llicències, l'església tenia sota control aquest tipus de representacions, de les quals no ens han pervingut els textos. Les confraries, els rectors dels pobles, obrers i parroquians de la vila demanaven autorització al bisbat per representar misteris de la passió, obres hagiogràfiques, sobre l'Antic i Nou Testament, etc.

En reproduïxo els títols i les particularitats d'uns quants. En 1613-1614 a les Planes es

REPRESENTACIÓ
Y CONVERSIÓ
DE LA
SAMARITANA.

INTERLOCUTORS.
Jesus. Judas. Sant Pere. Sant Joan. La Samaritana.

Ex Jesus ab los Deixebles.

Jesus. Canat estich del camí,
reposar vull jo un poch
en esta font de Jacob,
y quedarme tambe así;
perque una ovela esgarriada

*ha deixat lo meu remat,
y del llop encarnissat
perilla ser devorada;
y puig jo sò lo pastor
tan zelós de mas ovelas,*

JESU-
y la Sa-

CHRIST
maritana.

REPRESENTACIÓ
Y
CONVERGENCIA DE LA SAMARITANA.

INTERLOCUTORS.
Jesus. Judas. Sant Pere. Sant Joan. La Samaritana.

Ex Jesus ab los Deixebles.

Jesus. Canat estich del camí,
reposar vull jo un poch
prop de esta font de Jacob,
y escuntarme vull aquí
Que una Ovela esgarriada
ha deixat lo meu Remat,
y del llop encarnissat
perilla ser devorada.

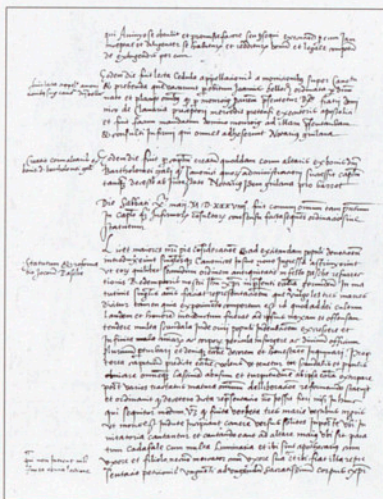
*Y per ser jo lo Pastor
tant zelós de mas Ovelas,
voldria que totas ellas*

*coneguessen mon amor.
Y perço vull aguardar
á una Anima pecadora
que en est port, antes de ton hora,
de l'aygua viada á beure.
Vostros poden anar
Deixebles, á la Ciutat,
que estich molt enamorat
de aquesta Anima salvat:
Judas, Mestre, mon vas á conparar,
per menjar alguna cosa,*

Portades d'impresos setcentistes de
la representació de la Samaritana.

demana llicència per a representar, el dijous sant, la *Història de la Cena de Nostre Senyor*, obra corregida per Reginald Poch. En 1632, a Crespià, el *Davallament de la Creu* el dia de dijous sant davant de l'altar major, i l'endemà durant la processó de la Puríssima, els *Misteris de la Passió de Christo*. Notem que encara es representa dintre d'un clos sagrat. 1643 - La Jonquera: Antoni Gadilla, ferrer de la Jonquera, i altres companys, tenen llicència per a representar *La comedia de Sant Amerio, abat de la villa de Banyolas*. 1645 - Juià: la *Victoria Christi*, obra impresa a Barcelona en 1645, edició de la qual no hem sabut trobar cap exemplar. 1665 - Sant Dalmai: La *Tragèdia de la Mort i Passió del Fill de Déu*,

composta per Joan Baptista Miró, natural de Lleida. 1665 - Santa Cristina d'Aro: de fer ballar cavallets a la processó del Roser. 1667 - Sords: *La comèdia de Sant Mer, abat de Banyoles*, composta per Felicià Tarrats, rector de Terradelles. 1667 - Calonge: a càrrec de la Confraria de la Puríssima Sang de Calonge el misteri del *Davallament de la Creu*. 1668 - Cornellà: el dijous sant, el *Misteri del Davallament de la Creu* a la capella de Sant Antoni. 1668 - Vilobí: per fer ballar els cavallets dins l'església parroquial, en la festa del Roser. 1669 - Santa Maria de Lladó: dijous sant al cementiri, el *Davallament de la Creu*. 1669 - Cervià: la *Tragèdia de la mort y*

Estatuts de reforma dels jocs de Pasqua del segle XVI. Arxiu de la Catedral de Girona.

passió. 1670 - Camprodon: dijous sant, *La Tragèdia de la Mort y Passió i el Departament de Jesús i Maria*.

Des de sempre les autoritats religioses o civils han vetllat perquè les representacions de teatre no se'ls escapessin de les mans pel que feia a l'ortodòxia dels textos, el manteniment dels actors, etc. El 5 d'abril de 1566 a Girona se suprimeixen els "jocs de pasqua", la col·lació i la beguda del dijous sant després d'haver escoltat els advocats i els teòlegs, en virtut de les constitucions del Concili Provincial. El 22 de maig de 1573 el bisbe Bernat de Tocco demana que ni a la vigília ni el dia

Manament del bisbe Sever Tomàs Auter sobre regulació de representacions de misteris en un fullet del segle XVII.

de Corpus es facin balls a la catedral. També demana que no es portin a la processó ni el gegant, ni la gegantessa ni d'altres bestiaris. A final del segle XVI, en 1574, el Capítol de la Catedral de Girona no estava gaire conforme amb la presència de gegants a la processó del Corpus. En les *Constitutionum Synodaliurn Gerundensis (Libri quinque)*, redactats per Francisco Arévalo de Cuaço (1606), trobem disposicions que manen que les representacions religioses de la passió i altres misteris divins s'han de fer amb una llicència oficial del bisbe.

En el segle XVIII trobem algunes prohibicions per representar els

Escena de la famosa passió d'Olesa.

pastorets. Josep Murlà i Giralt recull la prohibició dictada pel bisbe Llorenç de Taranco d'entre les visites pastorals de l'arxiu parroquial de Sant Martí de Capsec, a la Garrotxa: "No es permeten danzas ni cosas semejantes, como ni los 'pastorets' en la noche de Navidad".

Pel que fa al teatre passionístic, el més popular, hi ha prohibicions per a fer-ne en 1798, 1834 i 1856, encara que estava autoritzada la seva impressió, com ara la *Representació de la Sagrada Passió y Mort de nostre senyor Jesu-Crist*, segons l'arranjament d'Antoni de Sant Jeroni (Girona, Josep Bro, s/d., s. XVIII).

JOGLARS I TEATRE PROFÀ

9

Actors del segle
IX de la nostra
era representant
una obra de
Terenci.

24

Sota la denominació de joglars coneixem un espectre ampli de persones dedicades a recitar poemes, a intervenir en jocs d'acrobàcia, de mim, encantaments, hàbils amb les cartes, *praestigiators*, còmics, en les corts o cases de noblesa, etc. Gent garlaire amb habilitats literàries per explicar i narrar històries, cantors de gestes èpiques, ràpids i segurs en fer jocs. Són, en definitiva, tots aquells que divertien els homes en festes públiques i/o privades. Per extensió s'anomenen també joglars i ministrils els que recitaven composicions d'altri, els músics hàbils que tocaven instruments en les solemnitats, com per exemple en la processó de Corpus o de l'Assumpció.

Algun tractadista ha definit els joglars com les persones que es guanyaven la vida actuant davant d'un públic. Abillats amb robes de fantasia, ben caracteritzats, el seu ofici era alegrar la gent (*illorum officium tribuit laetitiam*) tal com reconeix Jaume II de Mallorca en les seves *Leges Palatinae*. Es contraposen als trobadors, poetes més cultes amb amplis coneixements retòrics i poètics. La seva presència és atestada sovint a les cròniques catalanes, en els dietaris de cort, en els manuals d'acords dels nostres antics ajuntaments. Són els *mimi*, *histrions* o *joculators*. Sovint tenen un sobrenom, un nom de guerra. Per naturalesa eren viatgers internacionals que anaven de cort en cort.

No posseïm, en canvi, gaires notícies sobre el teatre profà. Els nostres arxius ens n'han revelat ben poques coses. De molt importants, però, hem de qualificar les festes públiques celebrades a Girona amb motiu de la presa de Granada pels Reis Catòlics el gener de 1492. El manual d'acords de l'Ajuntament ens parla d'"entremesos o representacions" a la plaça pública, de decorats que reproduïen la ciutat d'Alfama, Alhama (Granada) i d'un grup d'actors que feien el paper de moros i cristians, cadascú al seu bàndol. El 31 de gener es feren, a la plaça de les Cols, complicats entremesos que escenificaven aquesta presa. No sabem, però, si hi havia acció dialogada en aquestes representacions.

*Ho quant el guadagnay son rei i teje
má piú desto non ue d' ceratano
coghor per frappe a danar freschi in mano*

*Escenari desmontable
de la Commedia dell'Arte.*

Posseim notícies d'arxiu des del segle XIV que ens informen de la presència de joglars en terres gironines. Quan Violant de Bar, dona de l'infant Joan, primer duc de Girona, es desplaça des de Perpinyà camí de Barcelona, i ha de passar per Girona, el duc demana als prohoms i jurats de Figueres, Torroella i Girona, que llavors era capital del ducat, que la rebien amb tots els honors, amb la col·laboració de "juglars". En l'entrada de Violant i en la festa de Corpus, que van coincidir durant la mateixa setmana, hi havia 17 joglars músics provinents d'Albons, Canet, Cervià, Lladó, Llampaies, Rabós, Viladasens, etc. Pels comptes, sabem que es pagaren 11 sous a Bernat de Dous "per

lo joch de la stella", que desconexim en què consistia; tres lliures i sis diners a Juan Madir i Bernat de Lemana per a cordes per al mateix joc, a més d'altres despeses pagades a fusters i altres col·laboradors.

Els joglars també acompanyen el seguici de la processó del Corpus o surten en la festa de l'Àngel Custodi. En aquesta darrera, en 1459, intervenen "sis sonadors de corda, qui es vestiren de angels ab los caps". En 1509 els joglars de Girona foren uniformats. Se'ls feren setze sobrevestes i garnatxes de roba vermella, ratllades i pintades de color platejat.

En els comptes de 1515 hi ha la despesa de "dues torxes qui

serviren per lo dia del Corpus per las ballas de la plassa del Vi".

Encara que potser deslligats de la seva funció de mims i recitadors, la presència de joglars, anomenats a partir del segle XVI ministrils, que actuen com a músics, la trobem al llarg dels segles XVI a XVIII. En 1628, una cobla "que sonava los cavallets" actua en la celebració de l'ofici de Sant Narcís. Una cobla va tocar "gallardes" des de dalt del campanar de Sant Feliu en 1684, durant la commemoració del setge. En 1701, en l'arribada del duc d'Anjou a la frontera trobem la presència de músics.

*Prototipus de cadafal medieval
que servia per a representar
teatre per places i carrers.*

CORPUS

10

26

Per la festa de Corpus es commemora el dogma de la sagrada Eucaristia. El papa Urbà IV en 1264 ja institucionalitzà aquesta festa, que arreu d'Europa sempre ha gaudit de gran popularitat. Els gremis i corporacions, amarats de religiositat popular, contribuïren al seu enaltiment amb la celebració de processons i festes sumptuoses en les quals es representaven entremesos. Durant el Barroc i la Contrareforma són molt representats els drames al·legòrics o autosacramentals. Es tracta d'una festa urbana per excel·lència, en la qual participaven tots els estaments de la ciutat.

L'Àliga de la processó del Corpus gironina.

El que fou arxiver diocesà de la catedral de Girona, Tomàs Noguer Musqueras, copià en 1952 una ordenació municipal de 1380 que dóna fe de l'antiguitat de la festa del Corpus a la nostra ciutat: "Ara oiats tothom que com per reverència a honor de la festa del preciós Cors de Jesucrist, sie acostumat fer processon solempnialment per la ciutat". Segons aquest erudit, en 1416 ja se celebraven "solemnitats e representacions a lahor e gloria de Nostre Senyor Jesucrist". En 1460 es va construir un cadafal *in platea Sedis Gerunde* des del qual els Jurats de la ciutat contemplaven *antremesia sive joca*, durant la festa del Corpus.

En la processó de 1492 hi anaven "sis fadrins vestits com

a àngels y sis sonadors [músics] davant la custòdia", a més de "dotze minyons de l'hospital", que potser representaven els apòstols, reminiscències d'un ordre bíblic i celestial que ja trobem a la processó de Barcelona. En la processó de Corpus també es representaven petits misteris aprofitant les aturades del seguici o bé els racons naturals que oferien les placetes i els petits carrers. El 29 de maig de 1537, el capítol de la Catedral va donar llicència als Jurats de la ciutat perquè a la Plaça de Cols, *El sacrifici d'Isaac*, i en la del Vi, el de

Santa Inés. En aquesta mateixa sessió el capítol acorda facilitar la infraestructura per fer a la Torre Gironella la representació dels quatre "Màrtirs". El 15 de juny de 1538 s'autoriza a alguns beneficiats que surtin de la processó, representin *El somni i venda de Josep*, i que llavors hi tornin.

Jaume Marquès i Casanovas transcriu i tradueix del llatí l'acta capitular del dijous nou de juny de 1541, redactada pel secretari Joan Solers. Segons aquesta nota, els jurats de la ciutat, representats pel notari i síndic Francesc Andreu, prenen la iniciativa de representar el dia del Santíssim Cos de Nostre Senyor Jesucrist el *Sacrifici*

d'Abraham a la plaça del Vi, i la representació de la *Susanna*, acusada d'adulteri, a la plaça de les Cols. Es curiós que són els representants de la vila i no les autoritats eclesiàstiques els que volen fer aquesta transformació en la processó, potser per donar-li un caire més dramàtic i escènic, com feien també en altres poblacions catalanes. Per evitar, però, subtileses i males interpretacions, els jurats demanen parer als membres del Capítol, els conviden a assistir-hi i els fan saber que han d'aturar la processó per fer les esmentades representacions. Recordem que, el 15 de juny de 1538, un grup de beneficiats de la Catedral havien escenificat durant la processó el *Somni i venda de Josep*.

Retallable dels gegants del Corpus, editat per Dalmau Carles Pla de Girona.

Encara durant el segle XIX, el Corpus era un esdeveniment social de primer ordre. Santiago Rusiñol, a *L'Auca del senyor Esteve*, n'ha deixat escrita una pintura molt fidedigna.

Fins als anys 1950 -1960 la festa de Corpus continua essent una manifestació de devoció ciutadana en la qual participaven tots els col·legis de la ciutat, els nens i nenes

Auca de la processó del Corpus.

vestits, sovint, amb les gales de la diada de la comunió. La seva decadència vingué per la secularització de la societat, la fugida en massa de ciutadans que ja tenien un cotxe utilitari, per la instrumentalització que en feia el règim que feia desfilar les autoritats locals, els jerarques del Movimiento, acompanyats d'una representació de l'exèrcit amb banda i música.

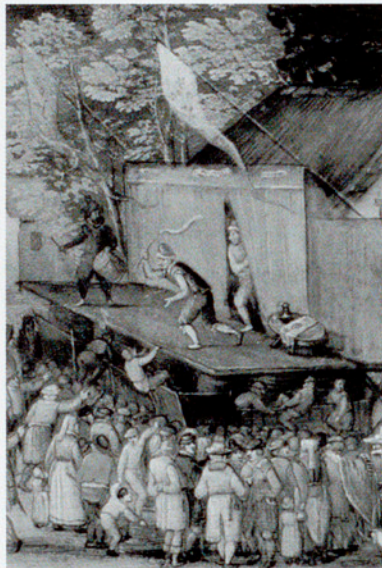
TEATRE HUMANÍSTIC

11

28

Tenim poques notícies del teatre humanístic, que en un sentit propi és aquell que recrea l'esperit de la literatura clàssica grecolatina, que arrela durant els segles XV, XVI i XVII per influx del Renaixement. Gairebé sempre, la vulgarització de l'humanisme tindrà una motivació i un rerefons educatiu de mans de la Universitat o dels col·legis religiosos.

Un d'aquests focus més actius és el dels jesuïtes que s'instal·laren a Girona el 9 de desembre de 1581. Ocuparen el monestir de Sant Martí Sacosta, que havia estat de l'orde dels canonges regulars de sant Agustí. Durant el segle XVIII, el col·legi de jesuïtes de Sant Martí de Girona organitzava vetllades

Escenes de comediantes
del segle XVI.

Els jesuïtes també organitzaven certàmens, com els que es van fer amb motiu de la canonització de sant Ignasi de Loiola i sant Francesc Xavier, la beatificació de s. Lluís Gonzaga i la canonització de santa Teresa de Jesús. Alguns d'aquests s'organitzaren a Girona durant el mes de juny i d'agost de 1622 amb cavalcades, carros triomfals, focs d'artifici. Diu el cronista Francisco Ruiz: "*Pareció tan bien esta triunfal representación que la gente se iba atropellando tras los carros para gozar de su artificio y beldad y gracia de los niños que con tanta salada madureza representaban cosas tan serias*".

literàries per als alumnes, una mostra més de la pedagogia jesuïtica, que combinava recitació amb l'adquisició de models de conducta extrets d'assumptes bíblics i vides de sants. En 1727 escenifiquen una obra recitada i cantada, *Drama por música. Canto sacro sobre el comento de Hercules Thebano, que por las voces de Juno, Amalthea, Alcesta y Periclymene, con el coro de las mas armoniosas Nimphas, cantó en aplauso de los dos nobilísimos jesuïtas S. Luis Gonzaga y Sant Stanislao de Kostka... en la iglesia del Colegio de la Compañia de Jesús de Sant Martín de Gerona* (Girona, Jayme Bro, 1727).

Decorats italians del segle
XVI amb perspectives de
l'arquitectura.

Al manuscrit 1.164 de la Biblioteca de Catalunya hi ha unes precioses anotacions de 19 de juliol de 1542, a través de les

Portada de l'obra llatina *Sylva comoedia de Pere Jaume Cassià, secretari del bisbe gironí Benet de Tocco. Segle XVI.*

quals sabem que un còmic que es deia Andreu Solanells va treballar d'actor en unes obres en les quals va participar a Girona i Puigcerdà. Fa anotacions en el quadern que li serveix de guió escènic: "Mes fuy en una comedia en llatí que feren a Gerona uns quants studians que ere, yo fiu el galant. Mes só estat en una altra feren en la present vila de Puxcerdà, yo fiu dos personatges: un biscaí y un salvatge. Mes só estat en una altra feren també en la present vila de Puixcerdà, yo fiu dos personatges: un biscaí y un salvatge. Mes so estat en una altra feren també em la present vila de Puixcerdà, yo fiu dos

personatges, so és: un pagès que.s deya Cremes y un vell que.s deya Laques; anomenave.s la dita comedia *L'aunuch* [de Terencij". En 1576 Jaume Cassià, deixeble i secretari del bisbe de Girona Benet de Tocco, publicà a Barcelona *Sylva comoedia de vita et moribus*, una comèdia humanística de caire pedagògic.

En un llibre de comptes de l'Hospital de Girona llegim aquests apunts: "A 2 de jener 1600 tinch rebut del comenador de l'hospital 1 lliura, 4 sous, 2 diners a cobrar per les cadires y acientos de la comèdia se representà dit dia en casa lo Governador. Així, durant el mes de gener de 1600 l'hospital lloga cadires i "acientos" i es fan 9 representacions: 1 a casa el Governador i 7 a la casa Catllar. Durant els mesos de setembre i d'octubre de 1600 tornem a trobar testimoniades altres representacions a casa del governador (3 i 15) en un lloc sense detallar. Com podem comprovar, eren escenificacions

Gravat d'un llibre de Hyeronimus Book (1552) en el qual es veuen un grup de comedians ballant.

prou freqüents en escenaris burgesos, de classes nobles, de les quals desconeixem les altres particularitats de l'espectacle, com ara el títol de les obres representades, a ben segur profanes. Seria interessant resseguir tots aquests manuals per tal de trobar-hi testimoniatges d'unes obres a cavall del Renaixement i del Barroc, possiblement mostres locals d'un teatre cortesà. El 2 de setembre de 1600, a les Actes Capitulars de la Catedral de Girona, trobem un apunt en el qual els domèstics del senyor bisbe demanen al Capítol unes fustes per representar una comèdia.

CONSUETA DE SANTA ÀGATA I SANT EUDALD

12

30

El teatre de sants o hagiogràfic té una gran florida durant els segles XVI, XVII i XVIII. Són obres amb uns trets molt definits, que participen de la literatura de la teologia i del folklore, una branca del teatre religiós amb moltes variants temàtiques i escèniques. Les relacions impreses de vides de sants, els goigs, els relats apòcrifs o bé la *Llegenda Àurea* fornien els arguments a unes peces molt llargues i complexes, basades principalment en la vida i martiri del sant.

La funció d'aquesta literatura doctrinal era la d'ensenyar els misteris cristians a través de la posada en escena de la vida d'uns personatges molt carismàtics. L'exemple del sant

que ho dona tot per salvar la fe servia a molts espectadors, que gaudien d'unes obres que presentaven, amb realisme, una línia teològica barrejada amb una de profana, amb trets de la comèdia castellana de "capa i espasa". D'aquestes obres interessa també la disposició escenogràfica i l'espectacularitat d'algunes escenes.

Les consuetes de santa Àgata i de sant Eudald són dues obres del segle XVI provinents de Sant Joan de les Abadesses. En la primera, Àgata és una noia bella i de noble estirp, que no vol abjurar de la seva fe en la religió cristiana, i per això és torturada cruelment pels seus botxins. L'interès dramàtic prové dels episodis amorosos de l'obra

Escenaris improvisats en una plaça pública on actuaven diverses companyies de teatre.

quan el pretor Quincià vol fer-la seva, obligant-la a viure amb Afrodisa i les seves filles. Un galant jove que hi intervé serà rebutjat, i Afrodisa renuncia als seus propòsits. El missatge de l'obra és, doncs, clarament apològic i doctrinal, com en tot aquest teatre hagiogràfic. El text, que ens ha arribat mutilat, —només se'n conserven quatre-cents vuitanta-sis versos— segueix fidelment el relat de la seva passió, extreta dels llegendaris medievals. L'obra, que prové de Sant Joan de les Abadesses, ha tingut dos editors: el pare Nolasc de Molar i Josep Romeu. Més que el text

literari i la posada en escena, que en molts detalls és encara d'arrel medievalitzant, ens interessa de l'obra la seva tècnica realista. El seu autor coneixia bé l'obra renaixentista de *La Celestina* de Fernando de Rojas perquè introdueix un personatge a escena, "Afrodísia", les seves filles prostitutes i un jove galant que donen a l'obra, per fer-la més atractiva, una segona línia argumental de marcat to profà.

La de sant Eudald, basada en el text llegendari llatí que explica els fets miraculosos d'aquest sant molt venerat a tot el Ripollès, explica en una primera

Urna de Sant Eudald, patró de Ripoll.

Estampa popular sobre Sant Eudald.

part la conversió, prodigis i apostolats d'aquest home virtuós. La segona narra la seva passió i mort. Les peripècies del sant, que té una atzarosa vida, són el fil conductor que relliga els diversos actes de l'obra, que fou representada l'abril de 1549 a Sant Joan de les Abadesses. La vida de sant Eudald es torna a dramatitzar, en català i castellà, als segles XVIII i XIX. Aquestes peces provenen de Montagut, Olot i Ripoll.

La Consueta del misteri de la gloriosa sancta Àgata i el *Misteri de Sant Eudald* han tingut dos bons editors: Nolasc del Molar, O.M. capuxí del

Fragment de Santa Àgata

AFFRODÍZIA

Cavaller, vingau en bonora.
En la cambre ha una donsella;
jo.us dó a vostre pler aquella.
Si la podeu fer inclinar,
promet-vos que us faré strenar.
[us donaré una recompensa]
Entre ell, mostrand-se alegre, y trobant aquella en sa oració y no faent cas de ell, sol·licitela ell de amo[r]s, dient:

LO JOVE

Gentil senyora graciosa
y de mon cor molt amorosa,
per vós assí jo só vengut;
donau-me, senyora, salut.

(ROMEU, Josep: *Teatre Hagiogràfic*, Barcelona, 1957, pàgs. 54 i 55).

convent d'Olot, que fou qui va descobrir aquestes obres (1954-1955), i més tard Josep Romeu (1957). Dels manuscrits originals d'aquestes obres que pertanyien a l'arxiu del Monestir de Sant Joan de les Abadesses, se'n va perdre la pista pels volts de 1960. És una llàstima, doncs, que dues obres del nostre migrat patrimoni dramàtic del XVI hagin desaparegut per la irresponsabilitat i deixadesa dels qui les custodiaven. Esperem que un dia o un altre tornaran al lloc d'on van sortir.

GOIGS DEL
MARTYR SANT
cantan en la Iglesia
Bisbat

GLORIOS
EUDALT, QUES
de Vila de Ripoll,
de Vich.

Un fou de tot aquell Poble
devotament invocà,
S. Eudalt Martyr tant Noble,
fiamos sempre Advocat.
Per la voluntat Divina
naixqueru en Lion-bardia,
raint de la gloriata
como lo tola de la epina;
columna de foch immobile
en lo ventre figurat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
Aparaxerou del Pare,
que era lo Compe Liró,
prement un Sant companyó,
queva feru de Pare, y Mare;
feru penencia doble
vint anys en la soledat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
Quans entrava en Toloú
molta Deu fer vos gran Sant,
refugiou un Infant
no traballen nes de la oia
alabara à Deu lo Poble,
quò donà tal porreñ.
Sant Eudalt Martyr, &c.
Altres miracles obrava

ques lo numero molt gran,
tant, que comptar nos poran,
los monts que refuixaren;
grans merces en aquell Poble
de Deu averu alcançat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
Noble miracle fench,
que quant de Roma venia,
per la gran fet que tenia
feru cair una font;
del ming de una roca immobile
à Moyós acompañat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
A quinze endemoniat,
dels dimonis liberava,
infimes malats curava
de grans mals atortentat
à molta la terra no cobre
per avernos reclamat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
Per vos cegos cobran vista,
los muts cobran lo parlar,
los coiros lo caminar,
alegra la gema ental;
per vos foch tot aquell Poble
de peña, y fam deslliurat,

Sant Eudalt Martyr, &c.
Vos invocan las penyalas
al rigor de vos dolors,
y rellan aliviats
de un eslar tant perillós;
visitan vòstra gl'ia
que en Ripoll han fabricat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
En companya apontan
lo fruyt de son fetsa port,
y avà als dimés exactan
vos prengan per Advocat;
y ab lo vostre patrocin
de Deu tot es alcançat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
Finalment lo Poble fill
de Acha vos donà greu mort,
après per divina fort
força portat en Ripoll;
lo qual es eslar mole noble
per averlo vos honorat,
Sant Eudalt Martyr, &c.
Pus fou en lo Cel immobile
eternament constat,
S. Eudalt Martyr tot Noble,
fiamos sempre Advocat.

✠ Ora pro nobis Beate Eudalde.

✠. Pl digni efficiamur promissionibus Christi.

O R E M U S.

Prophe quod sumus Omnipotenti Deo, ut intercedente Beate Eudaldo Martyre tuo à cunctis
adversitatibus liberemur in corpore. Et à pravis cogitationibus mundanarum in mente.
Per Christum Dominum nostrum. ✠. Amen.

Barcelona: En casa de IOAN IOLIS Estamper, al carrer dels Cotoners.

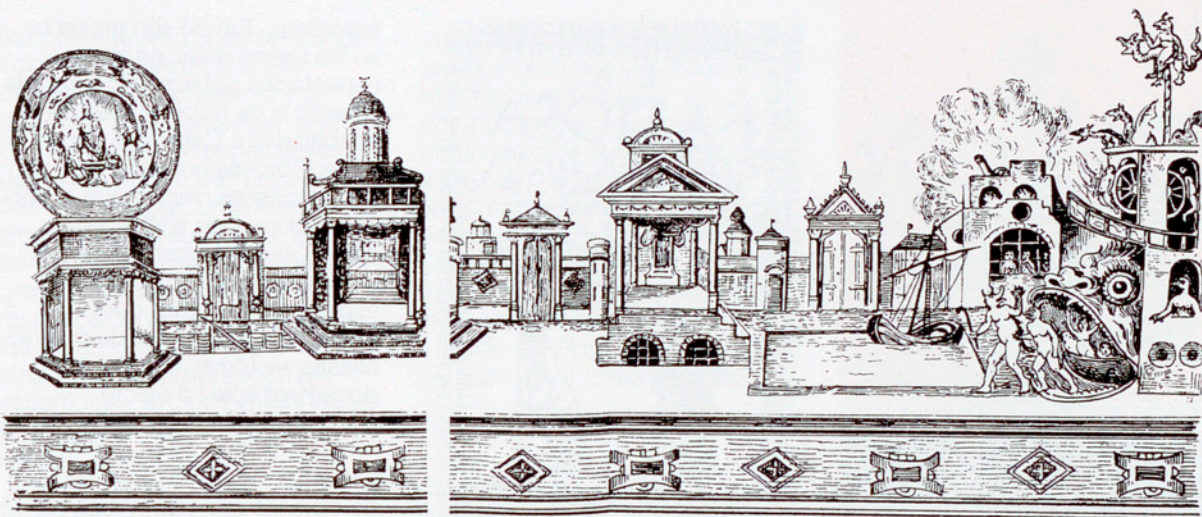
Goigs de Sant
Eudald del segle
XVII.

importants per resseguir la història interna
del teatre i la seva evolució.

De l'escenificació de la *Consueta de Sant Eudald*, feta a Sant Joan de les Abadesses en el mes d'abril de 1549, ens han arribat els noms dels actors del poble que feien els personatges. Alguns d'ells representaven més d'un paper. Els cinc cognoms amb l'especificació de "mossèn" ens fan creure que corresponen a sacerdots, com és normal en moltes representacions d'aquestes èpoques, en les quals intervenien dignitats eclesiàstiques, fins i tot quan sortien personatges femeníns. El paper del diable reforça la paternitat medieval de l'obra. Ara per ara, desconeixem si aquesta obra es va representar dintre del monestir o bé en algun cadafal a la plaça del poble.

Sent Tou [sant Eudalt] . . . Tomàs Fabra
Primer Cavaller Sebastià Bosch
Segon Cavaller Jaume Pau
Porter Mossèn Quera
Prancassi Alemany Bosch
Angell Miquel Baxador
Sent Remon Mossèn Brocons
Sent Vicens Mossèn Albert
Sent Joan Prevere Sebastià Bosch
Profano Mossèn Carbonell
Alexandrina, Rey Guillermo
y Rey Valentí Mossèn Carbonell
Algutzir Jaume Cabana
Botxí Ribes
Diable Planes
Algutzir Jaume Cabana
Diable Planes

Així com de moltes obres dramàtiques
només en posseïm el nom i les dades externes,
d'altres que ens han arribat amb el text sencer
ens permeten estudiar i reconstruir les
interioritats de la representació, és a dir, com
s'escenificaven, quin tipus de decorats feien
servir, qui eren els actors, en quants actes o
jornades estava dividida la peça. De vegades, la
música acompanyava algunes escenes.
L'escenografia, els trucatges que usaven els
actors, els detalls de la posada en escena i la
vestimenta dels personatges són molt

Escenari múltiple amb diverses construccions i cases del misteri de la Passió representat a Valenciennes (França) en 1574.

Fixem-nos en el detall de les rúbriques o acotacions escèniques que acompanyen la representació del *Misteri de Sant Eudald*, a fi que el regidor o l'encarregat ho tingui en compte per fer la posada en escena de la peça més fidel i lluida, en una commemoració assenyalada com pot ser la festa del sant patró de la vila. Generalment l'obra seguia la vida o la llegenda del sant, extreta de les cròniques, relacions o llegendaris d'època. Els cadafals eren les plataformes de taulons elevades que es dreçaven en un lloc públic per a l'espectacle: "Seguex-se lo Misteri o representatio del gloriós sent Eudalt.[...] Primo sia fet un bell catafal amb un sobrecel [un tron cobert d'un cobertor i voltat de cortinantges, damunt del primer cadafal] molt ben encortinat, en lo qual stiga sent Eudalt ensems ab dos cavallés en companyia sua; als quals comens sent Eudalt y diga [que Sant Eudald comenci la representació dient als cavallers].

Aprés sia feta en la una part del bosc [a ben segur el sòl del lloc, al temple on es representava davant dels cadafals] una ermita ont stiga sent Prancaci [Pancacri]; y en altre part sia fet un bell catafal per lo Prophano y Alexandrina, on puguer star ab alguns servidós; en altre part sia gornida una font [possiblement al bosc, més enllà del cadafal de Prophano i d'Alexandrina], que, com sent Eudalt y serà y farà oratió demanant ayga; que la font en l'ora matexa comense de rajat. Sia fet, més, altre catafal per lo rey Guillermo, on puga star ell ab sos cavallés, cerca del qual fassen una presó per posar sent Eudalt com sia manester. En altre part sia fet lo catafal del rey Valentí, a on stiga ell ab sis cavallés y tota la gent. Assò es lo que.s té de proveir y procurar per jugar o representar lo misteri present del gloriós sent Eudalt".

(ROMEU, Josep: *Teatre Hagiogràfic*, Barcelona, Barcino, 1957, pàgs. 67-68).

EL BARROC I EL TEATRE DE SANTS

13

34

El barroc és un època cultural excepcional, nascuda d'una evolució enrevessada del Renaixement italià, que amb molts particularismes es manifesta amb gran força arreu d'Europa des de final del segle XVI fins mitjan segle XVIII, en el qual el teatre adquireix una gran força expressiva perquè es converteix en un espectacle de masses. El barroc català, encara que original en alguns aspectes, per uns condicionaments sociohistòrics propis, no es pot sostreure de la influència del Segle d'Or castellà, que marca la producció dels nostres poetes i dramaturgs.

A final del segle XVI apareixen les primeres companyies teatrals professionals castellanques, que

Portada d'una obra bilingüe de 1641.

treballaven tot l'any, menys per Quaresma, període que s'aprofitava per lligar els contractes i preparar els espectacles futurs. Tenim molt poques notícies sobre companyies catalanes i actors professionals del país. Aquestes tropes teatrals foranes eren anomenades de la "legua" perquè els feien acampar a una distància proverbial dels nuclis de població. Visiten les principals ciutats i viles catalanes, i els hospitals de beneficència, on difonen les comèdies, entremesos, lloes, balls i *autosacramentales* dels dramaturgs majors o menors

castellans. També són presents en les festes reials, en els espectacles públics; serveixen de diversió a les tropes castellanques hostatjades a Catalunya durant les nombroses guerres i escaramusses militars que el país pateix durant els segles XVII i XVIII. L'exèrcit espanyol també organitza els seus propis espectacles teatrals, que reproduïxen escenes de guerra, assalts, victòries, barreja de document èpic i d'efecte propagandístic.

El barroc també és una època de convulsions espirituals i crisis profundes on s'accentuen

Detall d'una obra de capa i espasa espanyola representada al segle XIX.

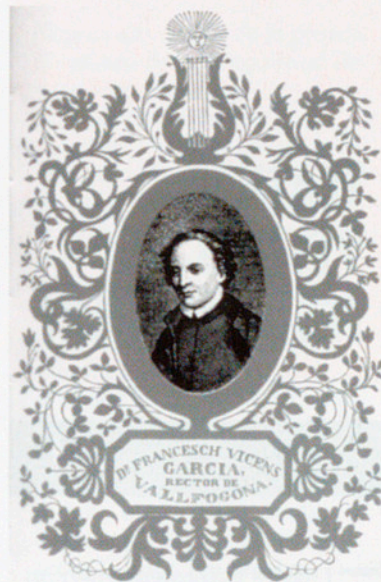

les polèmiques moralistes sobre l'oci i els espectacles. Els moralistes denuncien la vida dissoluta dels comedians, la problemàtica del espectacle devots. El teatre barroc, afavorit per la impremta, urbà per excel·lència, gaudirà de molt bona salut. Els ajuntaments, els gremis, les confraries, el poder reial recolzen la pràctica teatral. Els carrers de la ciutat s'adornen amb perspectives escèniques, arcs triomfals i focs d'artifici per rebre un teatre religiós, públic i profà.

Tenim moltes notícies de representacions de vides de sants i de teatre teològic, al costat d'alguns manuscrits, encara per estudiar. Destaco la posada en escena de la *Vida y traslación de los bienaventurados San Acisclo y Santa Victoria mártires*, representada a Sant Salvador de Breda "lo die 26 de juliol, die de santa Anna, de 1615". Entre 1616 i 1617, Hilarió Fina, apotecari de la Bisbal, demana llicència per a representar *El passo del santíssimo sacramento del altar*. En 1618 a Sant Llorenç de la Muga, Montserrat Pous la demana per la *Historia de Santo Tomás de Aquino*. En 1621 al cementiri de Lladó s'escenifica *El loco cuerdo*. En 1621 a Navata, la *Tragicomedia del felice alumbramiento, vida y martirio de las gloriosas santas vírgenes Justa y Rufina*.

La *Comedia de Sant Eudald* fou una obra representada a Montagut, en castellà, a començament del segle XVIII. En una relació de festes celebrades a Olot, el 3 d'agost de 1750, amb motiu de posar la primera pedra en l'obra d'ampliació de l'església de Sant Esteve, *con máquinas de singular artificio se representaba con viveza el Martirio del Protomártir San Esteban*. En 1758 a Torroella de

Gravat del segle XIX que il·lustra la llegenda trobada entre el Rector de Vallfogona i Lope de Vega.

Retrat de Francesch Vicens Garcia, poeta i dramaturg del Barroc.

Montgrí es representà la *Comèdia de Santa Catalina*, obra del notari Andreu Sàbat.

A l'arxiu de la família Butinyà de Banyoles hi ha diversos manuscrits de teatre profà i de sants. Com a inèdites destaco dues obres del segle XVIII, la *Comèdia de Santa Quitèria*, i la *Comèdia Famosa dels esposos Sant Julià y Santa Basilisia, y de sos companys mártirs*. A Celrà es conserva la comèdia castellana *Famosa comedia de los venerables mártires Sant Sist y Sant Tou*, escrita per un autor local de Sant Martí Vell.

TEATRE VETERO TESTAMENTARI

14

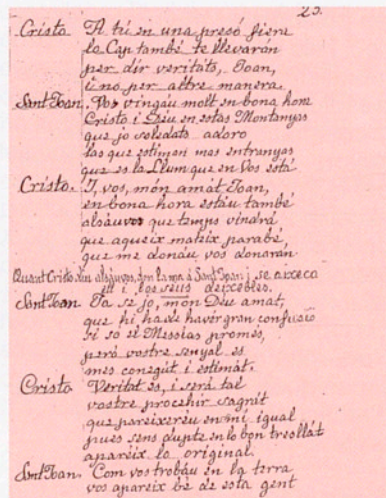
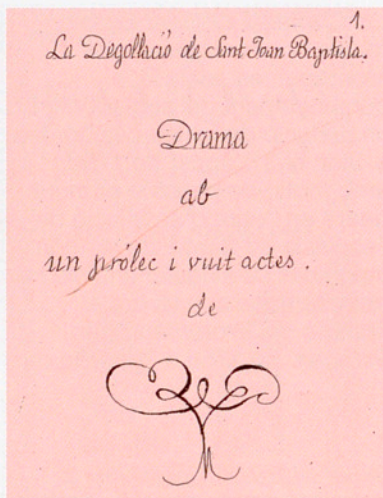
36

El teatre veterotestamentari és aquell que recrea episodis bíblics de l'Antic i del Nou Testament sobre la figura d'Adam i Eva, sobre sant Joan Baptista, Abraham, la reina Esther, els profetes, etc. Durant el Segle d'Or castellà, Calderón i altres autors escriuen teologia per a l'escena. Aquestes comèdies bíbliques són molt populars i es fan presents també en el teatre francès i català. Entre 1616-1617 a Sant Llorenç de la Muga, Bartomeu Vilar demana llicència per a representar el dia de Sant Joan la *Historia llamada de la degollation de San Juan Bautista*.

La tradició del fill pròdig, ja present en les *Consuetes Mallorquines* del segle XVI

(peces 13 i 14 del manuscrit 1139 de la Biblioteca de Catalunya), és una de les obres més representatives del gènere veterotestamentari, potser perquè el tema i l'argument de la paràbola eren de bon escenificar en el context d'un teatre doctrinal i pedagògic. A l'*Arxiu Històric de Palafrugell* hi ha un manuscrit de l'obra en sis actes.

F. T. y M, prevere que no he sabut indentificar, va publicar en 1887 a la vila d'Olot, *Lo fill pròdig, drama bíblic-moral en quatre actes y en vers*, que va dedicar a Jacint Verdaguer. L'obra, que anava acompanyada de cants posats en música per Joseph Carbonell fou representada a les Preses. A la

Detall d'un manuscrit sobre la Degollació de Sant Joan Baptista, obra del segle XIX, que prové d'un arxiu particular de Foixà.

contracoberta del llibre llegim que aquest drama va ser representat amb èxit al teatre del Centre Catòlic d'Obrers de Sant Pere de les Preses, la nit del segon diumenge d'octubre de 1866, diada de la festa major, sota la direcció del senyor Anton Coll i Aulí. Els actors eren gent del poble. La impremta Llach de Girona també va imprimir a l'any 1900 una obra basada en aquesta figura bíblica: *Lo fill pròdig. Comèdia en sis actes*. El text és diferent de les altres obres sobre el mateix assumpte. L'obra duu un pròleg que explica el lloc d'execució de l'obra. Les

acotacions teatrals també són interessants pel seu detallisme. Faig notar que el personatge que encarna el dimoni parla en castellà.

D'altra banda, l'escriptor Carles Bosch de la Trinxeria (1831-1897) havia vist representar a Foixà *El Degollament de Sant Joan Baptista*. Aquesta peça encara es representava en 1904 a Foixà. Possèim una acurada transcripció del manuscrit que ens permet saber com era l'obra.

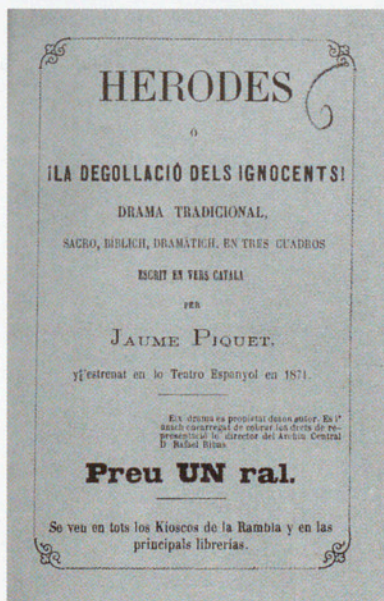
A la fi del segle XIX, la llibreria Bonet d'Olot va posar a la venda l'obra -de la qual no he

Escena de la representació del misteri medieval francès de santa Apolònia.

vist cap exemplar- *Herodes y Simeon o la degollación de los Inocentes. Cuadro dramático-bíblico en un acto*, original d'Antoni Molins, l'autor dels famosos Pastorets olotins. El catàleg de la llibreria també ofería "Lo cast Joseph en Egipte, drama bíblic en quatre actes i en vers, traduït lliurement del castellà per D.F.T. y M., prevere. Sos cants posats en música pel compositor Pere Martir Valentí".

Herodes o la degollació dels innocents. Portada de l'obra de Jaume Piquet.

Vegem uns detalls de la posada en escena de la "Degollació de Sant Joan Baptista".

La Degollació de Sant Joan Baptista. Drama ab un prolec i vuit actes. El diumenge, dia 28 de agost de 1904, vigília de la festa major de Foxà, a las 4 de la tarde la Orquesta "Els Montgrins" va tocar sardanas a la plassa pública, i a las 10 de la nit, los actors feren ab dita Orquesta ensaig general d'aquest interessant Drama de Sant Joan.

A las 2 de la tarde del dilluns, dia 29 del expressat mes i any, i primer dia de la referida festa, fou posat en escena i representat el mencionat Drama, baix el repartiment següent...". La representació del Drama se verificà en toldo instalat a la plassa i en presencia de un extraordinari número de personas, ab la llorejada Orquesta mencionada "Els Montgrins", de Torroella de Montgrí, composta de 12 intelligents músics i baix la direcció del distingit i arreu conegut professor Pere Rigau, àlies Barreto. Per el dia 25, dia del ensaig general i per los altres 2 dias i nits, 29 i 30, de la festa major, el lloguer de la Orquesta importà 315 pessetas. (Manuscrit particular, pàgs. 133-136),

FESTES PÚBLIQUES

15

Festes de carrer.

38

La festa, un espai lúdic que ara ocupa en part l'esport, també l'hem de veure com una vàlvula d'escapament per al sistema perquè ens allibera dels codis i de les reglamentacions d'una societat molt jerarquitzada. Altrament també li donem altres funcions com l'econòmica i social, ja que genera despeses suplementàries i desig de figuració. La festa sol anar lligada al lleure, la participació col·lectiva, on hi ha intercanvi de béns i d'experiències. Des del punt de vista sociològic representa un trencament amb l'ordre laboral quotidià, permet distreure les energies i tensions en una simulació de violència incontrolada. El natalici d'un príncep o una princesa, la commemoració militar, la visita o

el pas per una ciutat d'un personatge de sang reial o noble eren motius suficients perquè s'organitzessin festes al carrers, representacions de teatre, etc.

En les arrels de la festa i del teatre baixmedieval hi són presents les representacions, les desfilades, les processons, àmbits que expressen sentiments col·lectius. La religiositat popular, en tot l'Occident cristià, va de bracet amb les celebracions litúrgiques o al marge d'elles. Moltes vegades les pastorals de contingut moral, les sinodals i els decrets de l'autoritat s'encarreguen d'inventariar-les o censurar-les. En les festes públiques, els carrers i les places formen part d'aquesta escenografia

preparada. Hi ha també la cerimònia dels torneigs militars, el córrer les armes amb cavallers que s'apunten a dos bàndols irreconciliables per una lluita simbòlica entre cristians contra moros o turcs. Durant el barroc augmenta l'ostentació d'una arquitectura efímera, l'artifici i els recarregaments d'uns espais simbòlics. Els edificis apareixen adornats amb jeroglífics i arcs triomfals. D'una banda a l'altra de la ciutat, uns carros arrossegueu complicades escenografies. La visita reial demana desig de luxe i ostentació de riquesa. Assistim a la recreació d'un món de sensacions a partir d'actuacions ben elaborades a càrrec d'artesans locals llogats pel

municipi o bé per les corporacions gremials. Durant els segles XVI al XVIII, les representacions teatrals a palaus, carrers i places esdeven un fenomen sociocultural molt important. Lligades als espectacles de carrer, trobem entre aquestes celebracions civicomilitars escenes parlades, referències a "entremesos", jocs, balls, amb l'aixecament de cadafals efimers als carrers per on passava el seguici. Ben sovint les festes religioses comporten un rerafons d'espectacle profà difícil d'abastar. Altres vegades, les companyies de soldats

executaven grans parades que simulaven la presa d'un castell, una conquesta. Aquests espectacles adornats amb disfresses i un moviment escènic elemental són de gran interès per estudiar el fons ritual de la vida quotidiana en les nostres viles i ciutats.

Al segle XV se celebren a Girona les festes *per la gloriosa e victoriosa nova de la presa de la ciutat de Trípoli i la conquesta de la ciutat de Granada*.

En 1619 a la Bisbal fan *desfilades en honor de la Inmaculada Concepció de Nostra Senyora*. El

cronista Jeroni Pujades explica al seu "Dietari" que el dimecres 26 de juliol de 1628 el duc de Sogorb i Cardona, Enric d'Aragó, comte d'Empúries fa una visita protocolària a Castelló d'Empúries on és rebut pels cònsols de la vila i per quaranta homes de companyia. En una d'aquestes entrades oficials a una vila, tan corrents en l'època del barroc, arriben fins la porta del Portal de Santa Ana. Allí, amb un cordam, van fer baixar

Detall de l'espectacular festa de La Patum de Berga.

DEMONSTRACIONES DE REGOZIO.

con que explicó su afecto la Ciudad de Gerona en la proclamacion de su amado Monarca Don Fernando Sexto de Castilla, y Tercero de Aragon, hechas en 23. de Octubre de 1746.

CON LICENCIA.
Gerona: Por NARCISSO OLIVA Impresor,
y Librero En la Plaza de las coles.

Relacions de festes públiques celebrades en honor de Fernando Sexto (1746).

un giny mecànic, una magrana de la qual sortí un minyó que recità uns versos. La magrana, també anomenada "núvol", és un ingredient més de l'espectacle medieval. La seva forma esfèrica permetia que s'hi pogués amagar un personatge que davallava del cel. La magrana, la peana, la bola, la trobem ja present en la coronació de Martí l'Humà a Saragossa (1399), i 15 anys més tard en unes festes organitzades per Ferran d'Antequera. Encara avui forma part de la tramoia del Misteri d'Elx.

TEATRE D'HOSPITAL

16

*Sala general d'un hospital.
Pintura de Jan Beerblok,
realitzada pels volts de 1778.
Museu Memling. Bruges.*

40

Moltes de les rendes que s'havien de procurar els hospitals de beneficència per fer front a les seves múltiples despeses provenen de donacions, censals, herències, etc. Alguns d'ells, com els de Girona, Blanes, Palafrugell, Ripoll, Sant Feliu de Guíxols, arrodoneixen els seus magres comptes fent representacions teatrals, cobrant una comissió de les companyies que s'hi rellogaven. En un llibre de comptes de 1679 de l'Hospital de Santa Caterina de Girona hi ha un apunt comptable que diu: "a 31 de octubre fem entrada de set lliures, quinze sous produïts de la part tochant a l'hospital de las comèdias".

En els llibres de l'Hospital de Sant Feliu de Guíxols trobem una nota curiosa de final del segle XVIII, en la qual la junta de l'hospital rebutja la representació d'obres (saraus, comèdies) amb fins benèfics dintre del recinte hospitalari. Poques vegades hem trobat una justificació tan prolíxa sobre aquest tipus d'espectacles controlats per les autoritats del centre benèfic i per l'ajuntament de la vila.

A Ripoll, a la segona meitat del segle XVIII, per ajudar l'hospital, es feien corregudes de vaques, balls, jocs d'equilibristes, exhibició d'un ós, comèdies que l'apunt en un llibre de despeses deixa sense identificar. A Olot, sembla que "els aficionats[...] cedien a l'Hospital els seus

beneficis, i que demanaven a l'Ajuntament que fes altre tant, donant la seva part de guanys."

Assistència a ben morir en un hospital medieval. Pintura de Jan Beerblok.

En els llibres de l'Hospital de Sant Feliu de Guíxols (ms. Marcillach) trobem les *Diligències practicadas per desterrar de l'hospital lo abús tan vituperable de permetrer-hi, saraus, comèdias, etc*, per les quals l'hospital rebutja la representació d'obres (saraus, comèdies) amb fins benèfics dintre del recinte hospitalari.

“Un abus tan gran se havia introduit en el hospital ja de molt temps atrás, que ab tot que era tan directament oposat a son institut, com no se hi havia fet oposició y si ans be era apoyat per lo mateix Ajuntament, por lo mateix costa molt de quitar-lo. Consistia aquest en que no se presentaba sarau, comèdia, volatins o altres semblants actes públichs de diversió que al instant no se contàs ab la sala principal del

hospital, arribat fins a tràurer del hospital sos malalts, conduint-los a alguna casa particular per a que pogués verificar-se en ell la comèdia, sarau, etc. Un abús tan perjudicial al mateix hospital cregueren sos administradors que per desterrar-lo no debian perdonar diligència alguna, contant sempre entre las més poderosas el mantenir-se constants en negar las tals llicèncias [...] Així és que en las festas de Nadal de dit any 1792 se representà una comèdia en aquella sala a favor de l'obra de la iglésia, y en los tres dias de Carnestoltes de est any 1793 hi hagué sarau, valent-se los interessats de estos respective actes de l'Ajuntament, que no sabé negar-se a sa esforsada sollicitut, no obstant los clamors dels Administradors en contra.

Però ben lluny de desesperar estos de poder desterrar semblant abús, y si ans bé contant en que ab sa constancia en oposar-se-hi y la ajuda del Senyor eixirían per últim ab la sua, estudiaren los medis més oportunos per logra-ho sens estrèpit y fou entre altres un, el de presentar-se al hospital en la ocasió en que prengué possessió de ell el regidorat que entrà en est any 1793, y demanar-li que per ningun terme se oposàs no obstant qualsevol empeño, a las ideas dels administradors en el particular tota vegada que se dirigian al bé de l'Hospital y tots los que componian lo Ajuntament lloaren dita idea donant paraula de no estovar-la, lo que cumpliren per fetament ab lo que quedaren tancadas las portas als successive (sic) pretensors, y desterrat tan vituperable abús”

A Blanes, tenim notícies que des de 1860 es feien representacions de teatre a benefici de l'Hospital de Sant Jaume d'aquesta població. Jesús Crous Collell ha transcrit alguns fragments de la correspondència entre l'Ajuntament de la vila, la Junta Provincial de Beneficència i l'administrador de l'establiment.

El primer Hospital de Santa Caterina estava emplaçat en el solar que avui ocupa la paça del Mercat d'Abastaments.

SEGLES XVIII-XIX

17

42

Arreu és sabuda la importància i la significació del teatre com a fenomen de divertiment i d'aculturació de les masses. Des de sempre, les formes teatrals han interromput en la vida pública creant opinió, afaïçonant el gust d'àmplies capes de població; altres vegades la pràctica teatral és objecte d'una atenció creixent de grups i cercles reduïts sobre la vigència de certs models estètics, amb la irrupció, a la segona meitat del segle XVIII, d'una nova classe, una certa burgesia comercial que preparà el camí a la Renaixença. A ben segur que en cases benestants de les nostres comarques, als palaus dels nostres governants, com així succeïa a Barcelona, hi

havia funcions de sala i alcova, representacions privades de grups d'afeccionats. La dominació borbònica, la castellanització de la nostra burgesia, les modes, imposen, però, un teatre en castellà.

Des d'un punt de vista teatral i literari, el segle XVIII, fins arribar la Renaixença, és potser el més pobre de contingut pel que fa a la renovació de l'escena catalana. El nou ordenament polític i administratiu emanat de la Guerra de Successió complica encara més el panorama cultural català, molt afeblit des de la segona meitat del segle XVII. La premsa, l'administració, l'ensenyament, els nous aires de

*Manuscrit de l'obra de
Francesc Fontanella, poeta i
dramaturg del Barroc català.*

la Il·lustració gairebé no penetren en el teixit social català. D'una banda, perviu una línia de teatre tradicional religiós i profà, comú a tots els països catalans: passions, pastorets, obres de sants, entremesos i sainets, un teatre "d'espardenya", que coexisteix amb una altre de popular castellà, d'arrel medieval i barroca, al costat d'un de nova concepció, com és ara la comèdia de màgia. Una tercera línia oberta és la del teatre d'origen culte barroc i neoclàssic, en castellà. El representen companyies foranes, regiments de l'exèrcit, grups de teatre que lloguen els nostres escenaris.

A l'Arxiu Municipal de Girona, dintre la secció VI.3. dedicada al Teatre (1782-1821), es conserven molts lligalls de comptes, arrendaments, manteniment del local, permisos, actuacions, paperassa legal, obres realitzades als escenaris i llistes d'obres representades -amb el detall de l'import de les recaptacions- que mereixen un bon estudi. Permetria veure quins eren els gustos i les

preferències de la societat gironina de l'època.

En 1724, per la proclamació del rei D. Lluís I, els soldats del regiment Sòria representen *La fuerza del natural* i un entremès, de nom desconegut, en un cadafal alçat davant la casa de l'Ajuntament de Girona. En 1769, a Girona, el "Pallol", l'antic magatzem de grans i efectes militars, s'utilitza com a Teatre de Comèdies. En 1799-1800 hi actua la companyia espanyola de Petronio Setti, amb el següent repertori: *Cristina, Reyna de Suecia, La Hermosa Judith, A secreto agravio, secreta venganza* de Calderon de la Barca, *El amo criado, La lavandera, Los siete*

Infantes de Lara, de Juan de la Cueva, etc., una prova evident de la castellanització de la nostra cartellera. Dintre d'aquesta migradesa, posseïm, en català, *l'Entremès del Ball dels Ermitans* (1753), provinent de la zona de Banyoles, una peça satírica, lleugerent anticlerical.

Aquesta situació anòmala, però, perdurarà fins la segona meitat del segle XIX. Les obres representades als teatres de Figueres, Girona i Olot mantenen aquesta tònica. El teatre constitueix un esdeveniment social de primer ordre. Entre 1836 i 1838 al Teatre de Girona, gestionat per l'Ajuntament, es fan 208 representacions.

Les comèdies d'amor no sempre tenen un final feliç. De vegades alguns personatges paguen els seus excessos amb la mort.

GOLOQUIO³⁶⁷
DE LA COMEDIA:
EL DESDEN
CON EL DESDEN.
DE DON AGUSTIN MORETO.

Die. Yo he de morir a die hombre, que ya venia fu fibrevia, a he de condesarme à naciya, aora probava el castigo del cielo de mi belleza. Que en die, vos so imaginativa que ser, y querria de veras que. Toda el alma de me obraba, todo mi pecho es costilla, temple es mi vuestra piedad etc. adora que me sonreya, *Die.* Soledad, que decís Soledad, Yo leve; La palmo ciego para el castigo es dicitio, mas no para la advertencia. A mi me peñis fiero, dicitio, a que omis dverat *Die.* Pues si el alma lo pidiere, pero volgan la comidad *Die.* No os acordais, de que os dice que en queriendo, era lo que, que indicio mi coposion, lo que os valdré la querat *Die.* Longe de veras habita *Die.* Pues vos no queris de veras *Die.* Yo, feñora? Pu en fe puedo vengar mi amor *Die.* Yo querer de veras? Yo Julia que borre? El fiprima varda her modera? Yo amot Pues quando yo le tuviera, de vergenza en callara, ello es cumplir con la deuda de la obligacion del dia *Die.* Que me dices? Ya es day universal que no es de veras? Que eñcarho? *Die.* Pues en mi que a la hora no actina mi cantidad de comia *Die.* Albitrici, ingenuo mio, *Die.*

Un cas aïllat és l'empordanès Abdó Terrades (1812-1856) que escriu *Lo rei Micomicó* (1838), una obra teatral revolucionària en la qual se satiritza la monarquia. És un tipus d'obra política que Josep Robrenyo també conrea amb èxit a Catalunya. A Figueres s'edita en 1840, en una traducció

El Desdén con el Desdén, obra de l'escriptor barroc castellà Agustín de Moreto, representada als escenaris gironins.

anònima, *El médico, Aubray. Melodrama en tres actos y en prosa, traducido del francés*, obra interessant perquè introdueix, via França, el nou drama lacrimogen, la comèdia sentimental que preludeja el primer romanticisme.

Una dramaturgia important i poc estudiat és Pau Estorch i Siqués (Olot, 1805-Barcelona, 1871), poeta, filòleg, dramaturg, traductor d'obres teatrals del francès al castellà.

TEATRE NAPOLEÒNIC

18

*Escena d'una comèdia
representada
en un casal noble.*

44

Durant la dominació napoleònica a Girona, sobre la qual hi ha diversos estudis de conjunt, es representen a la ciutat moltes obres en francès, en un intent claríssim de culturitzar les masses, i familiaritzar les noves generacions en la llengua dels ocupants, tot això en un desig de bona voluntat de guanyar-se, amb mesures administratives moderades, la població catalana. Naturalment i, atesa la funció social del teatre, aquestes escenificacions també servien d'esbarjo als oficials i tropa hostatjada a Girona. Les recaptacions que fa el Teatre de Girona per representacions, lluny de minvar, presenten en l'època napoleònica un balanç positiu. Hi ha funcions d'òpera, saraus, festes per carnestoltes, presència

de "baylarins de corda", etc. Seria interessant de seguir l'anunci de la programació que amb grans mitjans feia la *Gazette de Gironne* per així veure l'evolució d'aquest teatre i el gust dels directors d'escena.

A Girona, l'administració napoleònica dintre de l'anomenat "Departament del Ter" funcionava com una màquina ben greixada. Fins i tot, el governador general de Catalunya Charles Decaen hi fixà la seva residència amb tot l'estat major, la tropa i una cort molt nombrosa de funcionaris i de personal civil. Per a aquests ocupants, en un nombre que sembla que superava els dos mil, és fins a cert punt lògic que la seva cultura hi fos ben implantada,

amb ganes de transcendir, amb intencions colonials. L'exèrcit i les autoritats d'ocupació havien de procurar un lleure i el divertiment per a totes aquestes guarnicions immobilitzades. El teatre és potser el fenomen més visible d'aquesta aculturació. Actors, arrendataris del teatre, directors de companyies, tots són francesos que feien temporades pels diversos territoris catalans sotmesos. En aquesta tasca també col·laborava subsidiàriament gent del país que ajudava en les infraestructures culturals, en l'arranjament del teatre, etc. Servien d'enllaç i de pont entre

els uns i els altres. Les crítiques i els comentaris que sobre les obres sortien a la *Gazette*, encara que hiperbòliques i entusiàstiques, constitueixen una font d'estudi, gens desdenyable, vista la precarietat de referències teatrals durant aquesta època.

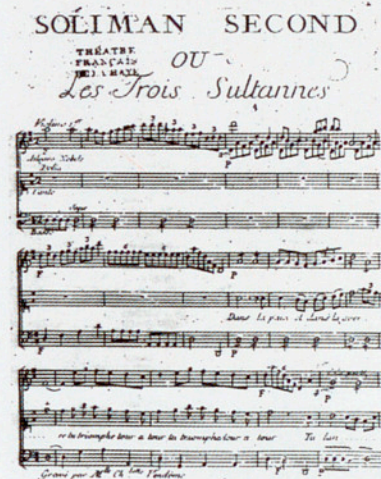
En aquest context d'ocupació, sempre es produeixen contactes amb la gent del país. No podem oblidar la minoria afrancesada, els col·laboradors ocasionals, els curiosos i convidats que per diversos motius hi estaven en contacte, assistien regularment a les representacions, balls,

recepcions, saraus que sovint ofereixen les autoritats ocupants a les "dones distingides" de Girona. En una diada que representen una peça de Molière (14-VI-1812) el cronista anònim que en fa la ressenya no s'oblida de dir: *nous avons des raisons de croire que Molière même plairait aux Catalans*. És a dir que el teatre clàssic francès també era font de coneixement i podia ser admirat per la gent de casa, que entrava en contacte amb una nova realitat.

Desconec si les obres d'aquests autors francesos, i la seva posada en escena amb tots els luxes podien influir en els autors i en les companyies locals. França, amb una tradició teatral molt arrelada i de primer ordre, exportava a Catalunya la farsa molieresca i el drama lacrimogen que preludia el primer romanticisme. A més del divertiment assegurat hi havia la voluntat d'introduir òperes i representacions de clàssics francesos dels segles XVII i XVIII. El 7 de maig de 1810, una nota al Manual d'Acords de l'Ajuntament ens indica que es fan reparacions a la "Casa del teatro" per encabir-hi un grup francès que desitja actuar-hi.

El 22 d'abril de 1812, el Prefecte del Ter Charles de Roujoux

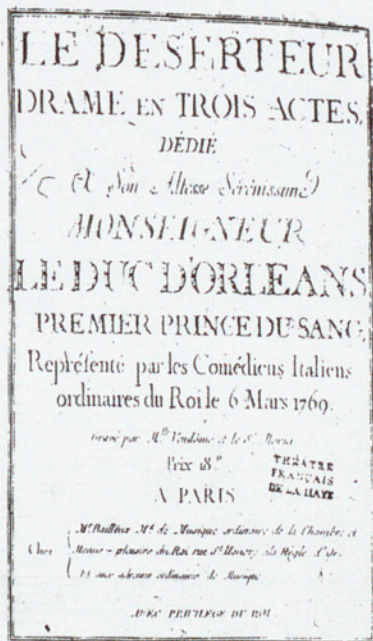
"*Le Deserteur*", drama francès representat a Girona en 1812.

Compassos inicials de la primera de les òperes afrancesades a Girona per la temporada de 1812.

Compassos inicials d'una òpera francesa representada a Girona per la temporada de 1812.

autoritza una companyia francesa a representar a Girona òperes i comèdies. Als Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals de Perpinyà hi ha la carta datada el 4 de gener de 1814 en la qual l'encarregat dels espectacles a Girona, nomenat pel Governador General de Catalunya, s'adreça al comissari de policia de Perpinyà demanant-li que faci una gestió perquè li enviïn obres dramàtiques, òperes còmiques i partitures sol·licitades pel regidor de la companyia de comedians francesos que des de fa temps s'està a Girona.

PROHIBICIONS PER A REPRESENTAR TEATRE EN CATALÀ

19

46

L'escena catalana, des de començament del segle XVIII fins gairebé la institucionalització dels Jocs Florals, és gairebé un desert solcat només per una colla de noms il·lustres que escriuen "gatades" i altres peces menors, sainets humorístics i obres satíriques d'ambient polític. Deixant de banda una línia de teatre culte al Rosselló i Menorca de la qual no parlarem, a Catalunya floreix una tradició popular i hagiogràfica, teatre passional, al costat de les obres bilingües de Francesc Renart o Josep Robrenyo. Però si parlem de teatre institucionalitzat, el que es feia en teatres estables i reglamentats, el balanç encara és més magre.

En aquesta cruïlla, la posada en escena d'una obra castellana, permetia, a voltes, l'escenificació a la mitja part d'una obra curta catalana, en un sol acte, xarona, per acontentar la populassa. Són obres, d'altra banda, sustentades damunt el concepte de llengua baixa i estripada.

Durant el segle XIX, dues prohibicions atempten contra la difusió i la salut del teatre català. La de 1801 s'ha de posar en relació amb el feix de mesures dictades en 1799, en època de Carles IV, per reformar el teatre. Una junta central a Madrid tenia competències sobre tot el que feia referència al teatre. L'alcalde de cada població feia funcions de secretari delegat. En síntesi, aquesta normativa, que no

SAYNETE INTITULAT

LO CASAMENT

DEN

SALDONI y la MARGARIDA

PRIMERA PART

BARCELONA
Imp. Hospital ID "EL ABANICO"

SAYNETE EN VERS

TITULAT

DIVORSI

DEN SALDONI Y LA MARGARIDA

SEGONA PART

BARCELONA
Imp. Hospital ID "EL ABANICO"

*Durant bona part del segle XIX,
el teatre català es nodreix
d'entremesos i sainets,
molts dels quals són bilingües.*

sabem fins quan fou vigent, prohibia que les companyies ambulants es poguessin desplaçar d'una ciutat a l'altra. Només la Junta Central pot aprovar aquests trasllats. No es podien ballar, tocar o representar en cap teatre d'Espanya obres que no fossin escrites en llengua castellana, en un intent que el català no s'implantés resoludament en la societat catalana com a eina de comunicació ni com a divertiment de masses. Es regulen també la censura, els drets d'autor, la impressió de les obres. El president de cada junta

Portada del sàinet *El pintadó i la criada*, que reflecteix la Barcelona menestral del seu temps.

particular ha d'informar cada dos mesos a la junta central de les incidències i progressos de les obres representades en la seva jurisdicció.

La segona és de 1867, durant el regnat d'Isabel II en època de Narváez, que encara que no explica tota la problemàtica del teatre català durant el segle XIX, pensem que va alentir la difusió d'un teatre autòcton, del drama romàntic a mitjan segle, que era hegemònicament castellà. En 1867 la vitalitat del nostre teatre preocupava. És per això que les autoritats dicten una norma a

1867. En vista de la comunicació pasada por este Ministerio por el censor interino de teatros del Reino con fecha 4 del corriente en la que se hace notar el gran número de producciones dramáticas que se presentan a la censura escritas en los diferentes dialectos, y considerando que esta novedad ha de influir forzosamente a fomentar el espíritu auctóctono de las mismas, destruyendo el medio más eficaz para que se generalice el uso de la lengua nacional, la reina ha tenido a bien disponer que en adelante no se admitiran a la censura obras dramáticas que estén exclusivamente escritas en cualquiera de los dialectos de las provincias de España.

(Reial Ordre de 15 de gener de 1867).

través de la qual no s'admeten a censura obres dramàtiques en qualsevol dels dialectes peninsulars. Per tal d'esquivar aquesta normativa i salvar la censura, molts dramaturgs catalans introdueixen un personatge castellà a escena, i llavors l'obra ja és bilingüe.

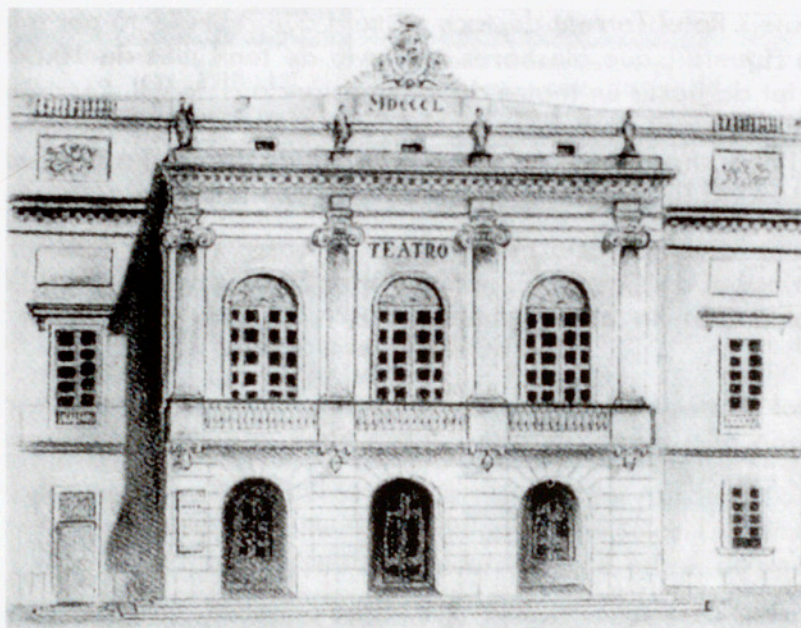
Primera edició del sàinet bilingüe *El hermano Buñol*, obra d'èxit de l'escriptor Josep Robrenyo.

1801 "...En ningún teatro de España se podrán representar, cantar ni baylar piezas que no sean en idioma castellano, y actuadas por actores y actrices nacionales, o naturalizados en estos Reynos, asi como está mandado para los de Madrid en Real Orden de 28 de Diciembre de 1799. Se prohíben desde ahora las Compañías Cómicas llamadas de la legua, cuya vagancia es comunmente perjudicial a las buenas costumbres, y en su conjunto compuesto de personas corrompidas llenas de miseria y de vicios en descrédito de la profesión cómica". (Instrucción Circular para el arreglo de Teatros y Compañías Cómicas)

Arxiu Històric
Ajuntament de Girona

TEATRES ESTABLES

20

Façana del Teatre Municipal de Figueres. Dibuix d'Antoni Calvet.

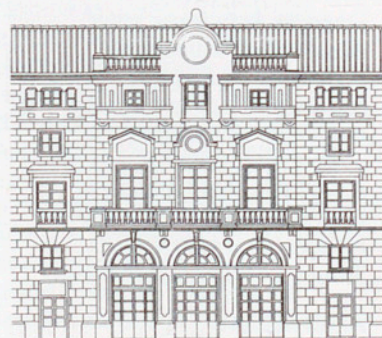
48

Pobles i viles de les nostres comarques de certa importància com ara Banyoles, la Bisbal, Blanes, Figueres, Girona, Palamós, Palafrugell, Olot, Puigcerdà, Sant Feliu de Guíxols, etc., posseïen des de ben entrat el segle XIX una mínima infraestructura teatral que permetia la representació d'obres a càrrec de companyies locals o de foranes que aprofitaven aquests circuits ja muntats. No dispo de d'aquesta època de notícies sobre teatres particulars. Si mirem els registres teatrals, ens adonem com moltes companyies teatrals itinerants es desplacen a "províncies", lloguen per temporades els nostres coliseus i ofereixen les seves obres en castellà. No podem oblidar, tampoc, la difusió i el

paper que fa la impremta de tota mena d'obres en forma de plec i literatura de canya i de cordill, molt econòmics. Altres vegades són dramaturgs, companyies i actors del país que treballen i difonen les seves obres en espanyol. Fins la segona meitat del segle XIX, gairebé sempre, la catalanització de les obres és només temàtica.

En el teatre català de final del XVIII fins 1860 hi havia molts condicionaments que encara no han estat ben sistematitzats. A començament del XIX, només el Teatre de Santa Creu de Barcelona estava autoritzat al Principat a proporcionar-se d'actors catalans. Les obres de gran repartiment venien contractades des de Madrid, al marge de la

nostra llengua i dels nostres interessos artístics, econòmics o estètics. El centralisme convertia Madrid en la capital teatral d'Espanya. Per entendre millor aquesta

Façana del Teatre Principal d'Olot.

El Teatre Carmen de Palamós es va inaugurar l'any 1912.

problemàtica, no tenim encara prou estudis de la cartellera teatral de Girona, Figueres o Olot que sortia puntualment a la premsa de l'època. També, quan les autoritats municipals lligaven

Quadre dels teatres existents a la província de Girona en 1863 amb el nombre de butaques i de representacions.

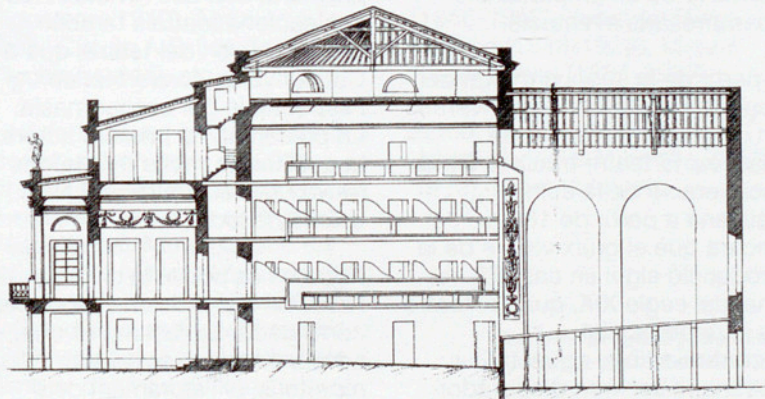
Aquesta relació figura en el llibre de P. Martínez Quintanilla La província de Gerona. Datos Estadísticos, Girona, F. Dorca, 1865, pàg.196).

PUEBLOS DONDE EXISTEN LOS TEATROS.	Número de localidades.	NÚMERO DE FUNCIONES			
		Dramáticas.	De ópera.	De zarzuela.	TOTAL.
Bañolas.	450	45	"	"	45
Bisbal (La).	500	40	"	"	40
Blanes.	200	"	"	"	"
Cadaqués.	400	24	"	"	24
Castellon de Ampúrias.	252	"	"	"	"
Figueras.	750	83	67	"	150
Gerona.	906	124	34	42	200
Olot.	500	50	"	"	50
Palafrugell.	300	12	"	"	12
Palamós.	250	"	"	"	"
Perelada.	421	"	"	"	"
Ripoll.	390	46	"	"	46
San Feliu de Guixols.	600	30	"	"	30
Torroella de Montgri.	300	"	"	"	"
44	6.129	361	401	42	504

un contracte amb una companyia, aquesta estava obligada a facilitar la programació. Per exemple, de les 299 obres que a Girona representen les companyies de Magí Vidal i Juan Grau entre 1827 i 1829, no n'hi ha cap en català, segons es desprèn dels títols de les obres conservades en els contractes i balanços

econòmics. Les representacions populars catalanes es nodreixen de sainets, entremesos i la passió catalana refosa pel trinitari Anton de Sant Jeroni (1773), representada a Girona.

En 1861 ja hi havia una xarxa de teatres estables a la província de Girona. Pedro Martínez Quintanilla, al seu llibre *La província de Gerona. Datos estadísticos* (Girona, 1865), dona en quadre sinòptic la llista de 14 locals on es feien representacions dramàtiques, operes i sarsueles, amb un total de 6.129 localitats i 504 representacions. Segons aquest autor, els més importants eren els de Girona i Figueres.

Secció del Teatre Municipal de Figueres. Reforma de 1868. Josep Roca i Bros.

COMPANYIES TEATRALS I DRAMATURGS

21

50

Alles comarques gironines, de sempre hi ha hagut una gran activitat teatral difícil de quantificar. En l'època medieval, a més dels joglars i mims, que sempre feien camí, l'Església, els gremis, les universitats de pobles i ciutats es constituïen en empresaris, i assumien el risc de contractar representacions.

En l'època del barroc trobem moltes companyies itinerants que corrien de poble en poble. A les viles i ciutats, s'organitzen festes de carrer amb escenaris mòbils per celebrar el naixement o la coronació d'un rei. Quan els arrendaments eren llargs, dels guanyats obtinguts es pagaven les infraestructures i les millores en les locals. En les

representacions més modestes, l'empresari sovint es confon amb el director i/o autor. Modernament, els costos en infraestructura i el lloguer de grans produccions han obligat molts ajuntaments i corporacions provincials a convertir-se en empresaris o coempresaris eventuais.

A partir de la segona meitat del segle XIX, el teatre es converteix en un gran espectacle de masses. El teatre traeix la tímida recuperació de la cultura catalana a partir de 1860, encara que el gruix visible de la producció sigui en castellà. A final del segle XIX, quan el teatre és ja un fet social incontrovertible, aquests escenaris serviran d'aparador

Programes de diverses companyies que actuaven al teatre Cervantes de Palamós.

perquè hi arrel·li un teatre en la nostra llengua, una vegada ha pres consciència de la seva pròpia personalitat.

Barcelona, com a cap i casal de Catalunya, renova i revoluciona el teatre català. Des del darrer quart del segle passat fins la Guerra Civil de 1936 veiem com en els escenaris de la Bisbal, Figueres, Girona, Olot, Palafrugell, Sant Feliu de Guíxols, etc., sovintegen les companyies de Barcelona de totes les tendències i colors, que representen obres de Zorrilla, Echegaray, Pitarra, Feliu i Codina, Albert Llanàs, Joaquim Riera i Bertran, l'universal Àngel Guimerà, etc. Les revistes i les col·leccions teatrals també difonen el verí del teatre, que a Catalunya es converteix en l'espectacle per antonomàsia. La presència de primers actors i la qualitat de molts muntatges refiva i serveix de model als escenaris locals.

Figueres és potser la ciutat on l'activitat dramàtica ha estat més continuada. La llàstima és que, sovint, no coneixem ni els repertoris, ni l'aforament dels

teatres segons el nombre i preus de les entrades, ni quin tipus d'espectadors hi sovintejaven. Els principals centres eren: el Teatre Principal o Teatre Municipal, La Sala (1821), El Casino Menestral (1856), Societat de Declamació "El Parnaso" (1857), Societat Coral Erato (1862), Casino "El Lazo" (1866), Cafè de la Plaça de les Monges, Centro de Católicos, (1884), L'Entrebanc (1898), El Círculo Apolo (1894), Teatro "El Alcázar", Joventut Artística (1904), Sala Edison (1905), La Lliga d'Acció Social (1908), Cafè-Teatre Odeón (1913), Teatro-Cine El Jardín (1916), Teatro Cervantes (1916), Patronato de Catequística (1935). A més, hi hagué altres societats i agrupacions culturals interessades en el món del teatre, prova d'una ciutat amb un gran esperit associatiu, com el Casino del Liceo Figuerense (1858), Sociedad Dramática "El Pasatiempo" (1880), Agrupació dels Joves de l'Apostolat Cristià Figuerenc (1910), Agrupació Talia- Círculo Artístico de Figueras (1915), etc.

Les comarques gironines han donat un bon estol d'autors dramàtics, alguns dels quals, en moments clau, han renovellat l'escena catalana. No puc ser exhaustiu, ni tampoc donar de cadascú la seva producció, o enquadrar el moviment estètic o generacional al qual pertanyen. Amb el perill de deixar-me'n

algun, anoto els següents: Caterina Albert i Paradís "Víctor Català" (1869-1966), Salvador Albert (1886-1944), Josep Amat i Capmany (¿- 1896), Teodor Baró (1842-1916), Bordas i Estragués, Joaquim (1837-1906), Prudenci Bertrana (1867-1941), Manuel Brunet i Solà (1889-1956), Agustí Burgas (1892- 1936), F. X. Butinyà Hospital (1834-1898), Damas Calvet i Budalles (1836-1891), Josep Calzada Carbó (1878-?), Vicenç Coma i Soley (1893-1979), Narcís Comadira (1942), Laureà Dalmau (1886-1969), Salvador Espriu (1913-1985), Pau Estorch i Siqués (1805-1871), Carles Fages de Climent (1902-1968), Rossend Fortunet i Busquets (1879-1938), Eduard Girbal Jaume (1881-1947), Ferran Girbal Jaume (1876-?), Montoriol, Carme (1893-1966), Miquel de Palol (1885-1965), Josep Pous i Pagès (1873-1952), Frederic Pujulà Vallés (1877-1962), Víctor Rahola (1866-1952), Joaquim Riera Bertran (1848-1924), Miquel Roger Crosa (1881-1953), Joaquim Ruyra (1858-1939), Abdó Terrades (1812-1856), Josep Vancells Marquès, (1842-1916), Nicet Vidal, etc.

Imatge d'un conserge del Teatre Principal d'Olot, retratat davant dels clauers de les llotges (1908).

Cartells d'època de representacions estrenades a Palamós.

51

TEATRE A LA BISBAL

22

52

Un dramaturg bisbalenc important, que ultrapassa el marc local, fou Josep Vancells i Marquès (1842-1916), erudit, poeta, escriptor de novel·les costumistes en castellà, membre corresponent de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Ens ha deixat, encara per avaluar, *La noia de l'Empordà* (1866); *Misteris del mar* (1867) i *Un casament de conveniència* (la Bisbal, 1868), drama moral. En el pròleg d'aquesta obra expressa que la missió que té l'autor dramàtic en la terra és el de moralitzar.

A l'obra *Apropòsit català* (la Bisbal, 1868), fa un homenatge als felibres provençals que amb Frederic Mistral al davant visitaren la Bisbal. Al Teatre Principal, les

autoritats organitzaren una funció de gala amb la representació de la lloa d'aquesta obra, en un acte, "Benvinguts sien els Poetes" (12-5-1868). Els felibres Mistral, Romanilha, Aubanèl, enquadrats en un moviment renaixentista provençal, paral·lel al català, caps visibles d'una associació amb seu a Avinyó, van mantenir lligams d'amistat i culturals amb els primers renaixentistes catalans.

Imatge del Teatre Principal de la Bisbal, quan era utilitzat com a magatzem de fusteria.

Víctor Balaguer, íntim amic de Josep Vancells i del poeta figuerenc Damià Calvet, propicià la visita d'aquests prohoms a la

Representació de l'obra El Comte de Vulpellac, escenificada al Foment Catòlic de la Bisbal.

Bisbal, esdeveniment que va merèixer un número extraordinari del *Faro de la Bisbal*, dedicat íntegrament a aquesta efemèride literària. L'erudit local Pere Llobera, en el seu llibre *Poetes bisbalencs de la Renaixença*, només ha donat un tast d'aquest moviment que fou més complex a jutjar per la impressió de les obres poètiques de V. Balaguer. Un altre dramaturg bisbalenc que

Fotografia de Josep Vancells i Marquès.

ens és desconegut és Nicet Vidal, autor de *El Avaro*, joguina còmica en un acte (1866), i *El espejo de una dama*, comèdia en dos actes (1866), al costat de *Dos veces rico y con pobreza honrado*, comèdia en tres actes (1867). Aquesta és una peça de teatre en prosa, editada a la impremta de Joan Gener de la Bisbal.

A la capital del Baix Empordà hi havia a final del segle XIX una

Personatges d'una Passió bisbalenca de l'any 1932.

gran activitat teatral. En 1885, una formació local, *La Juvenil* representava obres tals com *Mal Pare* de Roca i Roca, i *La Creu de la Masia* de Frederic Soler, al costat de peces en castellà: *Don Juan de Serrallonga*, de Víctor Balaguer i *Don Juan Tenorio* de Zorrilla. Pere Lloberas també testimonia representacions de la passió i pastorets. Al Centro Republicano s'hi canten sarsueles: *Bohemios* i *El anillo de hierro*. Al Teatre Principal, obres esparses com *L'Escut Emporità*, *Terra Baixa*, *El Mistic*, *L'alegria que passa*, etc. En 1906 hi hagué una temporada de sarsueles al Teatre Bisbalenc. Un altre lloc era *El Centro Lírico* de can Baquer. Darrerament Susanna Parals i

Teatre de l'associació Escut Emporità de la Bisbal.

PROGRAMA

DE LAS FESTAS QUE CELEBRARA AYUD
L' ESCUT EMPORITÀ

EX COMENDADOR DEL SECTOR ENVEJECER DE LA RUA FERRIS

En la 1a del mes se presenten nombres del segon entorn
madruguet del dia que a tota hora des d'ara avall.
A la 2a i 3a se faran les obres de la nostra programació. En Canal
estat.

A la 2a i 3a se faran les obres de la nostra programació. En Canal
estat. Les obres seran començades per la societat d'obra d'obra
madruguet.

A la 3a del vespre que s'actua en el TEATRE PRINCIPAL
que se regira tota la programació.

Les obres per l' ESCUT EMPORITÀ.

Acta. En posant en escena. El nostre drama tregut en 2
actes i se posa agra la prima del gaudi. Després avall
estat. Ignasi. Ignasi.

L' ESCORSÓ

representar tota la segona programació.

L' ESCORSÓ Bèlgica Dolores Mae

TORRE Fida Canals

YERRE Dolors Mae

JARRE Francesc Canals C.

ARRERRE Dolors Mae

MARRERRE Dolors Mae

ARRERRE Dolors Mae

Sar. Poesia musical entre mullers de l'obra PRINCEP per
l' ESCORSÓ.

Acta. Representació de la nostra programació. En tot el mes i
se posen en escena les obres de la nostra programació.

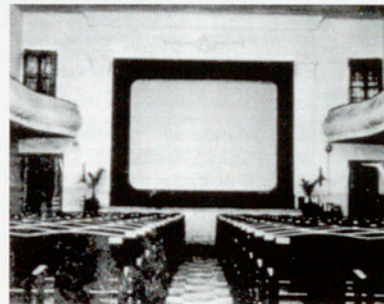
TOALLE FRINÉ

Per les obres de la nostra programació. En tot el mes i
se posen en escena les obres de la nostra programació.

Acta. Representació de la nostra programació. En tot el mes i
se posen en escena les obres de la nostra programació.

22è Programa de l'Escut Emporità, que en 1906 van representar una obra d'Ignasi Iglésias.

Maria Dolores Figueras, al seu llibre *El teatre d'aficionats a la Bisbal: un segle de vida* (Ajuntament la Bisbal, 1997) han inventariat la rica tradició de teatre amateur en aquesta vila empordanesa.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

23

Ball d'en Serrallonga.

54

A Sant Feliu de Guíxols hi hagué també des de la segona meitat del segle XIX escenaris estables. En 1883 es claurà el Teatre Alsina (1843-1883) perquè amenaçava ruïna. En 1885 es construí a la carretera de Girona el Teatre Goula, antic saló Roca.

Pel Nadal de 1887 s'inaugurà el Teatre Vidal (Saló Torrent, Cinema Novetats), edifici que, transformat diverses vegades, acollí balls, teatre, música de cambra i cinema fins al 1968. A partir de 1901 hi comencen les representacions de teatre professional i amateur. Ens manquen, però, moltes dades sobre el teatre a Sant Feliu de Guíxols. En el setmanari *Avi Muné* es pot llegir la cartellera

teatral guixolenca, a l'espera que algú es decideixi a fer-ne un estudi.

A començament de segle, Hermenegild Vila Sanglietti, un empresari surer, fa imprimir a Girona una obra de teatre ambientada en l'època del Barroc, que és un al·legat a favor de la llengua i la independència de Catalunya: *!!!...Y Catalunya!!! Mot final. Recort històric en dos actes y quatre cuadros, bilingüe y en vers.*

Als anys 30 funcionava el vell teatre de l'Ateneu que donava acollida a diversos grups de teatre amateur. En aquesta finca, en els terrenys de l'antiga *Corchera Catalana*, el primer

govern democràtic de la vila decidí construir-hi una gran sala de teatre, amb un nou projecte, respectant, però, l'emplaçament original de l'Antic Teatre de l'Ateneu Social. El Teatre-auditori municipal fou inaugurat el dissabte 6 de gener de 1990, diada de Reis, amb la posada en escena, per l'agrupació guixolenca Benet Escriba, de *L'oncle Anton*, sota la direcció de Ricard Pelló.

Gaziel, en el seu llibre *Sant Feliu de la Costa Brava* (1963), descriu amb verb poderós els

CINE GUILXOLENSE CINE GUILXOLENSE

PROGRAMA MONSTRUO con su Risa. Desmige y Desplporre

Hay que ver las películas Naturales Cómicas y Dramáticas.

MARTES DE Carnaval * 1910

A las 3 de la tarde y a las 9 de la noche.

BLANCO Y NEGRO COMICA

LA VENJANZA DE JUAN LOBO

Fuente DRAMATICA de M. DANIEL RICHE

Interpretada por M. NUMES M. Ezequiel
M. CAPPELLANI M. Roger Verdier
M. CHARLIER Juan Lobo
M. GREGOIRE Verdier (padre)
Mlle. BARRI E. Georges.

Cinemas: 1. El teatro para los niños. - 2. El teatro comico. - 3. La gran comedia. - 4. Desesperado.

EL BUSTO DEL COMANDANTE COMICA

Fuente en el calabozo de la Detencion.

Las dos huérfanas o el Registro de la policia

Interpretado por J. Roney, L. Fleury, D. Renot, L. M. Duquesne, Derival y Villa.

1. Después que se retiraron de un baile. 2. Una de Verdier, aborrece al hijo amado que se casó. 3. La pareja impugna la sentencia por haberse prometido y casó con la hermana de su hijo. 4. Una y otra hija desprecia. 5. Las dos huérfanas. 6. La familia y sus hijos. 7. Rodeo al teatro. 8. Sigue de Verdier como la hermana de la hermana. 9. El hermano y su hermana lo coporan con su hijo. 10. La familia. 11. Una de Verdier se presenta en un teatro de Comedia, donde a su amigo, quien era un joven comedia que se casó con su hija. 12. La familia de sus hijos. 13. Las dos huérfanas. 14. El teatro. 15. Comedia comica final y se se perdieron en un teatro con el teatro de Comedia, con la familia de verdier ella está propaga.

Un ladrón que bebe demasiado

EXITO **Dmitrij Donskoj** COMITA

Dramática en colores Pelicula de arte ruso

1. Prisionero de Indias. 2. El mal tiempo de los indios, el hijo se quiere adifer de su di. 3. El hijo. 4. El hijo regresa la prisionero de Indias. 5. Dmitrij Donskoj (creado el campo de las naciones).

EXITOS CORTINA PRECIO DE COSTUMBRE

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

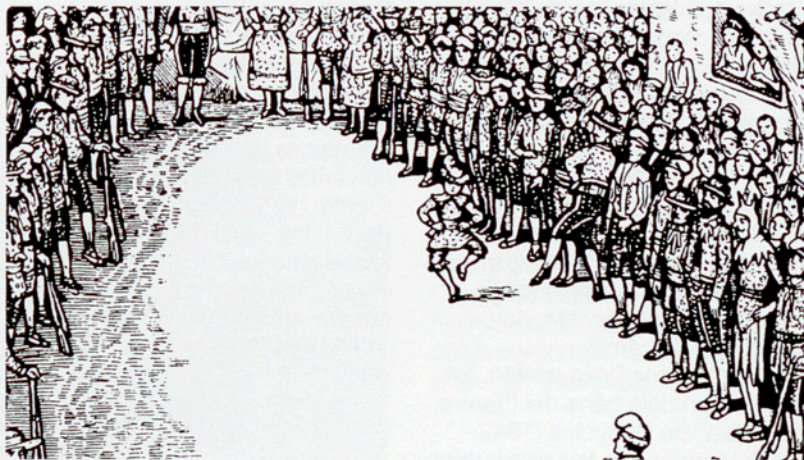
Cartell de les festes de carnaval de 1910.

seus records proustians sobre els vells teatres i sales guixolencs. Narra les seves primeres visites al Teatre Goula, successor de ca l'Alsina, on anava el bo i millor de Sant Feliu de Guíxols. Se li fa avinent la representació de *Los sobrinos del capitán Grant*, extreta de Juli

Escenes de la representació del Ball d'en Serrallonga, que segons Gaziol es representava a Sant Feliu de Guíxols.

Verne, el pas de companyies de còmics professionals, etc.

Potser el teatre més interessant que s'ha fet a Sant Feliu de Guíxols fou l'organitzat per l'Agrupació Romea, en una època molt difícil. Entre 1953 i 1957 es representen obres de Carles Soldevila (*El còctel dels acusats*, *Els Milions de l'oncle*, *Un Pare de Família*; *La Mare de Santiago Rusiñol*; una d'Ignasi Iglésias, *La Reina del Cor*; Pompeu Crehuet amb *Flors i Violes*; *L'alegria de Cervera* i *La Ferida Lluminosa* de Josep Maria de Sagarra. D'una obra molt popular de J. Pous i Pagès *L'endemà de bodes*, se'n feren dues representacions en febrer i maig de 1957. A la majoria d'aquestes obres hi assistia una mitjana de 350 persones.

MONÓLECH D'UN TAPÉ

EN UN ACTE Y PROSA

ORIGINAL

D'UN RE-TAPÉ

Estrenat en lo Teatro Goula de S. Feliu de Guixols lo nit del diumenge 27 de Mars 1892.

S. FELIU DE GUÍXOLS:
Imprempta de JOAN GENE, Algavira, 4.
1892.

Monólech d'un tapé...representat a Sant Feliu de Guíxols en 1892.

BANYOLES

24

Fotografia de la Plaça de la Constitució de Banyoles.

56

Al segle XVIII ja hi hem trobat indicis de representacions teatrals. A Banyoles se celebraren del 24 al 27 d'octubre de 1710 les festes religioses i profanes per les victòries de les armes de l'Arxiduc amb tota mena d'actes lúdics: enlairament d'un globus de paper, il·luminacions, músiques, representacions teatrals, etc.

No serà, però, fins al 1842 que es fundarà la *Compañia Dramática de aficionados y del teatro de esta Villa*, que des de 1842 a 1844 treballarà a l'església de l'exconvent del Servites, actual Museu Darder, amb representacions de la passió. En un inventari dels béns del "Teatro de la Villa" de Banyoles (1842-1844), una vegada fou desmuntat

s'hi relacionaren moltes pertinences, objectes i decorats que servien per a representar la passió i altres peces profanes.

El 1850 neix la *Sociedad Teatral Bañolense*, que fa aixecar un teatre a la plaça de la Vila Vella (antiga plaça del Teatre). S'hauria de resseguir també aquesta activitat teatral a través de la premsa, ja que a la vila hi ha un ric ventall de societats recreatives (Cercle de Catòlics, Ateneu Republicà i la Lliga) que des de final del segle XIX fins la Guerra Civil fan representacions d'obres, ara per ara no inventariades.

La programació per a les festes de Sant Martí, els dies 24, 25 i 26 d'octubre de 1889, inclou la representació, al teatre de la *Juventud Católica de Bañolas*, d'obres en castellà i català, com

Retrat d'Àngel Guimerà quan va visitar Banyoles.

El pare Francesc Xavier Butinyà Hospital, dramaturg banyolí.

es feia arreu. Al costat del drama castellà *La Lealtad a prueba*, figurava la chistosa zarzuela catalana en un acto "Lo sant del amo"; *Los Censantes*, representada amb èxit a la *Juventut Católica de Barcelona*,

es representa amb el drama català *L'Avaro* i la segona representació de la sarsuela *Lo sant del amo*.

L'any 1923, l'Ajuntament de Banyoles va adquirir l'edifici del Teatre Principal, que s'havia construït per a la *Sociedad Teatral* al segle passat. Segons Mossèn Constans, "en el notable coliseo con su platea y sus tres galerias en anfiteatro, habían actuado sobresalientes figuras de la escena, como Morera y Casases, cuando el Centenario de la Guerra de la Independencia (1909) en el 'Timbal del Bruch', los hermanos Borrás y Ricardo Calvo. De la afición local desfilaron también por sus tablas nombres de talla, como P. Boixó, Castañer..etc."

Des dels anys 1950 el *Círculo de Católicos* i la *Agrupación i Teatro Bañolense* representen obres d'autors locals, de la resta del

La venjança del Martre, drama religiós sobre el martiri de Sant Martírià, de F. X. Butinyà, editat l'any 1871 a Barcelona.

país i castellans. En 1958 una *Agrupació de Teatre i Art* porta als escenaris *El diario de Ana Frank*, de F. Coodrich.

Altres obres representades en escenaris banyolins són la passió *Ecce Homo (L'hora de Crist)*, de F. Corominas. Més endavant l'Agrupació Dramàtica de Banyoles, el Grup Sarau (1977-1980), L'Agrupació Teatral del Cercle de Catòlics (1977-1985) han portat als escenaris moltes obres nacionals i estrangeres i els populars "Pastorets".

Imatge de l'"Orfeó Popular Banyolí".

L'ÒPERA

25

58

L'òpera és un espectacle integral amb registres artístics provinents del món del teatre, la música, l'escenografia, la dansa i el ballet. És per tant un art complex que necessita per al seu sosteniment d'una certa infraestructura musical, econòmica i social que la recolzi. Una ciutat pròspera amb una burgesia mercantil i industrial beneficia aquest tipus d'espectacle.

El gènere operístic neix com una derivació de les arts del Renaixement. La Venècia del segle XVIII i la cort francesa feren reviu aquest art per a una minoria il·lustrada. Més tard el Romanticisme donarà un impuls a l'òpera italiana. Als

Hipólito Lázaro
a la seva joventut.

Països Catalans, el "Misteri d'Elx", la representació dramàtica assumpcionista enterament cantada, en constitueix una derivació. Al segle XIX, un cop trencat el monopoli dels cantants d'òpera italians, hi hagué representacions a Girona i Figueres amb actors del país.

La primera notícia que conec de representacions d'òpera a Girona és de 1780 quan Joseph Croce, empresari d'una *Compañia de Operas y Bailes* de Tarragona, s'adreça a l'Ajuntament i li ofereix la possibilitat de representar-ne durant els mesos d'octubre i

novembre. En canvi, les temporades d'òpera en la Girona francesa tenen una relació de continuïtat, aspectes aquests que han estat estudiats per Joan Gay Puigbert, que ha elaborat un quadre-resum amb les obres i autors de la temporada de 1812, a partir dels anuncis apareguts a la *Gazette de Gironne*.

A Girona, el mestre Josep Barba i Bendat fomenta l'art musical. Hom proposa la fundació d'un teatre d'òpera italiana que va funcionar entre la dècada de

*Representació a Olot de la sarsuela
Los Sobrinos del Capitán Grant.*

TEATRO PRINCIPAL
COMPAÑIA DE ZARZUELA
dirigida por el baritone
D. LEANDRO SOTO
Extraordinaria función para el domingo 23 de Enero de 1898
(2.ª DE ABONO)
á beneficio del galán joven y representante de la compañía
D. ENRIQUE ALCATTA
Por primera y única vez, se pondrá en escena, el grandioso viaje cómico-lírico, en cuatro actos, basado sobre una de las novelas de Julio Verne y escrito por los señores Carrion y Chapi, cuyo título es:
LOS SOBRINOS DEL CAPITÁN GRANT
Puesto en escena con todo aparato, lujoso alrezo, vestuario, decorado, y desempeñado por toda la compañía, aficionados, coro general y numerosa comparsa.
SEÑORES DE LOS CUARROS

1840-1850. Destaco obres com *La Semirámide*, *La Saffo*, *Barbero*, *Norma*, *Lucia*, *Hernani*, etc. La impremta també afavoreix l'edició de llibres bilingües en italià i castellà. Entre 1840 i 1850, els sous eren baixos i això permetia aquestes representacions.

A començament de segle trobem representacions operístiques a Palamós. És important la temporada de 1912, en la qual la Companyia d'Esteban Puig, amb cantants del país, representa *Carmen* de Bizet, *La Bohème* de Puccini, *Mascagni*, *Cavalleria Rusticana*, *Tosca*, de Puccini. A Girona, en

1914, la Compañía de Opera Italiana de Juan Mestres porta *Tannhäuser*, de R. Wagner, obra molt criticada per Prudenci Bertrana a la premsa local, llavors que feia de crític teatral. En 1922 s'estrena, al Teatre Carmen de Palamós, *Retorn*, ambientada al vell port de Palamós, amb música de Josep Sancho i Marraco i lletra de Miquel Roger Crosa. Els actors són de l'Orfeó Aucellada. A Figueres, Girona i Palafrugell també hem trobat referències a representacions d'òperes i sarsueles. *Crispino e la comare*: òpera buffa en 3 actes, fou impresa a Figueres en 1863.

6 cartells anunciadors de representacions de sarsueles a Palamós.

Teatro Principal

Gran Compañía de Ópera Italiana

DE JUAN MESTRES

SEBASTIAN RAFART

Función para el Miércoles 4 Noviembre 1914

G. DE A. BONO

Gran ACONTECIMIENTO ARTÍSTICO
SOLEMNIDAD MUSICAL

ESTRENO EN GERONA de la grandiosa ópera en 3 actos, del inmortal genio RICARDO WAGNER.

TANNAHÜSER

PUESTA EN ESCENA CON TODA PROPIEDAD.
¡¡¡¡¡Máximo vestuario ¡¡¡¡¡Decorado espléndido ¡¡¡¡¡Máximo auténtico
y tomando parte los actores artístas

Maria Darnis - Conchita Callao
Luis Canalda - Gustavo Claverio - Conrado Giralt

Concertada y dirigida por el reputado maestro Sebastián Rafart

REPARTO	
Elisabetha	Sra. DARNIS
Venus	CALLAO
Joven pastor	Pangraz
Tannhäuser	Sr. CANALDA
Wolfrano	CLAVERIO
Langraf de Thuringe	GIRALT
Walter	Oliver
Bitteroff	Fernández
Henrick, escritor	Besto
Reinaro	Bosch

Coro general de ambos sexos.
X las 8 y cuanto en punto.

Cartell anunciador de la representació a Girona de l'òpera de Wagner Tannhäuser.

LA SARSUELA

26

60

La sarsuela és un gènere teatral eminentment hispànic que conjuga declamació i parts cantades. Els seus orígens són medievals i renaixentistes, derivats dels villancets i de les *ensalades* (composicions poètiques i musicals d'estil madrigalesc, és a dir, amoroses i galants, de tema profà, cantades a quatre veus o més). Com a gènere renovellat, torna a aparèixer durant el Barroc de mans de Calderón de la Barca i de Juan Bautista Diamante en les festes i representacions de palau que fa la monarquia espanyola. Com que sovint se'n representaven al palau reial de la Zarzuela de Madrid, en prengueren el nom. A final del segle XVII ja tenim notícies de representacions a Barcelona.

Una representació de Cançó d'amor i de guerra, de Rafael Martínez Valls.

El gènere gaudeix de gran popularitat a final del segle XIX, quan la sarsuela ja és molt influenciada per l'òpera italiana. Aviat, però, per influències folklòriques i per l'auge de la *tonadilla* (un tipus de cançó curta i lleugera cantada als teatres) derivà cap al *género chico*, a mig camí de l'opereta i la revista. El *género chico*, que sovint recrea el provincialisme madrileny, molestava molt Maragall perquè veia que els escenaris catalans s'omplien d'unes representacions alienes al nostre temperament i manera de ser.

En 1855 es fa a Girona la primera representació coneguda de sarsuela. També aquest mateix any s'estrena a

Madrid *Marina*, sarsuela més tard convertida en òpera, amb lletra de Francesc Camprodon i música d'Emili Arrieta, inspirada a Lloret de Mar. En aquesta població ha estat representada en diverses ocasions, en escenaris muntats a la mateixa platja. De 1860 a 1900 als teatres de comarques trobem moltes temporades d'òpera italiana i sarsuela, sobretot pels volts de Nadal i durant les festes majors, gairebé sempre representades per companyies de Barcelona i Madrid, com ara la *Compañia*

Cartell anunciador de la representació a Palafrugell del sainet líric *La del manajo de Rosas* (1937).

Lírica Nacional. Pel que fa a les sarsueles d'autors catalans, recordo *El somni de la innocència* (1895), d'Urbà Fando i text de Conrad Colomes. També es canten obres com: *El gallet de la favareta* i *Un lliberal de bon cort*. Les que gaudeixen de més èxit, les més representades als escenaris, són les d'Amadeu Vives, *Maruxa* (1914), *Bohemios* (1920), *Doña Francisquita* (1923). Jacinto Guerrero fou un

altre dels autors més populars de sarsueles, amb èxits com *Los Gavilanes*, *El huésped del Sevillano*, *Gol*, etc. També eren molt conegudes pels afeccionats, *Cançó d'amor i de guerra*, de Lluís Capdevila i Víctor Mora, musicada per Rafael Martínez Valls, representada ja a Olot en 1927 i la sarsuela en tres actes de Moreno Torroba, *Luisa Fernanda*, i *Doña Francisquita*, respectivament en 1933-1934.

Pels volts de 1920 la sarsuela entre en crisi i la revista guanya més adeptes, encara que les representacions no decauen mai. Durant els primers anys de postguerra, la sarsuela torna a ser molt popular als nostres

Escena final del primer acte del drama de F. Soler, *El ferrer de tall*.

escenaris. Un dels focus més actius pel que fa a representacions de sarsuela és Olot. *Marina*, una sarsuela molt popular, fou representada en 1944 al Teatre Carmen de Palamós per la *Compañia de zarzuela* de Enrique Torrijos.

Frederic Soler, "Pitarra", un dels precursors del teatre català modern.

TEATRE I RENAIXENÇA

27

62

El primer romanticisme fins a 1860 es nodreix del melodrama i el drama històric escrit en castellà. *La Verge de les Mercès* (1856), de Manuel Angelon, es considera la primera obra en català. Una altra línia molt productiva era la del sàinet i l'entremès, petits quadres de costums que tocaven temes de la menestralia. Els dos grans representats són Francesc Renart (1783-1853) i Josep Robrenyo (1780-1838). Si d'una banda la Renaixença representa la catalanitat en moltes d'aquestes expressions de la cultura popular, de l'altra certs espectacles i obres mantenen un ritme de castellanització molt important, fruit potser de la baixa instrucció i capacitat de reacció de les nostres classes populars. La

temàtica de l'obra religiosa, de la comèdia de sants, presenta també a final del segle XIX un reaccionarisme ideològic que no quadra amb les transformacions socials i polítiques de la societat catalana del tombant de segle. Si el reciclatge idiomàtic es produeix en bona part dels nostres sàinets i els entremesos, en canvi no hi ha ruptura en aquestes obres més clàssiques, ben sovint adaptacions d'una comèdia de sants dels segles XVII o XVIII.

Una epidèmia de còlera l'any 1865 va obligar Frederic Soler "Serafí Pitarrà" a fugir de la ciutat. S'hostatjà a Hostalric, on va escriure *La pubilla d'Hostalric*, de la qual va fer una representació al cafè de Can Calderé. Aquesta obra fou

Gravat en el qual diversos actors del moment intenten revitalitzar la decaïduda escena catalana, sempre amenaçada per crisis sobtades.

estrenada al teatre Odeon de Barcelona el 6 d'abril de 1866. El Centre Català de Barcelona va homenatjar Pitarrà a Hostalric el 29 de maig de 1887 amb una segona representació a la vila de *Les joies de la Roser*. El 13 i 14 de juny de 1887, en ocasió del centenari de la festa literària de 1887, es va representar una altra obra seva, *El ferrer de tall*.

Àngel Guimerà (1845-1924), sobre el qual tornarem, és autor d'una obra variada que en la primera època té molts reflexos romàntics. En molts escenaris

ve a representar la modernitat del teatre català.

Encara que el segle XIX, amb l'esclat de la Renaixença, sigui el del ressorgiment de la llengua i literatura catalanes, els fruits teatrals són més aviat tardans. El moviment arrela més aviat a final del XIX, quan ja s'havia consolidat la primera generació renaixentista. El 29 d'octubre de 1860 s'inagura el nou Teatre de la Reina a Girona. En 1871 obre el Teatre Principal de Figueres, amb l'obra *Digne de Déu*. Tota aquesta embranzida es viu, però, amb

Façana del Teatre Principal de Barcelona en 1872.

més intensitat a Barcelona. Frederic Soler "Pitarra" i Eduard Vidal i Valenciano són els renovadors del teatre català. La Renaixença propicia també la recuperació del drama històric, amb el drama casolà *Lo Juheu de Girona*, "en tres actes y en vers per D. Joseph Ametller". També abunden les obres que recreen episodis de la Guerra contra el Francès: *Ramira o el Sitio de Gerona. Drama històric en 4 actos y cinco cuadros escrito por D. Miguel Nieto de Montaos. Estrenada en el Teatro de Gerona en julio de 1866* (Girona, 1880).

L'estudiós Xavier Fàbregas ja va remarcar que durant aquesta època es produeix un fenomen nou. A Catalunya, escriure teatre pot esdevenir un mitjà normal de guanyar-se la vida amb independència de la qualitat i el valor de l'obra. Molts empresaris estan disposats a comprar una obra per dur-la als escenaris ràpidament. En la història del teatre català de les últimes dècades del segle XIX trobem centenars de textos dramàtics i de literatura dialogada, sobretot costumista, que mostren una certa professionalització de l'ofici de dramaturg com en qualsevol cultura normalitzada.

Retrat de Josep Robrenyo, ardit pioner del teatre català en el primer terç del segle XIX.

Caterina Albert conveà amb èxit els monòlegs teatrals.

“LA INFANTICIDA”, DE CATERINA ALBERT

28

64

Caterina Albert i Paradís va participar als Jocs Florals d'Olot de 1898, on li fou premiada la composició *Lo llibre nou* i el monòleg teatral *La infanticida*. Quan es va saber la personalitat del seu autor, hi ha haver un gran escàndol perquè el jurat trobava agosarat que una dona fos l'autora d'un argument tan atrevit. El sector més integrista de la societat olotina, aixoplugat al voltant de la publicació *El Deber*, provocà un viu debat a la ciutat, en el qual fins i tot participà el rector Esteve Ferrer. El rebombori ultrapassà el marc literari per endisar-se en una polèmica ideològica i política sobre els límits de l'art i la moral. Era una heretgia tocar un tema com aquest. Fins i tot algunes

publicacions silenciaren les informacions sobre la celebració de la festa.

El dia que repartien els guardons dels Jocs, el jurat, presidit per Francesc Mateu, va demanar la presència de la guanyadora per discutir si l'obra es podia llegir o representar. Caterina Albert no s'hi va presentar, potser per no escalfar més l'ambient. Hi ha qui diu que a partir d'aquí sempre més utilitzaria un

pseudònim. En aquells moments, l'escriptora escalença tenia entre mans la novel·la *Càlzer d'amargor*, i el nom de la protagonista era Víctor Català. Aquest fou l'escollit per donar-se a conèixer en el món de les lletres catalanes. Caterina Albert des de sempre havia manifestat el seu amor i gust pel teatre, encara mal estudiat. En 1901 va aplegar en llibre quatre monòlegs escrits en vers: *La tieta*, *Pere Màrtir*, *La vepa* i *Germana Pau*. També

Fotografia de joventut de
Caterina Albert i Paradís,
Víctor Català.

n'escrigué en prosa: *Verbagàlia* i *Les cartes*, juntament amb *L'Alcavota*.

La Infanticida és una obra amb trets modernistes, deutora de les tesis naturalistes, segons les quals la nostra manera de ser i d'obrar ve molt marcada per l'ambient i les circumstàncies.

En la vida humana sempre hi ha un fons tràgic, producte del nostre pecat original, com a persones marcades per un entorn. La història explica la seducció d'una dona i l'assassinat, per part de la mare, de la nena que va néixer d'aquesta relació. Del monòleg, veritable experiment de la tècnica de la interiorització que explica *La infanticida*, cal destacar-ne la força interior i la riquesa psicològica a través d'un seguit d'imatges que funcionen com a símbols, com és el cas de la falç que representa el pare i la societat hipòcrita que hi ha al darrere.

Quan la nena plora, la protagonista, que es diu Nela, executa l'infanticidi llançant la víctima a una mola, torbada per la societat que no li respon. L'ambient rural de l'obra, el pare, l'hereu de pagès, la falç i la mola són els símbols de la destrucció de la Nela i la seva filla. Alguns crítics han vist en aquesta peça un clar antecedent de *Solitud*, ja que hi experimentarà tècniques per a l'obra narrativa posterior.

Prudenci Bertrana, novel·lista i crític teatral, provà sort en el teatre amb un tipus d'obres de caire psicològic.

Cartell anunciador de la representació d'uns monòlegs de Víctor Català, per l'actriu Teresa Gelpí (Girona, 1998).

Caterina Albert sentí sempre una atracció pel decadentisme, per les zones més ombrívoles de l'existència humana.

1900-1935

29

Àngel Guimerà llegeix a l'actor italià Giovanni Grasso un fragment de *Mar i Cel*.

66

A final del segle XIX, en plena renaixença cultural i política, es consolida a Catalunya el Modernisme, el moviment estètic que vol renovar els fonaments de la nostra cultura. Durant el Modernisme, i més tard amb el Noucentisme (1906-1923), trencat aquest per la Dictadura de Primo de Rivera, el teatre català viu el seu moment més dolç. Podem afirmar, sense equivocar-nos, que el període de 1900-1936 és la millor època per al teatre català. El teatre representat a la Bisbal, Figueres, Girona, Olot, Palamós, Palafrugell, etc., així ho testimonia.

El 17 de juny 1906, l'Agrupació Art Futur presenta al Teatre

Principal de la Bisbal el drama d'Adrià Gual *Misteri de Dolor*, dirigit per Bosch i Viola. El març de 1909, l'agrupació dramàtica TALIA de Palafrugell representa a Begur *La presentalla*, d'Apel·les Mestres. El teatre més nou coexisteix amb la tradició. Ignasi Iglésias, S. Rusiñol, Pous i Pagès i Josep Maria de Sagarra són els autors més representats, encara que es potencien tots els gèneres literaris.

En 1914, al Teatre Carmen de Palamós, la Companyia del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans, sota la direcció artística de Pous i Pagès representa *Un cop d'estat i Senyora àvia vol marit*. A Olot, al costat dels drames

d'Echegaray, els quadres costumistes d'Arniches i dels germans Quintero, arrela amb força el drama social d'Ignasi Iglésias i les obretes fàcils de Rusiñol. El *Juan Tenorio* de José Zorrilla és una peça clàssica representada arreu sense interrupció.

En 1920 la companyia barcelonina de Vila -Daví representa a Olot *Hores d'amor i tristesa*, d'Adrià Gual. Altres textos representats a Olot amb èxit són les obres de Josep Pous i Pagès amb *L'endemà de Bodes* (8-8-1925) i *Puput o el*

*Benvolgut amic, b'adria!
 t'agraïo molt que m'has fet
 graci favor!
 Que'm digas la meua frangue-
 ra, teua amiga me la veritat en
 ve, que va parlar en la repòsica
 tant en la L'Estimada, o sia, bot deim
 van de moda. Ha dit que la obra
 va ser molt mal rebuda pels es-
 pectadors d'aquella època, i jo t'entend
 gran temps en condèna on des-
 de t'altre tu que va ocórrer per contra
 si que via a la meua obra
 fessin gran favor com el b'adria
 y per la obra p'els d'altre i p'els d'altre
 d'altre me li deuen ve, me que la
 veritat veritat, com ve agraïo
 per sempre.
 Que parli un bon dia, mai de
 veu amic de t'altre i t'altre
 Barcelona, 22 de Juny, 1905.*

Carta de Guimerà a l'actor lloretenc
 Pere Codina (1880-1927),
 escrita el 22-12 de 1905.

joc de l'amor (21-8-1927);
 Carles Soldevila amb *Els
 milions de l'oncle* (28-8-1927);
 Joan Puig i Ferrater, *La dama
 enamorada* (16-8-1930); Josep
 M. Millàs i Raurell, *La llotja*, (8-
 6-1928). El 25-6-1930
 s'estrena a Olot *La Dolorosa* de
 Ventura i Gassol. La companyia
 d'Enric Borràs, que actuà a
 Olot el 27-10-1928, en un
 homenatge a Ignasi Iglesias,
 que havia mort feia poc,
 representà *Els vells*. El 26-4-
 1932 es representa al Teatre
 Carmen de Palamós, *La dama
 de las Camelias*, d'Alexandre

Dumas, en versió de Salvador
 Vilaregut. L'any 1935, al
 Coliseu Empordanès de
 Palafrugell, l'Agrupació
 Artística Costa Brava escenifica
El triomf de la Carn, de
 Santiago Rusiñol.

Adrià Gual (1872-1943) va
 fracassar a Girona quan vingué
 en 1916 amb l'Escola Catalana
 d'Art Dramàtic. Entre 1920 i
 1930 la majoria de companyies
 que venien a Girona eren de
 Barcelona i Madrid. El juny de
 1920 es representa al Teatre
 Municipal de Girona *Senyoreta
 Enigma*, comèdia en dos actes i
 en prosa de Miquel de Palol, per
 la companyia de Maria Vila i en
 Pius Daví.

TEATRE DE LLORET

Dimènge 18 Juny 1905

Aconteixement d'art dramàtic català

Presentació del jove i aplaudit primer actor

PERE CODINA

FUNCIÓ EXTRAORDINÀRIA

UNIOÀ DE LA TEMPORADA

PROGRAMA

L'emocionant i sempre aplaudit drama en tres
 actes, original de D. Àngel Guimerà,

TERRA BAIXA

REPARTIMENT

Maria, Srta. Bozas. Mauric, Sr. Codina.
 Pepa, Srta. Alonsa. — Joan, Srta. Vidua. — Antònia, Srta. Ma-
 ria. — Sebastià, Sr. Moredà. — Joses, Sr. Bozas. — Enric,
 Sr. Llorens. — Josep, Sr. Moredà. — Miquel, Sr. Moredà. —
 Antònia, Sr. Bozas. — Antònia, Sr. Codina.

Representació extraordinària del monolog,
 original del jove poeta Salvador Bati Bracons,
 Llolet.

Representació de Terra Baixa,
 d'A. Guimerà, a Lloret.

A Palamós, al Teatre Carme, es
 representa el 15-7-1936 el
 sàinet vuitcentista de Salvador
 Bonavia *Marieta Cistellera*. Serà
 el darrer espectacle en aquesta
 població abans d'esclatar la
 guerra.

Retrat d'Àngel Guimerà,
 renovador del teatre català.

En el *Diari Baix Empordà* de Palafrugell (Any XII, núm. 558 de 4-7-1920) llegim la crònica de l'arribada a Palafrugell d'Àngel Guimerà, en un moment que el teatre era considerat un fet social de primera magnitud. La presència de Guimerà a Palafrugell, procedent de Palamós, on li tributaren un homenatge semblant, era interpretat per la premsa com un acte de propaganda catalanista i d'afirmació nacional. El 23 de maig de 1920 havia estat a Torroella de Montgrí, convidat per l'Ateneu del Montgrí. En aquesta vila també es representà *L'ànima és meva*, per la companyia Nolla-Casas. A la fi de l'obra, el Sr. Nolla recità el Cant de La Raça. Abans, en la benvinguda pels carrers, la cobla Montgrins interpretà *Els Segadors* i sardanes, entre ovacions i visques a Guimerà i Catalunya.

En Guimerà a Palafrugell

Al matí del diumenge, ja ofería la vila un aspecte desacostumat, una animació inusitada es notava arreu... Un ambient de festa, de festa grossa de pàtria i llibertat, es respirava per tot ja des de les primeres hores d'aquest dia memorable.

La representació de "*L'ànima és meva*" A les quatre de la tarda en el teatre del "Centre Fraternal" la companyia de n'Alexandre Nolla va representar el famós

CENTRE ESPANYOL - Palafrugell
Dimarts 5 abril 1960. Nit a dos quarts de 11

L'AGRUPACIÓ TEATRAL DEL CENTRE
ofereix la representació de l'immortal tragèdia catalana en 3 actes, d'ÀNGEL GUIMERÀ

TERRA BAIXA

en funció extraordinària

D'HOMENATGE ALS VELLS

sota el següent repartiment:

Maria	Crista Guicart	Tomas	Enric Masas
Papa	Crista Bosc	Mariano	Josep Puig
Narc	M ^{re} Dolora Estanyol	José	Josep Ceb
Antonia	Pedra Estanyol	Nando	Josep Mest
Marcia	Josep Pons	Bernat	Antoni Ma
Jelena	Lluís Mestayer	Alícia	José Fran

Escriu: 1890
Assessor: Josep Pons - Ferragut Guicart
Direcció i missatge: JOSEP PUIG

La Secció teatral invita tothom a participar en aquest acte d'Homenatge als Vells

Els vells son la majestat del poble, honoreu-los!

Palafrugellencs, acudiu dimarts a teatre com a prova de veneració i afecte als ancians

Entrada lliure per als socis i familiars mitjançant la presentació del carnet.

Els socis vells homenajats podran recollir dues invitacions si dilluns o dimarts de 12 a 1 en la Casernera del Centre. Si després de fer-ho els dies esmentats presten el dia que tenen d'entrada preferent.

Programa de la representació en 1960 a Palafrugell de Terra Baixa.

drama "*L'ànima és meva*". *L'espaiós saló, emplenat de gom a gom, per un públic entusiasta admirador d'en Guimerà i anhelós de conèixer les belleses de son drama patriòtic, ofería un aspecte brillantíssim com poques vegades s'ha vist. Interessada des del primer instant la concurrència pel sentit argumental de l'obra i profundament emocionada en les ben combinades escenes, aplaudí ben sovint tant als artistes com a l'eximi autor. Però quan més forts foren els aplaudiments, que convertiren en delirants ovacions, va esser en recitar en Nolla, d'una faïçó magistral, les virils estrofes del "Cant de la raça", que arribà fins als cors dels espectadors, arrencant-li estusiastes crits de ¡Visca Catalunya!*

Al final de tots els actes fou demanada amb aclamacions la presentació de l'autor, més com aquest, per trobar-se en aquella hora a Palamós, on s'estava celebrant un banquet en son honor, no pogué comparèixer a rebre el tribut

Cartell anglès de la representació de Marta of The Lowlands, Terra Baixa, als Estats Units.

Manuscrit autògraf
d'Àngel Guimerà.
Escena vuitena de
Terra Baixa.

Manelich — Marta! Marta! Marta!... L'he
no t'puch matar, no p'puc que t'hoi-
mi, Marta! 4 h'vimo! 7 4 h'vimo —
va desde alla del t' al p'partiu, que
jo era un propat de nen que's va fa-
dre mirante 7 he costum en-
care més al veni a tu Marta pi-
be de mi des d'ant a' salt, com si
ay que del, com a apuntar ab l'og-
ne de la mar que d'inter qu' es a-
marganta! Que ho vege d'an agant,
que ho vege, ella a' trancor tu mi
abans a' mi, perquè de tu jo t'he
t'imo, Marta! (He), un des p'ndre d'edab
me pic, bojan? Pare me, era me, per
perque no ho se' per que mi no fal-
laberho! Po que m'has en parç et
p'nter; perque ha sentit la calor de
la terra gandi, per que t'he refuget
tote tu tot pot 7 mire, per mi no hi
ha ningú a' mi, lair mi re, per mi a-
turi, per 6 h'vimo, 7 la mar, he l'edab
m'han fet l'aire, 7 vuy po, perque ho
vuy, lairte 7 monyante fins a' l'
h'vimo 7 entremet on me d'arso, o
fegantli en ella, com font en un
c'fany rabio, la mort 7 la vida!
com a home 7 com a fera, que ho
vuy, 7 ho vuy ser sempre home 7
fera, tot junt, tot, vuy de tu 7
ab tu, 7 contra tot hom, tot hom de la
terra (he te a' ella en vuy a' vuy, ning
de, may de, d'ia cap, e' la banda de la
conting 7 la comp'rt respit a' l'he
bande, en vuy a' vuy) Pare que va
la vinyan a' pendre 'Pre de Deu tu
vinyan! Que vinyan!

Àngel Guimerà

d'admiració d'aquella multitud, a l'acabament de l'espectacle un actor va excusar-lo, anunciant, ensemps, la seva pròxima arribada.

Arribada d'en Guimerà

El nombrós públic que assistí a la representació de "L'ànima és meua", junt amb el també crescut, que per falta de localitats no havia pogut concorre-hi, formant imponenta manifestació va dirigir-se vers el passeig de Torres Jonama per on devia passar en Guimerà a sa arribada.[...] Poc es feu esperar; a les set i mitja arribà. L'acompanyaven el batlle Salvador, en Josep Verges, en Salvador, Albert i l'August Farràs, president de la Comissió Pro-Festeigs Guimerà".

A la funció de nit es representà "Maria Rosa".

VODEVILS I CUPLETS

30

Fotografies
de cupletistes.

70

Al costat d'un teatre seriós, de tesi, els nostres escenaris sempre han comptat amb un repertori d'entreteniment, pensat només per divertir i fer enjogassar l'espectador. És un tipus de teatre menor que ha funcionat molt bé en èpoques difícils, durant la guerra civil i la postguerra, ja que aquests gèneres expansius servien com a vàlvula d'escapament, per alleugerir tota mena de tensions socials. Amb el nom de gènere vodevilesc, designem també un conjunt de gèneres híbrids, influenciats pels espectacles parisencs de la *Belle Époque*, el cafè-concert, els cabarets, el *music-hall* americà i la comèdia musical que popularitzà el cinema.

Els vodevils, cuplets, espectacles de revistes i de varietats, que foren esplendorosos durant el primer terç del segle XX, són, en conjunt, peces lleugeres, amb música, amb uns diàlegs i unes lletres "picants" que sempre plantegen situacions equívokes per provocar la rialla fàcil de l'espectador. El vodevil, d'ascendència francesa, i del qual deriva l'òpera còmica, tindrà molt d'èxit en aquella Barcelona del Paral·lel. Les seves funcions s'exportaran arreu de Catalunya. Encara que sense dimensió literària, els nostres guionistes adaptaran en català i castellà aquests obres. Com a creadors del gènere sobresurten els noms d'Amichatis (pseudònim de Josep Amic i Bert, 1888-1965), i

Josep Santpère Pei (1875-1936), pare de la popular Mary Santpere, que gaudirà d'una gran popularitat entre les capes menestrals de la nostra societat.

Seria llarg i prolix documentar les actuacions d'aquestes companyies, en tots els teatres de comarques i envelats de festa major. De fet són uns gèneres que tenen continuïtat fins al dia d'avui. En 1915, al Teatre Principal de Girona, la popular Raquel Meller presentà un espectacle de cuplets i l'entremès *El Chiquillo*, d'Álvarez Quintero. El cuplet era una cançó lleugera amb tornada, de lletra picaresca, molt popular

des de final del segle XIX. A partir de 1920, Pilar Alonso l'adapta al català. En 1920 actuà també a Girona la coneguda actriu de varietats, Tórtola València, amb fragments de *La Reina Mora* i *La Sultana de Marruecos*.

A Olot, en les temporades de 1929-1932, al costat d'un teatre popular i costumista, actuen les companyies de Josep Santpere, i Visita López. Presenten musicals, acudits amb "xistos amb sal i pebre a dojo". Els títols de les obres no deixen lloc a dubte de les intencions paròdiques del

gènere: *Entre dos marits o el lliit encantat*; *L'ajudant del Marit*; *Un mes d'abstinència*; *Aquesta nit i mai més*; *El cinturó de castetat*, etc. Al Teatre Carmen de Palamós (1946) una companyia de revista porta l'espectacle *La Gilda del Paralelo*, versió teatral casolana de la pel·lícula *Gilda*, protagonitzada per Rita Hayworth. Un dels èxits més esclatants d'aquest teatre és *La Reina ha relliscat*, vodevil sonor d'Alfons Roure i Josep M. Torrents, estrenat el 1932 a Barcelona, que fou representat en alguns teatres de les comarques gironines.

TEATRO PRINCIPAL
 Gran Compañía Cómico-Dramática
 dirigida por el primer actor
FRANCISCO SANCHIZ
 primera actriz
Mercedes Ferrer Vilches
 función para el sábado 22 de Mayo 1915

Gran éxito—Gran entusiasmo—Cada vez más
 Función de despedida y despedida de la compañía

Raquel Meller
 — Adios a Gerona —

Primera parte
 1.ª La agudada comedia en dos actos y en prosa, de los celebrados autores Alfons Quintana.
 2.ª El estreno de los señs. Alfons Quintana.

Doña CLARINES
 por la compañía que dirige el primer actor Sr. Francisco Sanchiz.
 3.ª El estreno de los señs. Alfons Quintana.

EL CHIQUILLO
 interpretado por RAQUEL MELLER y PACO SANCHIZ.
 Esta obra, representada por RAQUEL MELLER en el Alcazar de Madrid, obtuvo su señalado triunfo.

Segunda parte
 ÚLTIMA PRESENTACIÓN Y DESPEDIDA DE
Raquel Meller
 con couplets nuevos, desconocidos en Gerona.
 Como día - Adios a Gerona - Despedida de la Compañía y de la realizadora Srta.
RAQUEL MELLER
 Creadora de Ven y Ven - El apache - Mami - La reina del corripo - ¡Qué inocente! - Miras del casero - Tropezos - La esclava mora - La comedia - Feroz-Feroz, etc., etc.

BOQUETES a las 8 y media.

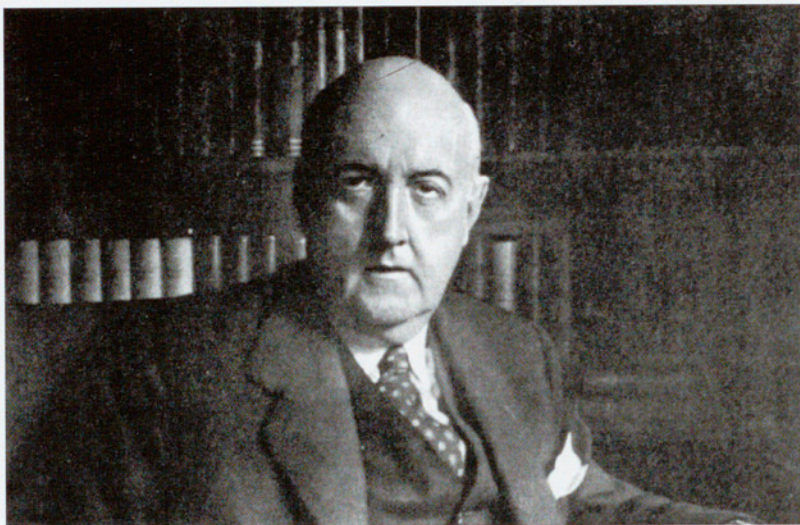
	Primera	Segunda	Tercera
Boquetes plenas con orquesta.	1.00	750	500
Plenas plenas para las señoras.	750	500	350
Plenas plenas para los señs.	500	350	250
Plenas plenas para los niños.	250	150	100
Plenas plenas para los señs.	150	100	75
Plenas plenas para los niños.	75	50	35
Plenas plenas para los señs.	50	35	25
Plenas plenas para los niños.	25	15	10

Toda Señora de Principal y segunda y RAQUEL MELLER
 Dirigida por Francisco Sanchiz

Cartells de l'actuació de Raquell Meller a Girona.

GUIMERÀ I SAGARRA, ELS MÉS REPRESENTATS

31

*Retrat de l'escriptor
Josep Maria de Sagarra
(1884-1961).*

72

Si haguéssim d'establir un rànking, que aquest no és el cas, dels autors més estimats i representats a tots els teatres de les comarques gironines, ja sia per companyies de professionals o d'amateurs, els dos autors més rellevants i populars són, sense cap mena de dubte, Àngel Guimerà i Josep Maria de Sagarra (1884-1961). Un autor també ben situat fou Santiago Rusiñol.

Amb la proclamació de la República en 1931, Catalunya accedeix a una autonomia cultural i política que beneficia el teatre, ja que la Generalitat aposta per oficialitzar l'escena amb generoses subvencions. En 1934 es reestructura l'Escola Catalana d'Art Dramàtic, que

fins llavors havia estat presidida per Adrià Gual. En 1931 s'havia fundat el premi de teatre Ignasi Iglésies que fou molt important per a la promoció de nous valors, entre els quals hi havia Josep Maria de Sagarra.

Guimerà convenç amb les seves obres de plenitud, que amb un deix romàntic són representatives dels conflictes i del tarannà del país. Les més celebrades són *Mar i Cel* (1888), *Maria Rosa* (1894), *Terra Baixa* (1897), *La filla del Mar* (1900). Les seves peces, representades des de final del segle XIX fins arribar al dia d'avui amb les posades en escena del Teatre Lliure, han omplert els escenaris de diverses generacions d'afezionats al teatre. Guimerà, Sagarra o

Rusiñol són una prova de la popularitat que llavors tenien alguns escriptors catalans, lligats molt més que ara a l'imaginari col·lectiu, al fervor del públic.

Sagarra, autor d'una obra molt extensa, recorre a la vena popular i vuitcentista, als esquemes teatrals fixats per modernistes i noucentistes per conrear un teatre amb una gran varietat de gèneres i d'intencions. Les obres que tenen més èxit són els drames o comèdies de costums *La filla del Carmesí* (1929), *La corona*

d'espines (1930), *L'hostal de la Glòria* (1931), *El cafè de la Marina* (1933). A la postguerra puguen també als escenaris *La fortuna de Sílvia* (1947), el drama burgès *La ferida lluminosa* (1954). A més de traduir tot el teatre de Shakespeare, va escriure una bona colla d'obres, barreja de drama i comèdia de costums, ambientades en diverses èpoques de la història del nostre país. La seva llengua dúctil i porosa i la versificació fàcil donaven a les seves obres una gran popularitat.

Vegem-ne unes quantes representacions. El 18 de juny de 1905 l'actor lloretenc Pere Codina Mont interpreta *Terra Baixa* al Teatre de Lloret de Mar.

Pere Codina tenia llavors 25 anys, ja havia debutat al Romea i a altres teatres de Barcelona i aviat es faria famós fora de Catalunya, especialment a Madrid i a Amèrica, on anà amb la companyia de Maria Guerrero. Després de diverses gires, acabà residint a Buenos Aires, d'on fou director del teatre Liceo. Hi morí en 1952, i està enterrat al panteó d'artistes il·lustres.

El maig de 1920 Guimerà va visitar Banyoles entre el fervor popular. El 14 i 16 de maig de 1920 es representa al Teatre Municipal de Girona *l'Anima és meva* i *Maria Rosa*. Guimerà en persona va assistir a la funció del dia 16 a la tarda. Al Centre Fraternal de Palafrugell (5-12-1920) es representa *La Filla del Mar*.

A Olot, entre 1918 i 1936, es van representar vuit obres de Josep Maria de Sagarra. El novembre de 1927, el Teatre del Centre Fraternal de Palafrugell, presenta *La follia del desig*, de Josep Maria de Sagarra. El dia de Sant Pere de l'any 1932, Maria Vila estrenà a Olot *L'hostal de la Glòria*, també de

Representació de La Ferida Llumínosa, de Josep M. de Sagarra, al Casal Popular de Palafrugell (1957).

Carme Matas (a la dreta) amb Josep M. de Sagarra i Anna Maria Dalí (a l'esquerra) junt amb uns amics al Port de Palamós. Estiu de 1931.

Sagarra. En 1920 la companyia barcelonina de Vila -Daví, a més d'un repertori d'obres menors, portà als escenaris d'Olot, l'obra de Rusiñol *El místic*, i *La filla del mar* i *Terra Baixa*, de Guimerà. A Olot, el 26 i 27 de juliol de 1934 Margarita Xirgu, interpreta *Terra Baixa* i *Mar i cel*. L'onze de juliol de 1931, la companyia de Jaume Borràs estrenà a Olot *Joan Dalla*, de Guimerà.

SALON TEATRO DEL CASAL POPULAR
 PALAFRUGELL
 DOMINGO DIA 8 DE DICIEMBRE DE 1957
 (Festividad de la Purísima)
 NOCHE A LAS 10'15
 El más esperado acontecimiento teatral de la temporada
«La Ferida Llumínosa»
 de José M. de Sagarra.

1936-1939

32

74

Aquesta és l'època més problemàtica i moguda del nostre teatre, en el qual participa molta gent que, per raons socials i ideològiques, amb el desig d'acostar la cultura al poble, se sent involucrada en aquesta aventura. L'esclat de la revolució popularista de 1936 posa entre les cordes el teatre oficialista tutelat per la Generalitat. Diverses forces polítiques -entre les quals destaquem Esquerra Republicana i el sindicat de la CNT- desitgen controlar l'escena, buscant una política autogestionària per tal de fer un teatre econòmicament rendible. Les hemeroteques conserven els testimonis de moltes representacions puntuals als

escenaris de Girona, Figueres, Olot, Palafrugell... malauradament poc estudiades. La cartellera conté moltes mostres d'un teatre revolucionari, al costat d'un d'extracció burgesa representat per Josep M. Millàs-Raurell, Carles Soldevila, etc. Pensem que l'organització de molts espectacles esdevenia un acte de compromís social i col·lectiu. No totes les obres tenien, però, un esperit revolucionari. Coexisteixen sempre dues programacions que s'han d'analitzar segons la cartellera de l'època.

TEATRE PRINCIPAL - OLOT
C.N.T. Comité Económico d'Espectacles - Controlat pel Consell Municipal d'Olot U.E.T.

GRAN COMPANIA SOCIALIZADA DE TEATRE PROLETARI

PRIMERES ACTORS
PABLO ROSSI - FRANCISCO MORA - AURELIO PARDO

PRIMERES ACTRIS
JOSEFINA DEL RIO - ELISA HERNANDEZ

Dilluns, 9 Novembre 1936 - Nit, a les deu

REPRESENTACIO del formidable drama històric-social en tres actes, dividit en nou quadres, original del celebrat autor: EDUARDO BARRAS.

El Proceso Ferrer

Sets el següent REPARTIMENT:

Avencs, Josefina del Rio, Soledad Villaverde, Elisa Hernández, Nativ, Josefina Ulan, Mateo I., D. D. Cuatrecasas, Mateo 2., Emilia Nevada, Mateo 3., Dionisia Hernández, Lina Mado, Emilia Nevada, Lina Mado, D. Edgardo, Francisco Ferrer, Aurora Pardo, José del Plá, Francisco Maza, Cecilia Galardi, Pablo Rossi, Antonio Llorens, E. Campoy, Abaldo de Albita, E. C. Romero, Abaldo, Altitude Domingo, Pedro Provincial, E. Campoy, Madero 1., Pablo Rossi, Victoria, Luis Casabán, Madero 2., Antonio Angulo, Pedro Rosas, Antonio Angulo, Somera 1., José Dorian, José, José Dorian, Tormento, Antonio Angulo, Cortés, Luis Casabán, Soledad, José Dorian, José, Enrique Llorens, Dolores, Luis Casabán, Madero 3., José Dorian, General, E. Llorens, Narciso Rosas, José Dorian, Secretario, Luis Casabán, Guardia Civil 1., José Dorian, Guardia Civil 2., N. N., Somera 2., E. Llorens, Presidente, José López.

Títol dels Quadres:

ACTE 1er.—Quadre 1er: *Éste hombre es molinero de Nalilla*.—Quadre 2on: *Mei General Ferrer el Anticrist*.—Quadre 3er: *Barcelona se llaman*.

ACTE 2on.—Quadre 4er: *En el Colegio de los jesuitas*.—Quadre 5er: *La Casa de un profesor*.—Quadre 6er: *Nuevo Colegio*.

ACTE 3er.—Quadre 7er: *Ante el Consejo de Guerra*.—Quadre 8er: *Montañas*.—Quadre 9er: *Viva la España Mortal*.

Estrenada en el Teatro Talle de Barcelona, pels principals actors d'aquesta companyia i representada més de 300 vegades per tota Catalunya.

Decorat: Mucila - Sastreria: Malalasta - Armer: Artigau - Salicer: Casimir

PREU:—Llogua, 9 pes.—Bateia plana, 250 pes.—Bateia ple, 130 pes.—Preferencia, 125 pes.—Entrada general, 1 pesera.—Entrada a folla, 1 pesera.

El 9 de novembre de 1936, la Gran Companyia Socialitzada del Teatre Proletari posa en escena a Olot el drama històric El Proceso Ferrer.

En 1934 el Teatre Municipal de Figueres fou cedit a organitzacions d'esquerres com les Joventuts Republicanes, el Bloc Obrer i Camperol i el Partit d'Unificació Marxista, que el demanaven per muntar les seves produccions. Els teatres passen a mans de comitès revolucionaris; els sindicats es fan càrrec del muntatge de les obres. El 6 d'agost de 1936 es constitueix a Barcelona el Sindicat Únic d'Espectacles de la CNT, que tindrà gran influència en el món del teatre. A Girona s'expropien tots els locals i sales de teatre. El 19 de

1940-1954

33

76

Amb el triomf del general Franco, als problemes de censura i de reconversió ideològica s'hi afegeixen el de les companyies desfetes i els teatres bombardejats. La Falange, i més tard les *Delegaciones Provinciales y Locales del Ministerio de Información y Turismo*, exerceixen un gran control sobre els espectacles. El diner anava escàs per dedicar-lo al lleure i la reconstrucció d'infraestructures. Sovint el teatre queda en mans de comissions gestores, com passa a Girona amb el primer Ajuntament franquista. Ara el lloguen a noves companyies sorgides després de la guerra, que vénen de Madrid i Barcelona. Les companyies

col·lectivitzades tornen a actuar, amb canvis de programació i d'actors. Res, però, no tornarà a ser com abans. Per tot això hi ha un retraïment del públic. S'estronca també tot l'espectacle popular que hi havia al Paral·lel de Barcelona, i bona part dels dramaturgs republicans s'han d'exiliar. Hi ha una desconexió total amb el teatre que en aquells moments es feia a l'exterior. Les traduccions escassegen, i hi ha una ruptura entre autor i públic.

El franquisme més actiu (1939-1960) contemplà el teatre com a forma d'evasió. Fins a final de la segona Guerra Mundial gairebé és impossible fer teatre professional en català. Les primeres obres representades

En 1939 un incendi va destruir el Teatre Municipal de Figueres.

són les de Josep Maria de Sagarra, *La Fortuna de Silvia*, 1947, i *Galatea*, 1948.

Bona part de la renovació de l'escena catalana es deu al teatre amateur i experimental. A Girona, Olot, Palamós, Palafrugell o Figueres, tothom veu el mateix tipus de teatre. La gent ha sofert molt i necessita d'un teatre d'evasió. Alfonso Paso, Carlos Llopis, Arniches, Benavente, José M. Pemán i Muñoz Seca són els autors més representats, al costat de la incombustible sarsuela. El 2-12-1939, la Agrupación Artística de Falange Española

Tradicionalista y de las J.O.N.S., de Palafrugell, porta als escenaris *Sueños de Juventud*, la primera revista de postguerra representada a Palafrugell. En 1939, a Figueres, la formació teatral de FET i de las JONS es fa càrrec de la programació teatral.

A Olot, entre 1940 i 1950, l'actor Alejandro Ulloa, que actuava amb la seva companyia, hi feia teatre clàssic: Shakespeare i Rostand -El Cyrano- al costat de Calderón, Vélez de Guevara i Zorilla. El quadre escènic de l'Orfeo Popular Olotí va representar, el juliol de 1946, algunes de les primeres obres en català: *El pati blau* i *Gente Bien*.

El dia 2-11-1946, al Teatre Carmen de Palamós, la Compañía de Teatro Catalán de Jaime Borràs representa *Lo Ferrer de Tall*, de Frederic Soler. El teatre català lentament s'anima amb obres de Miquel Poal Aregall, *L'amor vigila* (Palafrugell, 1948), Folch i Torres, *Una noia per casar* i *Julieta, filla única* (Palafrugell, 1948). En 1948 s'estrena a Girona la primera obra en català de la postguerra. La Companyia Vila- Daví representa *Un milionari del Putxet*. Al Teatre Carmen de Palamós en 1950, la Compañía del Teatro Rómulo de Barcelona representa *L'hereu i la forastera*, de Josep Maria de Sagarra.

Detall d'una representació de Don Juan Tenorio, obra molt popular a la primera postguerra.

TEATRO PRINCIPAL

ARTALIA

DOMINGO, DIA 4 DE SEPTIEMBRE DE 1946
GRAN COMPANIA DE ARTE DRAMATICO
del teatro primer orden
ALEJANDRO ULLOA
con la primera actriz
ANA MARIA MENDEZ

FERRER, a las 9

REINAR despues de morir

EL CARDENAL

PRECIOS (según mesa)

Actos con 4 entreactos	75	50	30
Actos con 3 entreactos	60	40	25
Actos con 2 entreactos	50	30	20
Actos con 1 entreacto general	40	20	15
Actos por 2.º Entreacto general	30	15	10

No se aceptan billetes de media entrada.

DIA 5 DE FEBRERO DE 1945

Fiesta conmemorativa
del 6.º Aniversario de la Liberación
de la villa de Palamós
por las
Gloriosas Tropas Nacionales

PROGRAMA DE FESTEJOS

Viva Franco! Arriba España!

A AGRUPACIÓN ARTÍSTICA DE FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS J. O. N.-S., de Palafrugell, con la brillante cooperación de la Orquesta LA PRINCIPAL, presenta

SUEÑOS DE JUVENTUD

para el próximo Sábado, día 2 de Diciembre de 1939, Año de la Victoria, a las 9 1/2 de la noche, en el Salón de Espectáculos del antiguo COLISEO AMPURDANÉS.

TEATRO CARMEN
PALACIO DEL ESPECTÁCULO PALAMÓS

SABADO, día 2 Noviembre de 1946. NOCHE, a las 10.

Sensacional Acontecimiento Artístico-Teatral
UNICA FUNCION

Presentación de la gran Compañía de TEATRO CATALÁN de

JAIME BORRÁS - JOSÉ CLAPERA
Primera actriz
MARIA LUISA MIR

Será puesto en escena con toda propiedad el drama en 3 actos y en verso, por el Teatro Catalán, original del famoso poeta D. FREDERICO SOLER (PITARRA).

LO FERRER DE TALL

REPARTO: Borrás, Ana María Menéndez, María Luisa Mir, Rocío, al momento, Francis Canullo, Agudo, Dolores Durán, María José, Jaime Borrás, José Clapera, Arisa, María, Pardo, Los Borrás, Juan María Ruiz, Víctor González Dalmau, Antonina Vella, Herminio, Pado.

Decorados nuevos de Valera y García.

Sesentería MALATEIA. — Pelajería y Zapatería VALERIOSA. — Maquillería JANOVA.

Organización de Espectáculos V. SALVATELLA. — Representante: SALGADO.

De cualquier acontecimiento puede indicarse la presentación en Palamós de la gran Compañía de Teatro Catalán de Jaime Borrás - José Clapera en la que figura la protagonista MARÍA LUISA MIR y que consiste en 3 actos en verso bajo el título de LO FERRER DE TALL, cuyo texto con el elenco de actores completo se encuentra en el Teatro. Aviso de la ciudad Comar, donde han actuado 2 veces consecutivas con éxito sensacional.

Algunes mostres de teatre falangista representades a Palafrugell.

Lo ferrer de Tall, de Pitarra, va ser una de les primeres obres de teatre català representades a Palamós.

ACCIÓN CATÓLICA

La Agrupación Artística de Acción Católica tiene el honor de ofrecer al distinguido público, en una
MAGNIFICA VELADA TEATRAL,
la obra cumbre de la temporada: la deliciosa comedia musical en tres actos y nueve cuadros, presentada con incomparable magnificencia, inspiración genial de la Srta. MARÍA SOLÍS, que lleva por título:

Colorín Colorado

Un alarde artístico en todos sus aspectos que, indudablemente, dará a su autora una bien merecida fama.

REPARTO	
Pier de Cristal	Srta. MARÍA CERVERA
Princesa Dorina	Srta. MONTEBAT TAUJER
Trovador	Srta. PILAR MATOS
Lacinda	Srta. PEPITA PLANAS
Elsa	Srta. MONTEBAT NIQUER
Leonor	Srta. CARMEN FILLU
Trencas	Srta. ROSA PLAJA
Basilisa	Srta. M. ^a INMACULADA URGELÉS
Genio del Bosque	Sr. RAMÓN PRATS
Nicolás	Sr. JOSÉ PÉREZ
Tragador	Sr. JOSÉ M. ^a URGELÉS
Villana I	Srta. CONCEPCIÓ MARTÍ
II	Srta. M. ^a TERESA PRATS

CORTE DE HADAS:	
LUNA MARTÍ, M. ^a DOLORES MATO, MARGARITA MATOS, MARÍA CAIXA, MONTEBAT BOTELL y ROSA BOFILA	
ENANOS:	
Colorín, FEDERICO MARTÍ; Truno, JUAN BOFILA; Vestalora, MARIANO JUDÉZ; Céleste, JORGE TAUJER; Lucirnaga, JOSÉ M. ^a BOROJINA.	

Villanos, villanas y gente del pueblo.
Época imaginaria. La acción en el Reino de Coloma de Oro.
Vestuario y Decoración expreso.
Peluquería: Lita Coll y E. Garriga.

La parte musical correrá a cargo de la Srta. PAULINA RODRÍGUEZ JUANOLA (pianista), Sras. FEDERICO SOLÍS y VICENTE PRATS (violonistas) y Sr. F. PLAJA (contrabajo).

Salón de Espectáculos del Casal Popular
Palafrugell

DOMINGO,
30 Marzo de 1947
Noche, a las 10.

Colorín Colorado

Programes d'obres teatrals representades a Palafrugell durant la primera postguerra. La Ventafocs, de Josep M. Folch i Torres, fou estrenada en versió castellana de J. Borell, La cenicienta.

Els primers anys de la dictadura franquista són els pitjors per al teatre en general, i encara més per al català. El capellà de "San Pedro" de Calella s'adreçà al cap de premsa i propaganda de la Falange a Palafrugell demanant-li autorització per representar dues obres de teatre amb fins benèfics, una d'elles en català, tot i que l'havien provat de traduir sense èxit. Tant el públic com els actors tenen problemes per entendre i expressar-se còmodament en la llengua de Cervantes. El delegat a Palafrugell demana a Girona que els concedeixin autorització, ja que són aficionats i actuen en un local petit amb fins benèfics, és a dir, que l'obra no tindrà cap transcendència social. Llegim-ne el text:

Señor:

Deseando celebrar una función teatral para el día 18 de los corrientes a las 10 de la noche, a fin de recaudar fondos destinados a las reparaciones de la iglesia de esta población, le rogamos tenga a bien conceder el correspondiente permiso.

Las obras a representar serían: "Fuera

Bombolla" y "La Flor de la Montaña", ésta última en catalán, siempre que usted nos pueda conceder o alcanzar permiso. Hemos probado de traducir, pero no resultaba. Además, hay que tener en cuenta que se trata de una pequeña población de pescadores, que la gran mayoría apenas comprenden el castellano, que a los mismos actores se les hace sumamente costosa la representación y sobre todo por la falta de obras para el teatro de aficionados. Es por estas dificultades y por el bien que el teatro reporta, ya que es un medio infalible para recoger a la juventud e inclinarla a nuestro campo; es por esto, que nos dirigimos a usted, solicitando la necesaria autorización.

Dios guarde a usted muchos años. Calella de Palafrugell, 9-8-40. Rafael Durán, pbr.

Hi ha un segell de goma rodó que diu S. Pedro de Calella. Ayuda de Palafrugell.

Al Sr. Jefe de premsa i propaganda de Palafrugell

Contestació del cap de premsa i propaganda de Palafrugell

Habiéndome sido solicitado por parte del Sr. Cura Párroco de la Barriada marítima de Calella de Palafrugell, autorización para efectuar una representación de teatro del próximo domingo día 18 del corriente, por los aficionados de aquella Barriada marítima, que actúan bajo su tutela, con el siguiente repertorio: FUERA BOMBOLLA y LA FLOR DE LA MONTAÑA (ésta en catalán). Por tratarse de unos cuantos aficionados que actúan solamente en la época de verano y en un local de capacidad muy reducida (capaz solamente para 200 personas), te agradeceré des el oportuno permiso para dicha representación.

Por Dios, por España y su Revolución Nacional Sindicalista.

Palafrugell, 12 de agosto de 1940. El Delegado Local de Propaganda. Firmado P. Capella. Sr. Jefe Provincial de Propaganda. Gerona

(Arxiu Històric de l'Ajuntament de Palafrugell. Fons Associacions. IV. Falange. Activitats).

SALÓN de ESPECTÁCULOS del
CASAL POPULAR - Palafrugell

DOMINGO, 10 Marzo de 1946,
a las 10 en punto de la noche.

GRAN ACONTECIMIENTO
Estreno de la fantasía escenificada

LA CENICIENTA

(LA VENTAFOCS)

1955-1974

34

80

Aquests anys són potser els més grisos per al nostre teatre. Si repassem la cartellera, arreu es nota una gran penúria artística. El gruix del teatre el porten companyies reciclades d'abans de la guerra, provinents de Barcelona o Madrid, que representen les sarsueles i altres espectacles de sempre a les fires i festes majors de pobles i ciutats. A Girona, el gruix del teatre comercial es refugia al Teatre Municipal.

Amb la derrota, en 1945, de l'eix germànic, es nota una certa liberalització del règim que afecta també l'àmbit de la cultura catalana. Als anys 60 Josep Maria de Sagarra obté un gran èxit amb *El senyor*

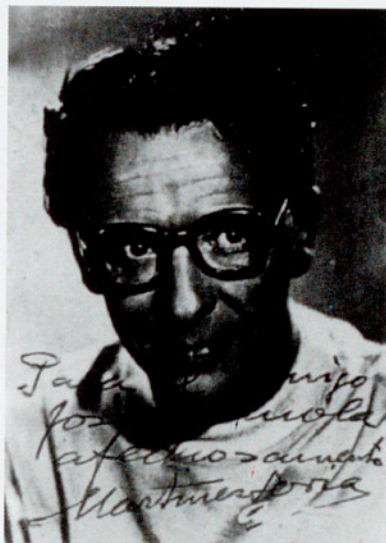

El "Show" d'Antonio Machin.

Perramon, que és una adaptació lliure de *l'avar*, de Molière, i que Joan Capri passejarà pels escenaris de tot Catalunya. Altres autors ben representats són Feliu Aleu (pseudònim de Jaume Gras), Xavier Regàs, etc. Els escenaris comercials conviuen també amb les noves propostes que a poc a poc van oferint les companyies de teatre independent. Pels volts de 1970 sovintegen als nostres escenaris les obres catalanes i

castellanes que arriben de Madrid i Barcelona. Els empresaris i actors formen part de les noves lleves de gent compromesa que tenen com a referent el teatre que per aquests anys es representava a Europa.

Sort n'hi ha dels grups amateurs: GEIEG, La Salle, Peña Pemán, Ràdio Girona, Club Bancobao, Catequesi de Figueres, Congregacions Marianes, etc., de les colles

d'afezionats, del teatre representat amb pocs mitjans econòmics i artístics en casals i centres parroquials. Les obres de Guimerà, Sagarra i Joan Capri són les més estimades. Pel que fa al teatre comercial en català, *En Baldiri de la Costa* obté un gran èxit. A Olot, durant els anys 1959 i 1960, les companyies de Joan Capri i de Paco Martínez Soria són el plat fort de la temporada.

En 1955 es crea a Barcelona l'Agrupació Dramàtica, que pretén fer un teatre en català. En 1960, a Girona, obtenen un bon èxit les obres *El senyor Perramon*, adaptació de *L'Avar* de Molière, i *El fiscal Recasens*, adaptació de *El casament*, de Gogol. En 1963 es convoca el

premi Josep Maria de Sagarra per estimular els nous creadors, guardó que guanyarà Josep Maria Benet i Jornet. Les úniques innovacions que trobem són el teatre de Buero Vallejo i l'escenificació d'algunes obres traduïdes. El maig de 1953 es representa a Olot *La muerte de un viajante*, d'Arthur Miller, per la companyia Lope de Vega, que llavors dirigia José Tamayo. També a Olot s'ofereix en 1957 l'adaptació del *Diari d'Anna Frank*. El Casal Popular de Palafrugell escenifica en 1960 *La Ratonera*, d'Agatha Christie.

En 1960 sorgeix a Catalunya un corrent realista i satíric que arriba desinflat als escenaris gironins. És un realisme que sembla enllaçar amb el melodrama de postguerra. A Olot es representarà en 1969 *Pigmalió*, de Joan Oliver. Un altre corrent molt poderós és la del teatre religiós. *La ferida Lluminosa* de Sagarra aconsegueix somoure la sensibilitat dels espectadors.

Com que els anys 60 són una època amb una profunda evolució social i econòmica, el franquisme obre la mànega ideològica. El turisme i la mobilitat social afavoreixen una nova cultura. A Catalunya, la política editorial, la "Nova Cançó" i l'adaptació d'obres teatrals catalanes a la televisió,

Als anys 60 Paco Martínez Soria i Antonio Machín recorrien amb èxit els escenaris catalans. Fotografies i cartells de la seva estada a Olot.

obren un nou espai de lleure que semblava inimaginable. No podem oblidar tampoc la importància del cinema, fenomen que obliga a convertir moltes sales de teatre en locals mixtos, preparats per a tot. Joan Capri continua essent un actor d'èxit, al costat dels vodevils, revistes i les obres de Miura. Molts gironins es traslladen a Barcelona a veure *El Retaule del Flautista*, de Jordi Teixidor, obra que marca una època en el teatre català.

1975-1995

35

82

Amb la mort de Franco i la presa de possessió dels primers ajuntaments democràtics hom constata, a tots els àmbits, una revifalla del teatre. En 1973, a Girona ciutat es van fer 49 funcions, amb una assistència total de 12.574 espectadors. Onze anys més tard, en 1984, es va passar a 147, amb un total de 71.435. Aquest interès pel teatre es veu també en l'augment i presència de companyies no professionals. A Girona, Proscenium, el grup Màscara, GEIEG i el TEI són els grups més emblemàtics. El TEI presenta *Macbeth*, i *Estricta Vigilància*, de Jean Genet. A través del grup Proscenium foren contractats els grups més actius de l'Estat

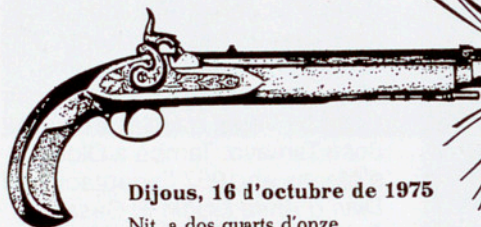
en aquell moment, com Los Goliardos, Esperpento, La Cuadra, etc.

Encara que mancats de perspectiva, no podem deixar de consignar altres grups de teatre independent que han portat les seves obres pels escenaris de Girona, Lloret de Mar, Olot, Figueres, Sant Feliu de Guíxols, etc. Per raons d'espai, no puc resumir en un capítol aquests vint anys en què el teatre ha anat de bracet amb la democràcia, en una època en la qual hi ha hagut la consolidació del Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya. El teatre Poliorama, que també va passar a mans de l'esfera pública, va permetre la presentació dels valuosos

treballs de la companyia de J.M. Flotats, amb les representacions de *Cyrano de Bergerac*, *El despertar de la primavera*, *Ara que els ametllers estan batuts*, etc.

Com a esdeveniment de caire internacional no podem silenciar la presentació a Girona de la companyia de Lindsay Kemp amb *Flowers* (1982) i Victoria Chaplin, amb el seu *Cirque Imaginaire* (1983 i 1985). També representaren un revulsiu l'actuació del Living Theatre, *Meditaciones sobre el sado-masoquismo político* (1977) i Gran Magic Circus,

TEATRE PRINCIPAL

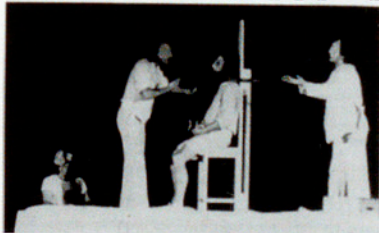
Dijous, 16 d'octubre de 1975
Nit, a dos quarts d'onze

*Els Joglars, amb
Alias Serrallonga
i La torna,
visiten el teatre d'Olot.*

Les melodies du malheur (1981). Els Colombaioni, uns pallasos italians que havien treballat amb Federico Fellini, van presentar el seu espectacle *La Coppia Bufa* (1982).

Les companyies més emblemàtiques són Els Joglars, un grup de mim creat en 1963 que s'ha anat imposant com a més innovador de l'escena catalana, encara que darrerament han anat canviant el seu treball d'experimentació, per un de crítica social i paròdic més lineal i contravertit. Hem vist als nostres escenaris *Cruel Ubris* (1972), *Mary d'Ous* (1973), *Alias Serrallonga* (1975), *Teledeum*, *Els Virtuosos de Fontaineblau*, *Yo tengo un tío*

REPUBLICANS A LA VICTÒRIA ANEM...!

DIUMENGE, 30 DE SETEMBRE - 1984
A LES 8 DEL VESPRE
AL PATI DEL FORT DE VILABERTRAN

EL REI MICOMICÓ

pel TALLER DE TEATRE

IV Festival Internacional de Música de l'Empordà

en Amèrica, etc. Els Comediants, el grup de Canet de Mar, ens ha ofert els espectacles *Non plus plis* (1971), *Plou i fa sol* (1976), *Mediterrània* (1992), *Alè*, *Dimonis*, *La nit*. La seva concepció de l'espectacle és una barreja curiosa de diversos estils que infon a l'espectacle un món de màgia. Tot són elogis també per a la formació del Teatre Lliure, amb treballs molt ben acabats, amb escenografies de l'enyorat Fabià Puigcerver. Darrerament aquesta companyia s'ha

Programa dels COMEDIANTS amb el seu espectacle màgic La Nit, representat al Teatre Municipal "El Jardí".

Amb l'arribada de la democràcia el teatre català es renoua profundament. Detall d'una representació d'El rei Micomicó, feta en 1984 a Vilabertran.

convertit en Fundació Teatre Lliure-Teatre Públic de Barcelona. De Dagoll Dagom recordem la comedia musical *Antaviana*, *El Mikado*, *Mar i Cel*, etc.

TEATRE MUNICIPAL
"EL JARDÍ"

Dissabte 16 d'abril 10'30 nit

COMEDIANTS "La Nit"

Farsa noctàmbula d'un somniatruites

primavera 88

CLUTINA
Espai Teatral
de l'Empordà

Venda anticipada de localitats: Oficina Municipal de Turisme (Tel. 40 21 82)

UN NOU LLENGUATGE TEATRAL

36

*Rodatge d'una pel·lícula
dels Comediants (Karnaval, 1985)
a la Platea del Teatre Municipal
de Girona.*

84

F Ruffini, un investigador teatral italià, ha estudiat amb profunditat les diferències entre la dramatúrgia del text i la dramatúrgia de tots els components de l'escena. Noves disciplines com ara la semiologia, la ciència que estudia el funcionament dels signes en la vida social, donen molta importància a la imatge, el so, l'espai, els silencis, la il·luminació, el gest, tot amb un propòsit integrador, més enllà del text aïllat, analitzat sense el context. S'abandonen també els criteris historicistes per explicar l'evolució del teatre, que deixaven de banda altres components de l'espectacle.

A partir dels anys 70 i 80 tots hem pogut veure, als nostres

teatres, obres en les quals el text dramàtic és sotmès a profundes transformacions. Companyies de teatre experimental o independent com els Joglars, la Fura dels Baus, els Comediants o La Cubana han incorporat des de fa temps als seus espectacles noves fonts visuals en les quals hi ha referències a la història de l'art, del cinema i la música. El Forum Teatral que X. Rusalleda dirigeix amb tant encert des d'Olot ha propiciat el renovellament del llenguatge teatral en una experiència única que ultrapassa el marc provincial.

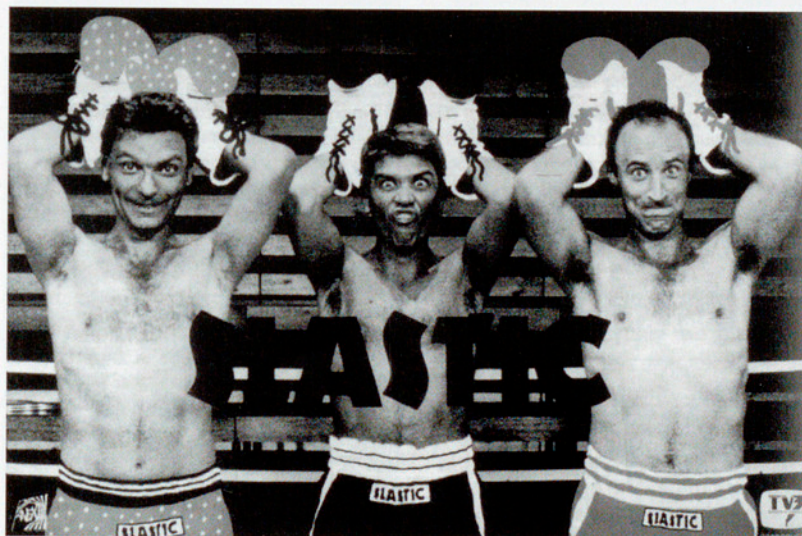
Aquestes noves disciplines han influït en els decorats, guions, i en la percepció que tenia el públic de l'espectacle teatral.

També hi ha un teatre sense tradició literària com el que suposa la presència a l'escenari de la mímica, els actors acrobates, músics que fan servir el *play back*, actors que fan collages fonètics, reciten un fragment d'una òpera, etc. En definitiva, hi ha un canvi en la percepció i la representació del món perquè la societat i la tecnologia evolucionen molt ràpidament.

Totes aquestes transformacions propicien una autonomia de l'espectacle enfront del guió clàssic. La figura del dramaturg convencional és en crisi, i s'acaba l'hegemonia de veure el teatre només com el muntatge d'un text dramàtic. L'espectacle esdevé autònom. Molts actors improvisen a escena. A les companyies clàssiques amb un munt d'actors, s'hi contraposen moltes vegades obres en les quals l'autor, l'actor i la direcció són la mateixa persona. Abunden els monòlegs, els diàlegs entre un personatge que parla i l'altre que resta mut. Els gèneres clàssics perden les fronteres naturals, el seu sentit originari. Desapareixen les oposicions tan marcades que hi

havia entre comèdia, tragèdia o drama. Hom es permet manipular obres, replantejar la posada en escena de peces i passatges que semblaven intocables. Fins i tot els dramaturgs més agosarats reescriuen obres antigues i clàssiques a les quals incorporen temes de l'actualitat més immediata.

També s'han modificat les condicions internes de l'espectacle. S'han creat nous teatres i sales amb una nova distribució de l'escenari. En moltes representacions observem com desapareix la distància entre la platea i l'escenari. L'espectador ben sovint participa i col·labora amb els actors.

TEATRE MUNICIPAL
"EL JARDÍ"

89
TARDOR

Dissabte 7 d'octubre <i>a les deu del vespre</i> EL PATRIOT MUNICIPAL DE CULTURA DE MATARO (presentació inicial) estrips de Toni Falgar dirigit per: Abel Llorens adaptació del Jordi Ribera i Miquel Puga	Diumenge 23 d'octubre <i>a les dotze del migdia</i> L'ILLA DE TEATRE MUNICIPAL DE FIGUERES (presentació inaugural) EL REI I EL DRAC de Joan Aymerich dirigit per: Joan Aymerich
Dissabte 14 d'octubre <i>a les deu del vespre</i> VOL-RAS INSÒLIT de Joan Aymerich dirigit per: Joan Aymerich	Dissabte 18 de novembre <i>a les deu del vespre</i> EL TALLERET DE SALT (presentació) AMANTS I ALTRES ESTRANYS (presentació)
Dissabte 21 d'octubre <i>a les deu del vespre</i> Col·laboració de Teatre La Clotxa TEATRE CUBANO DE REVISTA COMÈDIE EL COCO NEGRO	Dissabte 25 de novembre <i>a les deu del vespre</i> TARIMA DE JOC (presentació) EL GOLFISTA

*Teatre Municipal "El Jardí"
de Figueres. Temporada
de tardor de 1989.*

EL FÒRUM D'OLOT I ALTRES EXPERIÈNCIES

37

86

No podíem tancar aquest breu viatge pel món de la faràndula sense parlar de noves aportacions al món del teatre que trenquen els motllos de les programacions més oficials. Sens dubte la més important és l'experiència del Fòrum de Teatre d'Olot, que des de 1985 pilota incansablement Xavier Rusalleda com a director artístic, amb l'ajut d'altres actors, aficionats entusiastes i col·lectius culturals d'Olot. L'any 1993, per triar un any, fou dedicat a l'anomenat "teatre d'objectes". Els actors de companyies nacionals i estrangeres passen a un segon terme i cedeixen el protagonisme a titelles, marionetes, ombres, objectes,

màscares, qualsevol objecte inanimat. En 1994, en la celebració del desè aniversari, es van fer cinc espectacles de carrer i altres representacions a l'antiga fàbrica de la Cooperació, amb les companyies Perillós, Flèctics, Elasticitats, Xucupà, Metadones, representants d'un teatre alternatiu. El Maratolot va ser també una experiència engrescadora perquè vam assistir a una autèntica maratò d'espectacles. El de 1995 va consistir en un seguit d'espectacles que van servir per interrelacionar diferents arts, com la pintura i el teatre, la dansa i l'escultura... amb la presència de companyies del País Valencià, Estats Units, Bègica, França i Catalunya.

Cartell de "Temporada Alta", una nova programació teatral repartida per diverses sales de Girona. A l'esquerra, programa del Fòrum d'Olot

Work in Progress II de Fura dels Baus, representat al Teatre de Salt.

A Girona, el Centre de Formació Teatral "El Galliner" també ha arribat a una maduresa artística després de molts anys d'exigir als responsables culturals de Girona una escola on es poguessin formar les noves generacions d'actors. En aquesta ciutat el grup Proscenium ha obert les sales de La Planeta per oferir cada

Cartell del Festival Internacional de Titelles de Barcelona.

any un "Cicle de Teatre Independent", alguns treballs del qual són molt ambiciosos i ben plantejats. L'Auditori de la Mercè, pilotat per l'Ajuntament de Girona i el novíssim Teatre de Salt, promouen amb encert temporades teatrals amb les millors obres del moment.

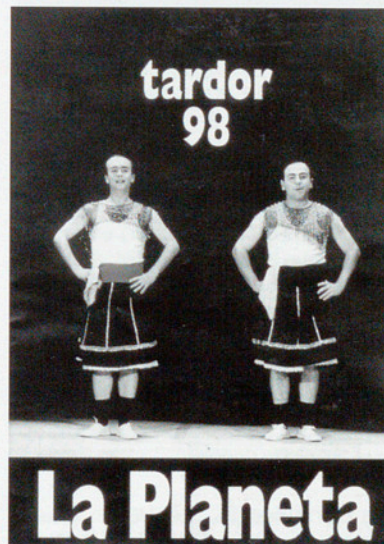
A Banyoles durant l'estiu de 1996, l'Ajuntament ha posat la primera pedra del nou Teatre Municipal, convertint-se en un ambiciós empresari que desitja dotar la ciutat d'un circuit permanent de teatre. No podem deixar Banyoles sense lloar la feina de Salvador Oliva, professor de llengua i crítica literària a la Universitat de Girona, que ha traduït i publicat al català, sencera, l'obra dramàtica de Shakespeare, algunes adaptacions de les quals han estat ofertes per TV3.

Ens calen moltes més alternatives com les arrelades a Girona, Salt, Tàrrega, Granollers o Olot per reequilibrar culturalment el país. Encara pesa massa l'oferta que ens arriba d'una manera unidireccional des de Barcelona. El teatre encara val. Veniu al teatre!

Cartell de la Planeta, amb el programa de la tardor de 1998.

Fullet amb la programació del nou Teatre de Salt

TEATRE DE LA TRADICIÓ

38

88

Amb el nom de teatre de la tradició designem aquelles representacions de teatre popular recuperades per la memòria del poble. Generalment és un tipus d'espectacle amb obres d'arrel medieval que, arranjades, han pervingut fins al dia d'avui. A la segona meitat del segle XIV i començament del XV, en tot el nostre domini lingüístic es produeix un lent procés de secularització en la nostra escena religiosa. Aquest teatre no ha cessat de renovar-se, encara que en bona part ha desaparegut el substrat doctrinal ideològic i catequístic pel qual fou creat.

La Renaixença, que va pretendre, entre altres objectius,

recuperar el passat gloriós, reinventa una tradició mínima que cohesioni el país amb la recuperació d'uns signes emblemàtics: llengua, dansa, símbols, teatre, etc. Els drames de la Passió, els Pastorets i els balls parlats són manifestacions d'aquest esperit. Cada any són nombrosíssimes les representacions de la Passió que es fan o s'han fet en els darrers temps (Banyoles, Girona, Quart, Sant Climent Sescebes, Sant Esteve d'en Bas, Sant Hilari Sacalm, Verges). El juliol de 1996 es va iniciar a Sant Joan de les Abadesses, als claustres del monestir, la dramatització del "Comte Arnau" a partir del poema de Joan Maragall, per la companyia de teatre SAT de l'ACPF, amb

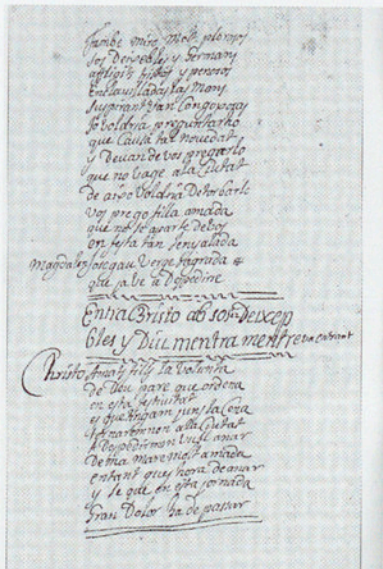
Pastorets gironins del grup Proscenium.

adaptació i direcció de Jordi Canelles.

En la temporada 1917-1918, al Casal Popular, el nou Centre Catòlic de Palafrugell, inaugurat en 1917, s'hi representen funcions de Pastorets. Pel Nadal de 1941, al mateix local, s'hi escenifiquen els *Pastorcillos*, *El Nacimiento del Salvador* o *la Redención del Esclavo*. Aquests són els primers Pastorets de postguerra representats a Palafrugell per l'Acció Catòlica. L'any 1950 al Teatro Carmen de Palamós, es representa *El naixement de Jesús*, de Lluís Millà. Pel Nadal de 1959 el Patronat de la

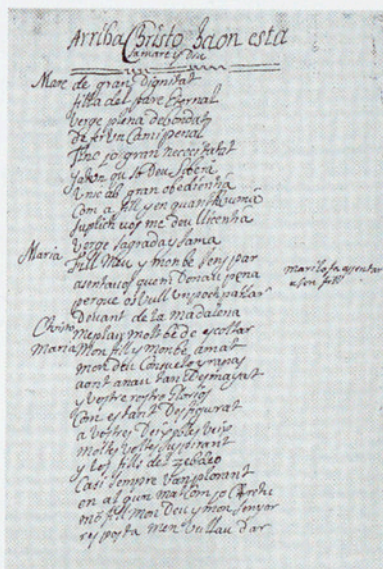
Catequística de Figueres va posar en escena *El primer nadal dels Pastors* (1959), de mossèn Rossendo Fortunet. Als anys 80, al Casal Popular de Palafrugell, *Nit de Nadal*, de Josep Puig. A Castelló d'Empúries (1986) i Sils (1986) hi ha també representacions. En 1992 el Grup de Joves de Bianya organitza *Els Pastorets*.

La passió de Verges i el Via-Crucis de Sant Hilari Sacalm són els emblemes d'un espectacle sagrat que s'havia representat arreu. Pels volts de 1870 i 1880, la Societat Erato representava la Passió, al Teatre Principal de Figueres. Per Setmana Santa de 1935, el Patronat de la Catequística de

Figueres estrena locals amb la representació d'*INRI*, drama sacre de mossèn Agustí Burgas. Fou una creació molt ambiciosa, amb decoracions pintades per l'escenògraf Pelai Martinell.

En 1948 Josep Bruguera presenta a Girona *Jesús-El Redentor*. A aquesta obra, succeeix *Del Tabor al Gòlgota*, del caputxí Fra Venanci d'Arenys de Mar. Des de 1957 fins a 1963, s'escenifica amb èxit a Girona la producció local *La llum de la veritat*, drama en tres actes i vint quadres de Narcís Jordi Aragó i Josep Maria Capella. Per aquesta època, es va escriure com a rèplica una versió més agosarada i paròdica, de Pius Pujades i

Representació d'El Comte Arnau a Sant Joan les Abadeses.

Jordi Soler: *La Llum del quarto fosc*. En 1964 es van fer unes representacions de la Passió, amb text de Francesc A. Picas. En 1950, el Patronato de la Catequística Parroquial de Figueres posa en escena *Rex*, drama passionístic.

Detall d'una passió gironina de la fi del segle XVII.

TEATRE AMATEUR

39

90 **A** bans que potser sigui massa tard, convindria inventariar la petita història del teatre amateur o d'aficionats que s'ha anat fent arreu de les nostres comarques. Núria Sabat té un treball modèlic sobre el de Palafrugell. N'hi ha un altre d'exhaustiu sobre el de la Bisbal. Moltes vegades, en condicions adverses i sense gairebé mitjans, els casinos, casals, parròquies, les entitats socioculturals i recreatives de diferent signe i condició ideològica, amb les quals s'identificava la gent del poble, han fet una admirable feina de suplència allí on no arribava la subvenció oficial o l'escenari estable. També, durant el primer franquisme, el teatre

d'aficionats representat en català en casals, parròquies, centres recreatius és l'únic que sobreviu sense censura o amb un control més atenuat perquè arribava a més poca gent. Sense ànim de ser exhaustiu, anoto algunes representacions en els següents pobles.

En 1924 a Hostalric, el metge barceloní Francesc Bescompte va fundar l'anomenat Teatre Jardí. El 19 de juny de 1919 es fundà la societat cultural i recreativa Praetorium. Des de 1978 funcionà l'Ateneu Popular d'Hostalric, organitzador de representacions sobre la Passió. En 1959 a Palafrugell funcionava l'Agrupació Artística del Casal Popular. Al poble d'Agullana, l'Aplech Dramàtic

Diverses mostres de teatre amateur representat a Palafrugell.

Agullanench organitzava pels volts de 1905, vetllades teatrals. En 1985 hi havia en escena un grup d'actors juvenils. A Begur, en 1911, ja funcionava el *Teatro del Centro Artístico*. Breda tenia des de 1949 un *Ateneu Cultural Bredense*, on feia teatre l'Acció Cultural Local. A Besalú, una Agrupació Teatral treballava des de 1972. A Castelló d'Empúries es construí, a final del segle XIX, un teatre d'aficionats que tenia una capacitat per a 250 espectadors. A començament de segle, a la Cellera de Ter hi havia un grup teatral vinculat al Centre Parroquial. Als anys 30 funcionava la penya *L'Estufa*, lligada a l'Ateneu Obrer.

La Jonquera ja disposava en 1868 de la Sala de Baix, on es feia teatre. Més tard en 1897, s'obrí el *Salón Teatro*. Durant la dictadura de Primo de Rivera hi hagué teatre a la Unió Jonquerenca. De 1940 a 1960 el grup Tramuntana organitzà moltes vetllades teatrals. A Lloret de Mar es fundava pels volts de 1951 l'Agrupació Teatral Casal de l'Obrera, encara existent. Posteriorment, en 1980, es creà el grup de teatre Dafne. D'un i altre elenc han sortit elements tan coneguts com l'actor Fermí Reixach i l'actual director del Grec de Barcelona, Xavier Albertí. En un context semblant, a Blanes, s'inicià Domènec

TORANA
LA JUEVA DE GIRONA

 PATROCINAT
PEL MAGNÍFIC
AJUNTAMENT,
EL QUADRE
ESCÈNIC DEL
PATRONAT
DE L'ESCOLA
D'ARTS I OFICIS
PRESENTA

**L'HEREU
I LA
FORASTERA**
 en funció d'homenaje a
JOSEP MARIA DE SAGARRA
 (1894 - 1961)
 i amb la col·laboració de la primera figura del Teatre,
 Radio T. V.
MARIA MATILDE ALMENDROS
 (Premi Nacional de Teatre)

Representació de teatre amateur a Palafrugell, amb l'Hereu de la Forastera de Josep M. de Sagarra (1971).

Reixach i Felipe, actual director del Teatre Nacional de Catalunya.

A Massanet de la Selva hi havia en 1922 la secció teatral de la Unió Maçanetenca. A la fi del segle XIX, al Casino Ceretà de Puigcerdà hi havia una gran activitat teatral. Als anys 1929-1930 el teatre gira a l'entorn del *Teatro del Círculo Ceretano*. De 1950 a 1960 treballa un grup vinculat a la Creu Roja. En 1978 sorgeix una agrupació teatral que treballa amb els Amics de la Cerdanya.

Cartell de la Torana. La jueva de Girona, del grup gironí Màscares

Més, encara. A Girona el TEI de Sant Marçal, Màscares i Proscenium han posat moltes obres en escena.

En el camp institucional la Diputació de Girona promou el teatre a les escoles, patrocina un certamen teatral: el "Visionat", i un concurs de grups amateurs a Santa Coloma de Farners. Durant el mes de setembre de 1998 s'anuncia la celebració d'El Pati. *Festival Internacional de Teatre Amateur de Girona*, una col·laboració del Departament de Cultura i la Diputació. Esperem que aquesta trobada sigui beneficiosa per a un sector teatral que no sempre té oportunitats per donar-se a conèixer.

El quadre escènic del Patronat l'Escola d'Arts i Oficis de Palafrugell amb El marit ve de visita de Xavier Regàs i direcció de Lluís Molinas (1973)

TEATRE VICTORIA
 PALAFRUGELL
 DIVENDRES, 14 desembre 1973,
 a les 19.30 h.

El marit ve de visita
Lluís Ordoña

EL MARIT VE DE VISITA
DEL PATRONAT DE L'ESCOLA D'ARTS I OFICIS
PALAFRUGELL
1973

PATROCINAT PER LA
COMISSIÓ DE TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE
GIRONA

PREMIAT PER LA
COMISSIÓ DE TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE
GIRONA

el marit ve de visita

MARCELO LINA	Rosa Puga	MARCELO	Josep Puga
CLAYTON	Rosa Puga	ROSA	Rosa Puga
PEREIRA	Margarida Lluís	RAMON	Guillem Lluís
ARNDT	El Comte Tàrr	ROSA	Rosa Puga
DIESTRA	Josep Tàrr	JOSEP MARCEL·L	Josep Tàrr
CARLINA	Carolina Ball	JOSEP MARCEL·L	JOSEP MARCEL·L
PRINCE	Enric Galceran	JOSEP MARCEL·L	JOSEP MARCEL·L

Director: LUIS P. MUMIAS Assistent escènica: LUIS ORDOÑA
 Adaptador: Josep Carner Escenari: Ramon Maquillatge i vestuari: E. Lluís Música: R. Carner

LA PRESENTACIÓ DE LA SEXTANA REPRESENTACIÓ DE LA JUEVA DE GIRONA DE XAVIER REGÀS
 AMB LA COL·LABORACIÓ DE DIFUSIÓ I REGIÓ DEL TEATRE NACIONAL DE CATALUNYA

NOTA: Regens de butlletí, el dijous, dia 13, a les 7 i 9 de la tarda, a la sagella del Teatre i al distribuïdor una hora abans de començar.

VOCABULARI TEATRAL D'URGÈNCIA

40

L'escena catalana, al llarg de la seva història, ha sofert diverses crisis i aturades. Dibuix d'Opisso en el qual diversos autors de l'època intenten revitalitzar-la.

92

Anotacions escèniques
També anomenades “didascàlies” o “rúbriques”, són les notes, títols o subtítols que l'autor, dramaturg o director d'escena assenjala al marge de l'obra per ajudar a interpretar-ne les particularitats.

Acte sacramental Peça dramàtica de caràcter al·legòric representada per Corpus per a l'exaltació de l'Eucaristia.

Ball parlat Seguit de passos, salts i evolucions acompanyats de poesia dialogada i música que trobem en representacions d'ambients populars i religiosos.

Col·loqui Obra dialogada de caràcter còmic en vers.

Comèdia Obra dramàtica amb successius embolics que radiografia una societat determinada, amb un final plaent o feliç. Com a variants trobem la “comèdia de capa i espasa”, de “caràcter”, de “costums”, “humanística” dialogada en llatí, de “invenció”, de “màgia”, “heroica”, “musical”, “sentimental”, etc.

Consueta Llibre de costums, normes o pràctiques d'una església que de vegades incorpora els textos o les normes per executar representacions de misteris.

Cortina Teló que corre per una guia que obra i tanca escenaris senzills.

Davallament de la creu
Representació teatral o mimada de l'acte de davallar de la creu el cos de Crist.

Drama Gènere mixt del qual participen la comèdia i la tragèdia.

Drama litúrgic Text literari dialogat amb música a partir d'un trop dramatitzat sobre un passatge dels evangelis que es representava a l'interior de les esglésies.

Dramatis personae Conjunt de persones que executen l'obra, relacionades al començament de l'obra.

Entremès Peça dramàtica festiva i burlesca, generalment

d'un sol acte que es representava aïllada o entre les parts d'una comèdia. Els "entremesos" són també els figurants (animals fantàstics, gegants, etc.) que surten en un seguici popular.

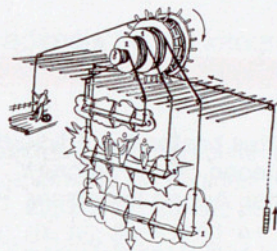
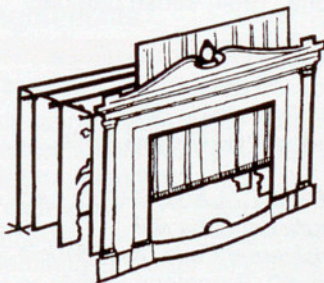
Farsa Comèdia burlesca que generalment té un sol acte.

Happening Espectacle o acció amb un fort impacte visual que explora totes les possibilitats del moment.

Histrió Actor.

Jornada En el teatre antic, part d'una obra de teatre. Modernament s'anomena "acte".

Lloa En el teatre antic era el pròleg, discurs o diàleg d'entrada recitat abans del primer acte, amb el qual un o uns actors de la companyia explicaven l'argument al públic i els demanaven la seva comprensió cas que l'espectacle no fos completament rodó.

Mascarada: Grup o colla de persones amb disfresses i màscares.

Melodrama: Gènere que parodia la tragèdia, en el qual s'associen text i música per aconseguir un fals patetisme.

Misteri Representació teatral d'origen cristià en època medieval.

Passió Cicle dramàtic que narra els principals esdeveniments de la vida, passió i mort de Jesucrist.

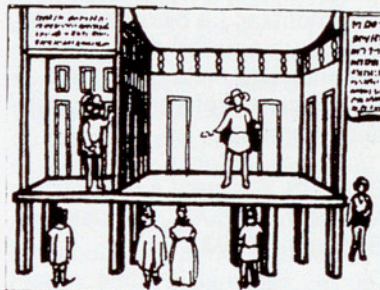
Performance Gènere híbrid amb elements provinents del món de l'espectacle, pintura, decoració i teatre.

Sainet Obra teatral humorística, en un acte.

Tragèdia Obra dramàtica d'assumpte seriós i elevat que infon llàstima o terror, amb un desenllaç sempre cruent, producte de la passió desfermada o una fatalitat imparabile.

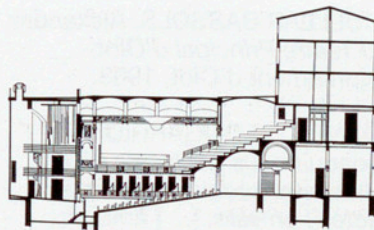
Tragicomèdia Obra dramàtica amb un aiguabarreig de comèdia i de tragèdia, sense desenllaç cruent.

Tramoia Conjunt de mitjans mecànics o manuals a través dels quals es fan transformacions escèniques, es canvien els decorats, figuren aparicions, etc.

Trapa o infern Porta o forat practicat en el terra de l'escenari per on sortien o feien desaparèixer personatges.

Trop Text medieval afegit als oficis litúrgics de l'Església que recitaven els clergues i el poble en alternança. Dels trops se'n deriva el teatre litúrgic.

Bibliografia

Les característiques de la col·lecció m'obliguen a reduir al màxim l'aparat bibliogràfic. Un llibre de síntesi com aquest és fruit de centenars de consultes en arxius i biblioteques, de la lectura de múltiples llibres, fullets, etc., que ara no puc sistematitzar. La bibliografia és, doncs, un equilibri de funambulista en la qual dono les principals referències per a cada període.

BALLÚS, Carme: *La renovació teatral al segle XIX*, Barcanova, Barcelona, 1993

BATLLE I PRATS, Lluís: "Fiestas en Gerona por la conquista de Granada", a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, vol. I, 1946, p.98-99 i 104-105 .

BUTINYÀ, Júlia, PRAT, Enric i VILA, Pep: "Comèdia de Santa Tecla (Obra hagiogràfica del segle XVIII)", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XXXII, 1992-1993, p. 197- 265.

CUÉLLAR BASSOLS, Alexandre: *El Teatre Principal d'Olot*. Ajuntament d'Olot, 1983.

DANÉS I LLONGARRIU, Joaquim: *Els pastorets d'Olot. Sarsuela natalenca en quatre actes i en vers. [...] amb un resum sobre l'origen dels*

nostres pastorets . Edició del centenari dels "Pastorets" d'Olot, Aubert Impressor, 1980.

DD.AA: *Història del teatre municipal a Girona, (1709-1985)*. Ajuntament de Girona, 1985.

DD.AA., "El teatre a tombant de segle", dossier de la revista *L'Avenç*, núm. 22, desembre de 1979.

DD.AA.: *Pastorets a Girona*. Ajuntament de Girona, 1990.

DD.AA.: *Història del teatre a Figueres (1816-1991)*. Ajuntament de Figueres, 1991.

DOMÈNECH I MONER, Joan: "El teatre a Lloret", opuscle publicat pel Casal de l'Obrera de Lloret de Mar, 1976.

FÀBREGAS, Xavier: *Història del teatre català*, Editorial Millà, Barcelona, 1978.

GAY PUIGBERT, Joan: "*Una temporada d'òpera francesa a la Girona napoleònica*" a *Revista de Girona*, núm. 161, novembre-desembre, 1993, p. 54-57

GIRBAL, Enrique Claudio: "El teatro en Gerona" a *Revista de Gerona*, vol. XVII, 1893, p. 40 i ss.

MARRAST, R.: *El teatre durant la guerra civil espanyola*. Institut del Teatre, 1978.

MOLINAS I FALGUERAS, Lluís: *El Teatre a Palafrugell, album-recull*. Ajuntament de Palafrugell, 1987.

MURLÀ GIRALT, Josep: *Gegants i altres entremesos de la Garrotxa*. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot, Alzamora, Olot, 1984.

PARALS, Susanna i FIGUERAS, Maria Dolors: *El teatre d'aficionats a la Bisbal: un segle de vida*. Col·lecció Fontanetum 3, Ajuntament la Bisbal, 1997.

PRAT, Enric i VILA, Pep: *L'entremès del Ball dels Ermitans*. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 1991.

PUMAROLA, Jaime: "Representacions y Autos Sacramentales Gerundenses". *Programa de Setmana Santa*. Girona, 1964, sense paginar.

ROCA i ROVIRA, Jordi: *La processó de Verges*. Quaderns de la *Revista de Girona*, Diputació de Girona, 1986.

RUBIÓ I BALAGUER, J.: *La cultura catalana del Renaixement a la Decadència*. Edic. 62, Barcelona, 1964.

Procedència de les fotografies i les il·lustracions

SÀBAT ORTIZ, Núria: “El teatre d’aficionats a Palafrugell”, dins *Estudis del Baix Empordà*, núm. 8, 1989, Publicacions de l’Institut, Sant Feliu de Guíxols, 1989, p. 155-217.

SERRA RÀFOLS, José de C.: “Los teatros romanos en España”, a *Estudios Escénicos*, 3, Institut del Teatre, 1958, p. 9-50.

VILA, Pep, BRUGET, M.: *Teatre i festes públiques a Girona (segles XIV-XVII)*. Ajuntament de Girona, 1984

VILA, Pep: “Notícies sobre representacions a les comarques gironines”, a *Annals de l’Institut d’Estudis Gironins*, vol. 35, 1995, pàgs. 237-324.

Agraïments

Als responsables dels arxius històrics dels Ajuntaments de Girona, Figueres, Olot, Palafrugell i Sant Feliu de Guíxols, a la bibliotecària del Seminari Conciliar de Girona. Al Sr. Joan Domènech i Moner.

Són del meu arxiu particular les il·lustracions de les pàgines 14, 15, 22, 23, 26, 27, 28, 32, 36, 38, 42, 60, 64, 65, 86, 87, 89, 91, 93. La de la pàg.13 figura als fons Quadrado de l’Arxiu del Regne de Mallorca. Pertanyen al llibre de Lluís Molinas i Falgueras, *El Teatre a Palafrugell*, les de les pàgines 61, 68, 69, 73, 77, 78, 79, 90, 91. Igualment són Lluís Molinas, *El Teatre a Palamós* les que apareixen a les pàgines 49, 50, 51, 59, 73, 77 De *La Història del Teatre Català* de Francesc Curet pertanyen les il·lustracions de les pàgines 8, 9, 11(mig), 12, 16, 17, 18, 33, 34, 35, 37, 39, 43, 44, 46, 47, 54, 55, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 72, 92. De la *Història del Teatre a Figueres*, obra de diversos autors, hem seleccionat les de les pàgines 48, 49, 76, 83, 85. d’Alexandre Cuéllar i Bassols, autor d’*El Teatre Principal d’Olot*, corresponen les de les pàgines 48, 51, 58, 70, 71, 74, 75, 80, 81, 82. De l’arxiu particular de X. Romero és la de la pàg.75 Pertanyen a la “Revista de Girona” les il·lustracions de la pàgina 67. De la *Història del Teatre Municipal de Girona*, a cura de diversos autors, hem escollit les de les planes 59, 71, 84. De la *Vida i culte de Sant Eudald* del Dr. Ramon Bonet prové la de la pàgina 31. Les fotografies sobre l’hospital de Santa Caterina es reproduïxen

del llibre del mateix nom, editat per la Diputació, pàgs. 40 i 41. d’Aureli Capmany, *Costums i tradicions catalanes* són les de les pàgines 20, 21. Del llibre *Pastorets de Girona* prové el cartell de la pàg. 88. Del volum de J.L.Barrault, *La commedia dell’Arte* (1955), pàgs. 10 11 (dreta), 24, 25, 30. De l’Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, 19, 55. De la Biblioteca de Catalunya és la portada del llibre de la pàg. 29. Pertanyen al llibre sobre el *Teatre d’aficionats a la Bisbal*, pàgs. 52 i 53. d’un llibre col·lectiu sobre *El pintor Pigem*, editat a Banyoles, les de les pàgs. 56 i 57.

Monografies locals

Darrers títols publicats

Olot
per Jordi Canal i Morell

Llegendes i misteris de Girona
per Carles Vivó

Palafrugell
per Xavier Febrés

La Jonquera
per Albert Compte

La Celler de Ter
per D. Pujol i Ll. Llagostera

Cassà de la Selva
per E. Bagué, O. Gutiérrez i J. Carreras

Hostalric
per M. Duran, J. Juanhuix i R. Reyero

Figueres
per A. Romero i J. Ruiz

Crespà
per J. Busquets

Lloret de Mar
per Joan Domènech

Banyoles
per J. Grabuleda i J. Tarrús

Puigcerdà
per Sebastià Bossom

Begur
per Lluís Costa

Viladrau
per M. Feliu, I. López, X. López i Ll. Pagespetit

Camós
per M. Duran

Campfódon
per Silvia Planas

Maçanet de la Selva
per El Taller d'Història

Sant Jordi Desvalls
per S. Planas i N. Puigdevall

Ribes de Freser
Per Miquel Sitjar

Salt
per X. Alberch i J. Burch

Sant Joan de les Abadesses
per J. Albareda i J. Ferrer

La Vall de Bianya
per J. Murlà Giralt

Capmany
per A. Egea i M. Roig

Gualta
per Ramon Alberch

Platja d'Aro
per Pere Barreda

La Vajol
Albert Juanola

Vilobí d'Onyar
per Dora Santamaria

Vilafant
per J. M. Bernils

Osor
per F. Bruguera i N. Ramió

Maçanet de Cabrenys
per Pere Roura i Sabà

Santa Coloma de Farners
per J. T. Grau, J. Mestre i R. Puig

Riells i Viabrea
per Jordi Collell i Carme Escudé

Siurana d'Empordà
per Antoni Egea i David Pujol

Les Lloses
per J. Gordi i R. Llimós

Propers títols

La Vall de Campmajor
per Joan Fort

Santa Pau
per Salvador Reixach

Guies

Darrers títols publicats

Els jueus a les terres gironines
per Ramon Alberch i Narcís Jordi Aragó

Rutes d'art sacre (1939-1985)
per Josep Maria Marquès

Les havaneres, el cant d'un mar
per Xavier Febrés

Els estanys eixuts
per Josep Matas

El món del suro
per S. Hernández

El Ter
per J. Boadas, J. M. Oliveras i X. Sunyer

Trens i carrilets
per Josep Clara

Canvistes i banquers
per Narcís Castells

Màgiques, pors i supersticions
per Carme Vinyoles

Els volcans
per Josep M. Mallarach

Els indians
per Rosa Maria Gil

Els Pirineus, del Puigpedrós al Puigneulós
per Josep Clara

Cristians de Girona
per Josep M. Marquès

L'estany de Banyoles
per M. Coma i J. Gratacós

Els rellotges de sol
per M. Gil

Els maquis
per J. Clara

Els monuments megalítics
per J. Tarrús i Júlia Chinchilla

El pessebrisme
per J. Dalmau i Corominas

La ceràmica
per Andreu Bover

La farga
per Jordi Mascarella

Castells vius
per C. Vinyoles, M. Torns i P. Lanao

La pesca
per J. Sala i J. Domènech

La ramaderia
per P. M. Parés i T. Vilaró

Els protestants
per Josep Clara

La tramuntana
per J. M. Dacosta i X. Febrés

El Montseny
per J. M. Rueda i J. Tura

L'electricitat
per M. Pous i J. Callol

El periodisme
per Lluís Costa

Els glacials
per Jordi Fernández

L'excursionisme
Per Jordi Dalmau

La Girona dolça
per J. V. Gay i N. Puigdevall

Les campanes
per Carles Sapena

La Ciutadella de Roses
per C. Díaz, H. Palou i A. M. Puig

El Teatre
per Pep Vila

Als territoris que ara formen l'actual província de Girona s'hi han escenificat des de temps molt antics, per consuetud, tradició o innovació, tota mena de representacions teatrals, ja fossin religioses o profanes, espectacles àulics, festes de carrer en escenaris estables o en cadafals improvisats en places i carrers. Aquest volum reconstrueix la formació, el desenvolupament i l'evolució d'aquesta pràctica fins als nostres dies en relació amb la societat que la va fer viure i morir.

Josep Maria Vila Medinyà (*Celrà, 1952*) és estudiós del teatre català antic i de la literatura popular, sobre la qual ha publicat diverses monografies, articles i edicions de textos. Ha estat guardonat per l'Ajuntament de Perpinyà i per l'Institut del Teatre de Barcelona pels seus estudis sobre el món del teatre català.

GUIES

Diputació
de Girona

Caixa de Girona